

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA
FAUNA HUNGARIAE

XIV. KÖTET

DIPTERA I.

10. FÜZET

KATONALEGYEK—GÖMBLEGYEK
STRATIOMYIDAE—ACROCERIDAE

(46 ábrával)

ÍRTA

DR. MAJER JÓZSEF

Fauna Hung. 129.

1977

21. család: STRATIOMYIDAE — KATONALEGYEK

Írta

DR. MAJER JÓZSEF

Többnyire nagy vagy közepes méretű legyek. Jellemző rájuk, hogy a szárnyuk r_5 ere a szárny csúcsa előtt torkollik a szegélyérbe (6. ábra: A). Korongsejtjük rendszerint kicsi, végsejtjük zárt. Lábszáraik végén 1 nem kivétellel nincs sarkantyú.

Külsejük alapján nehéz valamennyi fajra érvényes közös jellemzést adni, de a 6 alcsalád külön-külön jól jellemezhető. Fejük gömbölyű, egyesek tarkója homorú, másoké domború. Néhány fajnak hosszabb-rövidebb ormánya van (19. ábra: F). A nőstények szemeit mindig széles homloksáv választja el egymástól (5. ábra). A szem, a fejtető, az arc és a pofa lehet csupasz vagy szőrös, sörtéket azonban sohasem találunk rajta. Csápjuk változatos alakú, a 3. csápíz gyakran 6—8 gyűrűből áll (1. ábra: D, G), többségüknek hosszabb-rövidebb csápsörtéje is van (7. ábra: C és 27. ábra: B). Szájszervük legfeltűnőbb része a változó fejlettségű, csőyszerű szívóka. Tapogatójuk 2—3 ízből áll (1. ábra: B, C és F). Toruk széles, hátuk kissé domború, a pajzsocskán (6. ábra: C, D és 11. ábra: D) gyakran, néha a toron is (27. ábra: A) tüskéket találunk. Szárnyuk szintelen vagy füstös. A sugárerek gyakran sötétek és vastagok, a többi ér egyeseknél csak halványan látszik, másoknál vékony, de azért jól látható. A szegélyér legtöbbször a sugárér r_5 ágánál végződik (14. ábra: F). Néhány fajnak szárnyjegye is van (6. ábra: A). A korongsejt sok fajon kicsi és a szárny közepétől a szegély felé eltolódott (14. ábra: A). Az ősi fajok potroha 7 (5. ábra), a fejlettebbeké 5—6 szelvényből áll (12. ábra). A potroh-szelvények laposak. A hímek párzószerve változatos alakú. Jól fejlett fogójuk, kampójuk és penisük alakja alapján a fajok könnyen elkülöníthetők.

Lárváik orsó alakúak (10. ábra: B) vagy oválisok (3. ábra: G). Többnyire pangó vizekben, korhadó fákban, trágyában és nedves talajban élnek. Egyes lárvák bőrébe jelentős mennyiségű kovásva rakódhat be, és ettől az egész testük érdes tapintásúvá válik. A kifejlett lárvára bőre gyakran rajta marad a bábon (10. ábra: C és 17. ábra: B).

Az imágók nektárt szívhatnak vagy virágport fogyasztanak. Némelyek a zengőlegyekhez hasonlóan sokáig egy helyben lebegnek. A gyors röptű hímek függőgetnek, cikáznak a levegőben, az ilyen helyek környékén, a növényzeten többnyire a nőstényeket is felfedezhetjük. A hímek játékos repülése valószínűleg násztánc. Jó néhány fajuk természetett növényeink virágait is látogatja. A virágok megporzásával hasznot hajtanak. Vízben élő lárváik a halak táplálékául szolgálnak. Egészségügyi jelentőségük nincs.

Ebbe az egész világon elterjedt családba kb. 1500 faj tartozik, amelyek közül a Palearktikumban mintegy 300 fordul elő. Hazánkban 15 nem 50 fajtát találták, további 2 nem és 16 faj előfordulása pedig még várható.

A nemek határozókulcsa

- 1 (10) Potrohuk 7 szelvényből áll (2. ábra).
- 2 (3) Az r_5 ér a szárny csúcsánál ér a szegélyérbe (1. ábra: A). A pajzsocskán nincsenek tüskék (1. alcsalád: *Xylomyiinae*)
1. nem: **Xylomyia** RONDANI, 1861
- 3 (2) Az r_5 ér a szárny csúcsa előtt végződik (5. ábra). A pajzsocskán tüskék vannak (6. ábra: C—D) (2. alcsalád: *Beridinae*).
- 4 (5) Középső lábszárakon rövid tüske van. A potroh szélessége megközelíti a hosszúságát (= *Acanthomyia* SCHINER, 1860)
[5. nem: **Exodontha** RONDANI, 1856]
- 5 (4) Középső lábszárakon nincsen tüske. A potroh szélessége legfeljebb fele a hosszának.
- 6 (7) Tapogatójuk rövid, csökevényes (pl. 3. ábra: C). A hímek szemei érintkeznek egymással
2. nem: **Beris** LATREILLE, 1802
- 7 (6) Tapogatójuk fejlett (4. ábra: H). A hímek szemei nem érintkeznek egymással.
- 8 (9) Szemük szőrös
3. nem: **Actina** MEIGEN, 1804
- 9 (8) Szemük csupasz
4. nem: **Chorisops** RONDANI, 1863
- 10 (1) Potrohuk 5—6 szelvényből áll (8. ábra).
- 11 (18) Testük fémesen csillog. Potrohuk sohasem foltos (3. alcsalád: *Sarginae*)
- 12 (13) Hosszuk nem haladja meg az 5,5 mm-t. Az m ér elágazásai alig látszanak (9. ábra: B). Potrohuk kerek
9. nem: **Microchrysa** LOEW, 1855
- 13 (12) 5,5 mm-nél hosszabb legyenek. Az m ér elágazásai jól látszanak. Potrohuk hosszúkás ovális.
- 14 (15) Csápjuk töve felett nincs világos folt. Szemüket hosszú, sűrű szőrök fedik
8. nem: **Chloromyia** DUNCAN, 1837
- 15 (14) Csápjuk töve felett világos folt van. Szemük csupasz, vagy ritka, rövid szőrök díszítik.

- 16 (17) Az elülső comb teljesen sárga. Szárnyukon a halványan látszó szárnyjegyen kívül más folt nincsen. A nőstények első 2 potrohszelvénye sárgászörös 7. nem: *Chrysochroma* WILLISTON, 1896
- 17 (16) Az elülső comb többnyire barna; ha sárga, akkor sötét sáv díszíti. Szárnyukon a szárnyjegyen kívül még legalább egy folt van. Mindkét ivar valamennyi potrohszelvénye fémeszöld vagy kék 6. nem: *Sargus* FABRICIUS, 1798
- 18 (11) Testük nem fémesen csillogó. Potrohuk gyakran foltos.
- 19 (28) A pajzsocskán 2 tüske van (14. ábra: B—C).
- 20 (25) A 3. csápíz 6—8 gyűrűből áll (5. család: *Potamidinae* partim).
- 21 (22) A tor oldalán, a szárny töve felett 1 tüske van (27. ábra: A)
16. nem: *Potamida* MEIGEN, 1800
- 22 (21) A tor oldalán, a szárny töve felett nincs tüske.
- 23 (24) A csápsörte a csáp oldalán ered. A 3. csápíz 8 gyűrűből áll
12. nem: *Oxycera* MEIGEN, 1803
- 24 (23) A csápsörte végálló vagy hiányzik. A 3. csápíz 6 gyűrűből áll (25. ábra: A)
15. nem: *Adoxomyia* BEZZI, 1908
- 25 (20) A 3. csápíz 4 gyűrűből áll, vagy a gyűrűk teljesen összeolvadtak. A csápsörte vékony vagy hiányzik (4. alcsohad: *Stratiomyinae*).
- 26 (27) A csáp sehol sem törik meg, hanem ívben oldalt hajlik (15. ábra: E). A csáp tőize legfeljebb háromszor olyan hosszú, mint a 2. íz
11. nem: *Odontomyia* MEIGEN, 1803
- 27 (26) A csáp a 2. íznel megtörik és oldalt hajlik (12. ábra). A csáp tőize 4—6-szor hosszabb a 2. íznel 10. nem: *Stratiomys* GEOFFROY, 1762
- 28 (19) A pajzsocskán nincs tüske.
- 29 (30) A csáp 3. íze korong alakú, sokkal szélesebb, mint a 2. íz. Csápsörtékük legalább kétszer olyan hosszú, mint a 2. és a 3. csápíz együttvéve (27. ábra: B) (6. alcsohad: *Pachygasterinae*)
17. nem: *Pachygaster* MEIGEN, 1803

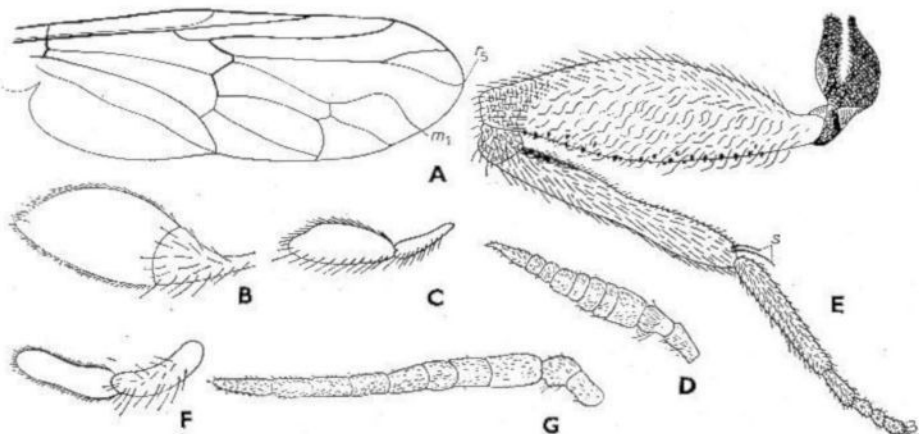
- 30 (29) A csáp 3. íze hosszúkás henger alakú, nem szélesebb, mint a 2. íz. Csápsörtéjük legfeljebb másfélszer olyan hosszú, mint a 2. és a 3. csápíz együttvéve (18. ábra: B) (5. alcsalád: *Potamidinae* partim).
- 31 (32) Fejük ormányszerűen megnyúlt (pl. 22. ábra: D és E). Többségük ormányának csúcsán vagy a csáp töve felett fehér vagy sárga folt van (pl. 20. ábra: G). Kisebb, 4—8 mm-es legyek
13. nem: *Nemotelus* GEOFFROY, 1762
- 32 (31) Fejük lekerekített, fehér vagy sárga foltot sehol sem találunk rajta. Nagyobb, 8—12 mm-es legyek 14. nem: *Lasiopa* BRULLÉ, 1832

1. nem: *Xylomyia* RONDANI 1861

Testük karcsú, fényes, sötét színű, csak a pajzsocskájuk sárga. Fejük szélesebb, mint amilyen magas. Mindkét ivar szemeit homloksáv választja el egymástól. Csápjuk legalább olyan hosszú, mint a fejük. A csáp 3. íze 8 gyűrűből áll (1. ábra: D, G). Csápsörtéjük hiányzik. Tapogatójuk 2-ízű (1. ábra: B—C, F). Ajakpárnájuk nagy. Toruk hosszabb, mint amilyen széles. Szárnyuk átlátszó. Lábaik hosszúak, valamennyi faj hátulsó lábszárának végén sarkantyú van (1. ábra: E). Potrohuk karcsú, a potrohszelvények peremét többnyire világossárga sáv díszíti.

Lárvaik fák kérge alatt vagy a törzs belsejében élnek. Európában a nemet 3 faj képviseli, hazánkban ezekből eddig egyet találtak, de a másik 2 faj előfordulása is várható.

- 1 (2) A tor hátát sárga foltpár díszíti. A szárny m_1 ere erősen ívelt (1. ábra: A). A tapogató feltűnően vaskos (1. ábra: B). A hátulsó comb vége barna vagy fekete. Homlokán világos szőrzet van. A csáp tőize

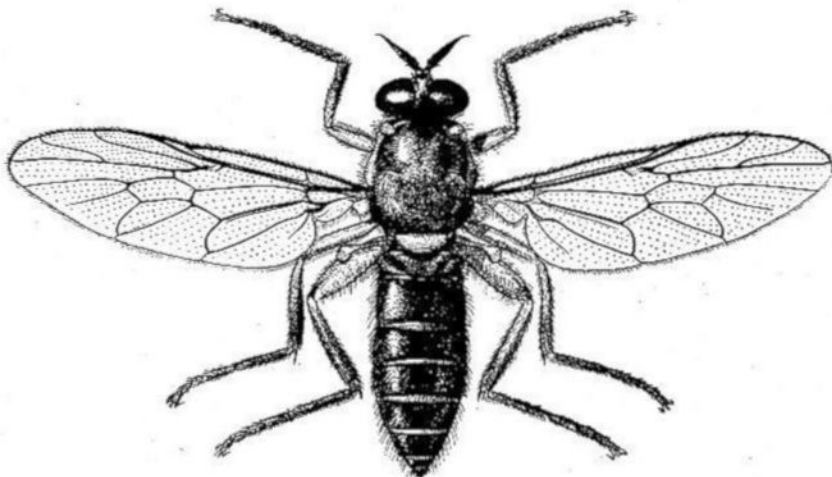

1. ábra. A: *Xylomyia maculata* MEIGEN szárnya (r_5 = a sugárér 5. ága, m_1 = a középér 1. ága), B: tapogatója — C: *X. varia* MEIGEN tapogatója, D: csápjá — E: *X. marginata* MEIGEN hátulsó lába (s = sarkantyú), F: tapogatója és G: csápjá (A—C, E és F: OLDROYD, D és G: DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

olyan széles, mint amilyen hosszú. Szívókája és tapogatója narancs-sárga. A tor oldalmezein sárga foltok vannak. A pajzsocska töve és a potroh fekete. A 2. potrohszelvény hátulsó szegélyén széles, a többi szelvényen pedig keskeny világos folt van. 8—12,5 mm.

Ritkább európai faj. Hazai előfordulása valószínű. Lárvája nedves bükk-, tölgy- és szilfában él

[*maculata* (MEIGEN, 1804)]

2. ábra. *Xylomyia marginata* MEIGEN ♀ (Eredeti)

- 2 (1) A tor hátán nincsenek foltok. A szárny m_1 ere nem ívelt. A tapogató nem feltűnően vaskos (1. ábra: C, F). A hátulsó comb teljes egészében sárga.
- 3 (4) Csípői sárgák. A hátulsó comb nem vsatagodott meg feltűnően, és az oldalán nincsenek rövid, vaskos tüskék. A tapogató nyele rövidebb és vékonyabb, mint a tapogató végíze (1. ábra: C). Homlokán fehér szőrzet van. Csápja legalább háromszor olyan hosszú, mint a feje. A csáp 1. íze hosszabb, mint a 2. (1. ábra: D). Fényes fekete torát ezüstszerű szőrzet fedi. Potroha csillogó fekete, a szelvények közepén barna, másutt sárgásfehér szőrzet van. A 2. potrohszelvényen széles, a többi szelvényen keskeny sárgásfehér sáv figyelhető meg. 6—8,5 mm.

Európában több helyen gyűjtötték, de sehol sem gyakori. Hazai előfordulása valószínű. Lárvája bükk-, nyár-, szil- és gesztenyefa kicsurgó nedvében él

[*varia* (MEIGEN, 1820)]

- 4 (3) Csípői barnák. A hátulsó comb feltűnően megvastagodott, az oldalán rövid, vaskos tüskék vannak (1. ábra: E). A tapogató nyele olyan hosszú, mint a tapogató végíze (1. ábra: F). Homlokát arany-sárga szőrök díszítik. Csápja másfélszer hosszabb, mint a feje.

A csáp 1. íze olyan hosszú, mint a 2. (1. ábra: G). Tora és sárga pajzsocskájának töve fekete. Potrohszelvényei feketék, peremükön keskeny sárga sáv van (2. ábra). A potroh hátán gyér világossárga szőrzet található. 5—8 mm.

Európában mindenütt előfordul, bár sehol sem közönséges. Hazánk hegyvidékeiről és alföldi területeiről egyaránt előkerült. Az imágó a fák mézgáját fogyasztja. Lárva fűz-, akác-, nyár-, berkenye- és diófa korhadó avarjában fejlődik (V—VIII.)

marginata (MEIGEN, 1820)

2. nem: *Beris* LATREILLE, 1802

Közepes nagyságú, karcsú legyek (5. ábra). Szemük szőrös (3. ábra: C, F). Csápjuk gyakran hosszabb, mint a fejük (5. ábra). Legtöbb faj 1. és 2. csápize egyenlő hosszú (pl. 4. ábra: A, E). A gyűrűzött 3. csápiz hossza eléri vagy meghaladja az első 2 íz együttes hosszát (3. ábra: F, H). Csápsörtéjük nincs. Szívókájuk rövid. Toruk fémeszöld vagy csillogó fekete. Pajzsocskájukon 4—8 tüske van (5. ábra). Szárnyjegyük jól látszik, a középerek a szárny szegélye közelében végződnek (5. ábra). Lábfejük tőize legalább olyan hosszú, mint az utána következő ízek együttesen (3. ábra: D). Hosszúkás potrohuk 7 szelvényből áll.

Európában 6 fajukat és 1 változatukat találták, ebből 5 faj és 1 változat hazánkban is előkerült, a 6. faj előfordulása pedig várható.

- 1 (12) Szemeik érintkeznek egymással. Hímek.
- 2 (5) Potrohuk fénytelen, sárga színű.
- 3 (4) A potrohszelvényeken nincs semmilyen harántsáv (3. ábra: A), a szelvények szélén fekete szőrök láthatók. Lábszárai sötétbarnák, legfeljebb a tövük sárga. Tora a rajta levő szőrökkel együtt fekete. Billérje és combjai sárgászörösek, lábfejei sötétbarnák. A potroh töve és a 7. potrohszelvény barna színű. 5—6 mm.

Európa több helyén előfordul. Hazánkban Hévízen, Pécsen és Tiszatárjában gyűjtötték (VI.)

vallata (FORSTER, 1771) ♂

- 4 (3) A potrohszelvényeken fekete harántsáv van (3. ábra: B), a szelvények szélén arany-sárga szőröket találunk. Lábszárai túlnyomórészt sárgák, csak a végük barna. A 3. csápiz kétszer olyan hosszú, mint az első 2 íz együttesen. Homloka fényes fekete. Torát és pajzsocskáját sötétbarna szőrzet fedi. A combok és a lábszárak sárgák. A potroh sötétbarna tövét sárga szőrzet díszíti. 5,5—7 mm.

Gyakoribb európai faj, hazánkban sem ritka. Az imágó erdei patakok mentén, virágzó növényeken tanyázik. Lárviát forrásokban találták. A lárva feje lekerekített, az utolsó potrohszelvényen a szelvény szélességének együtödé-nél nem hosszabb sörték vannak (V—VI.) — Vörös tüskés lég y

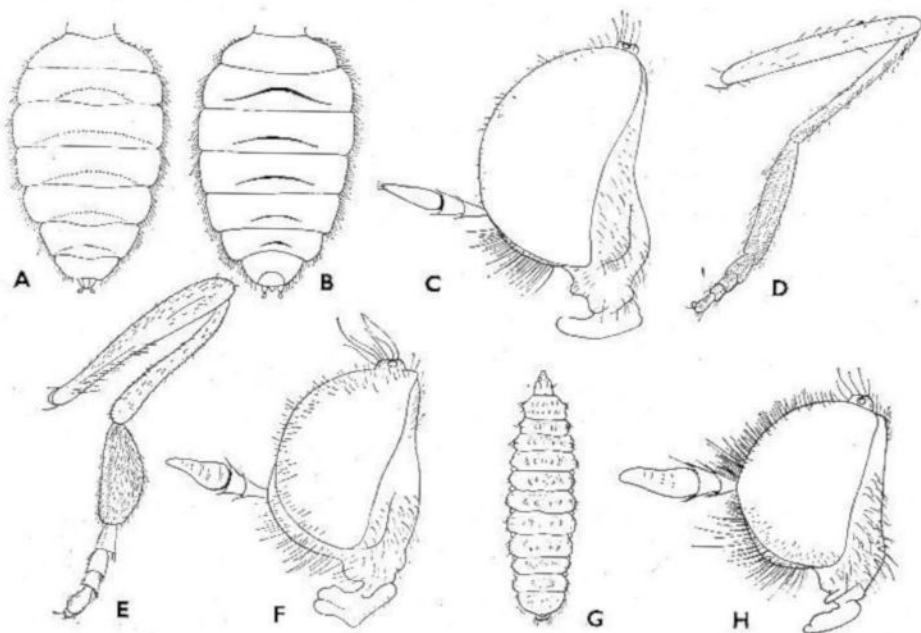
clavipes (LINNÉ, 1767) ♂

- 5 (2) Potrohuk fényes, sötétbarna vagy fekete.
- 6 (7) Az arc és a pofa szőrzete ritka, sárgásfehér. Szárnya sárgás árnyalatú. Szemén rövid szőrzet van. Csápjai a fej alsó harmadában helyezkednek el (3. ábra: C). Tora sötétzöld, fémes csillogású, ritkás sárga szőrzet díszíti. Szárnyjegye barna, combjai, lábszárai sárgák, lábfejei sötétbarnák. Hátsó lábán az 1. lábfejiz hosszabb, mint az utána következő 4 iz együttesen (3. ábra: D). Csillogó fényes sötétbarna potrohát gyér, világos szőrzet díszíti. 6–7 mm.

Európában és Észak-Amerikában él. Ritkább hazai faj, a Dunántúlon és a Duna–Tisza közén gyűjtötték. Imágója nedves helyeken, az erdők szélén található (V–VIII.) – Sárgaszőrös tüskésleány

morrisi DALE, 1842 ♂

- 7 (6) Az arc és a pofa szőrzete sűrű, fekete. Szárnyuk barnán füstös.
- 8 (9) Hátsó lábszára és lábfejének tőize fekete, az utóbbi erősen megvastagodott és olyan hosszú, mint az utána következő izek együttesen (3. ábra: E). Tora sötét fémzöld vagy teljesen fekete. A pajzsocskák tüskéi gyéren szőrösek. Szárnya barna, erősen füstös, az erek sötétbarnák. Fekete potrohát barnásfekete szőrzet díszíti. 5,5–6 mm.

3. ábra A: *Beris vallata* FORSTER B: *B. clavipes* LINNÉ potroha felülről – C: *B. morrissi* DALE ♂ feje, D: hátsó lába – E: *B. chalybeata* FORSTER ♂ hátsó lába – F: *B. fuscipes* MEIGEN ♂ feje, G: lárvája – H: *B. geniculata* CURTIS ♂ feje (A–H: DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

Európai faj. Hazánkban a Bakony, a Bükk és a Vértes hegységben, valamint Tatán gyűjtötték. Lárvaja ismeretlen (V–VIII.) — Feketeszőrös tuskészlég

chalybeata (FORSTER, 1771) ♂

Változatai:

1. Térdei a lábszárakkal megegyező színűek. — Hazánkban ritka

forma typica ♂

2. Térdei a lábszáraktól eltérő színűek, rendszerint sárgák. — Ritka, eddig a Dunántúl hegyvidékein gyűjtötték

var. **obscura** STROBL, 1910 ♂

- 9 (8) Hátsó lábszárak és lábfejük tőize sárgásbarna, az utóbbi nem megvastagodott meg feltűnően, és hosszabb, mint az utána következő ízek együttesen.
- 10 (11) A 3. csápíz körte alakú és alig hosszabb, mint az első 2 íz együttesen, csápja a fej középvonala alatt helyezkedik el (3. ábra: F). Szeme szőrös, homloka és az arca fekete. Középtorát és pajzsocskáját rövid arany-sárga és hosszabb fekete szőrzet díszíti. Hátsó lábának térde sárga. Potroha fényes, sötétbarna, a szelvények peremén világos színű szőrzet van. 6–7 mm.

Európai és szibériai faj. Hazánkban Budapesten, a Bükk hegységben és Sopronban gyűjtötték. A kifejlett állat árnyékos völgyek nedves helyein tanyázik. Kedvelt tartózkodási helye az égerfák virágzata és lombozata. A lárva feje hegyes (3. ábra: G), utolsó potrohszelvényének szőrzete rövid (V.)

fuscipes MEIGEN, 1820 ♂

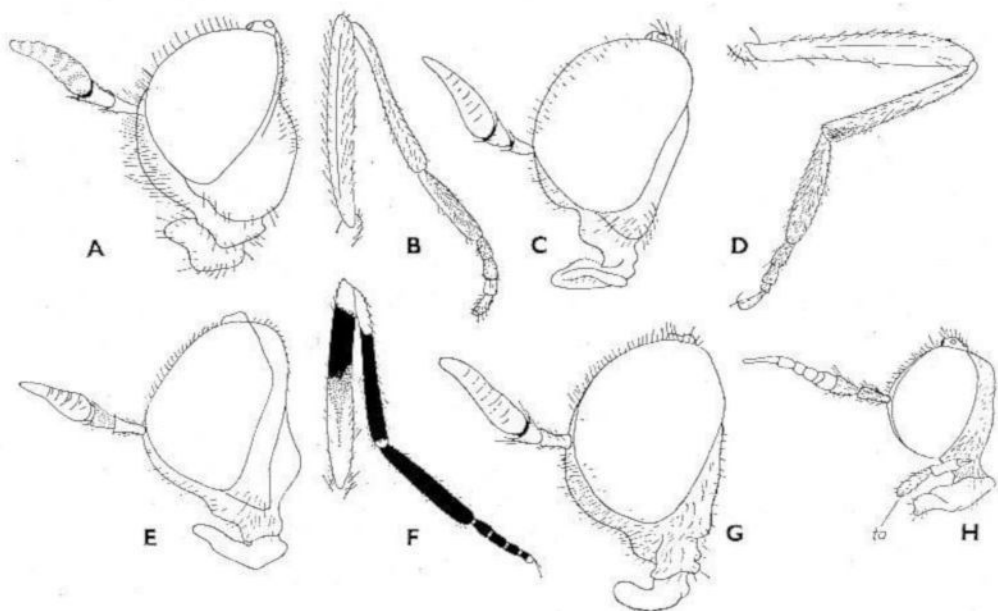
- 11 (10) A 3. csápíz nem körte alakú, hanem a tövétől a csúcsáig fokozatosan keskenyedek el, és legalább másfélszer hosszabb, mint az első 2 íz együttesen. Csápja a fej középvonalában ered (3. ábra: H). Hátsó térde a lábbal azonos színű. A tor hátoldala sötétzöld, oldalmezei feketék. Egyéb tulajdonságaiban megegyezik az előző fajjal. 6–7 mm.

Európa és Szibéria hegyvidékein élő faj. Faunaterületünkön Orsova és Resica környékén gyűjtötték. A sisakvirág és a medvetalp virágait kedveli. Előfordulása hazánkban is várható

[geniculata CURTIS, 1830] ♂

- 12 (1) Szemeiket széles homloksáv választja el. Nőstények.
- 13 (16) Potrohuk fénytelen, sárga.
- 14 (15) Potrohszelvényein nincs fekete harántsáv (3. ábra: A). Lábszárak sötétbarnák. 5–6,5 mm. **vallata** (FORSTER, 1771) ♀
- 15 (14) Potrohszelvényein fekete harántsáv van (3. ábra: B). Lábszárak sárgák **clavipes** (LINNÉ, 1767) ♀
- 16 (13) Potrohuk fényes, barna vagy fekete.

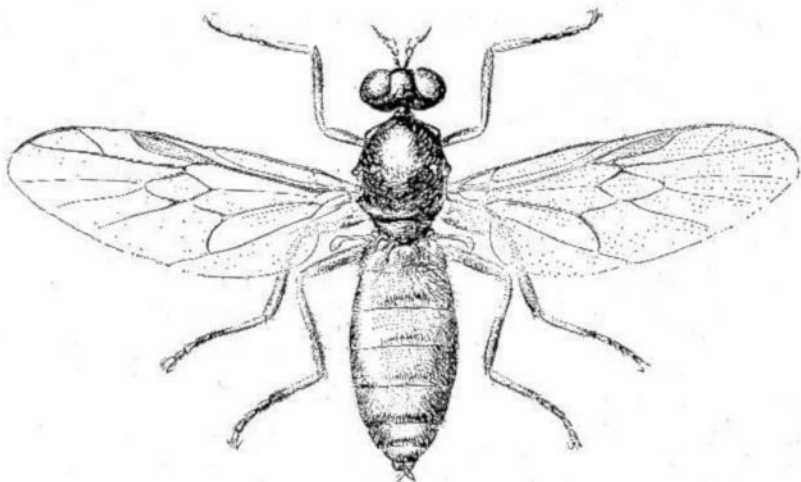
- 17 (20) Combjuk, lábszáruk és hátulsó lábfejük tőize többnyire sárga, néha sárgásbarna.
- 18 (19) Csápja a fej középvonalaiban helyezkedik el (4. ábra: A). A hátulsó lábszára kétszer olyan hosszú, mint a lábfej tőize (4. ábra: B). Homloka széles, eléri a fej szélességének egyharmadát. Szárnya füstös. A billér sárga vagy sárgásbarna **chalybeata** (FORSTER, 1771) ♀
- Változatai:
1. Lábszárai világossárgák forma typica ♀
 2. Lábszárai sárgásbarnák vagy világosbarnák var. obscura STROBL, 1910 ♀
- 19 (18) Csápja a fej középvonala alatt helyezkedik el (4. ábra: C). A hátulsó lábszár legfeljebb másfélszer olyan hosszú, mint a lábfej tőize (4. ábra: D). Homloka keskeny, legfeljebb egynegyede a fej szélességének. Szárnya sárgás árnyalatú. Egyebekben hasonló a hímhez.
- morrisi** DALE, 1842 ♀
- 20 (17) Combjuk és lábszáruk sötétbarna vagy fekete, legfeljebb a két végük sárga. Hátulsó lábfejük tőize fekete (4. ábra: F).
- 21 (22) A 3. csápíz a töve felé erőteljesen kiszélesedett és legfeljebb másfélszer hosszabb, mint az első 2 csápíz együttevve (4. ábra: E). A hom-

4. ábra. A: *Beris chalybeata* FORSTER ♀ feje, B: lába — C: *B. morrisoni* DALE ♀ feje és D: hátulsó lába — E: *B. fuscipes* MEIGEN ♀ feje és F: hátulsó lába — G: *B. geniculata* CURTIS ♀ és H: *Actina nitens* LATREILLE feje (ta = tapogató) (A–H: DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

lok szélessége a fej szélességének egyharmada (5. ábra). A hátulsó comb csúcsa és tőharmada a térdel együtt világossárga (4. ábra: F)

fuscipes MEIGEN, 1820 ♀

5. ábra. *Beris fuscipes* MEIGEN ♀ (Eredeti)

- 22 (21) A 3. csápíz a töve felé alig szélesebb, mint másutt, és legalább kétszer olyan hosszú, mint az első 2 csápíz együttevve (4. ábra: G). A homlok szélessége a fej szélességének fele.

[*geniculata* CURTIS, 1830] ♀

3. nem: *Actina* MEIGEN, 1804

Fejüket bozontos szőrzet díszíti. Mindkét ivar szemeit homloksáv választja el. Karcsú csápjuk hosszabb a fejüknél, 3. csápízuk gyűrűzött. Jól fejlett tapogatójuk van (4. ábra: H). Toruk és pajzsocskájuk fémeszöld vagy fémeskék. A pajzsocskán 4—6 fekete tüske ül. Szárnyuk barnán füstös. A szárny m_3 ere fejletlen, csak rövid csonkja látszik.

A nemet Európában 2 faj képviseli, ezek közül 1 hazánkban is él. Lárvaik ismeretlenek.

- — Feje fekete. A hím homlokszélessége egyhated része a fej szélességének. A pofát és a fej hátulját hosszú szőrzet díszíti. Csápja karcsú, az 1. csápíz legalább másfélszer hosszabb, mint a 2., a 3. csápíz pedig majdnem kétszer olyan hosszú, mint az első 2 íz együttesen (4. ábra: H). A hím tora és pajzsocskája többnyire kékeszöld színű, a nőtényé a zöld és a sötétibolya között minden árnyalatú lehet. Lábai sötétbarnák vagy feketék. A nőtény hátulsó combjának töve sárga. Fényes fekete potroha fémes csillogású. 6 mm.

Gyakoribb hazai faj. A Tiszántúl kivételével az ország valamennyi vidékéről gyűjtötték. Az imágó előszeretettel látogatja a cseregalagonya (*Crataegus oxyacantha*) virágzatát (V–IX.) — Csillogó tüskéslegy

nitens (LATREILLE, 1809)

4. nem: *Chorisops* RONDANI, 1863

Jellemző rájuk, hogy a szárny m_3 érének csak rövid csoncja van meg (6. ábra: A). Mindkét ivar csupasz szemeit homloksáv választja el egymástól. Csápjuk hosszabb, mint a fejük, az 1. csápízük hosszabb, mint a 2. (6. ábra: B). Toruk rövid, pajzsocskájukon 4 tüske van. A hátulsó lábfej tíze legalább olyan hosszú, mint az utána következő ízek együttesen. Karcsú potrohuk fényes, sárga vagy barna. A potrohszelvények hátulsó peremén sötétebb sáv húzódik.

A nem 1 faja él Európában, ez hazánkból is előkerült.

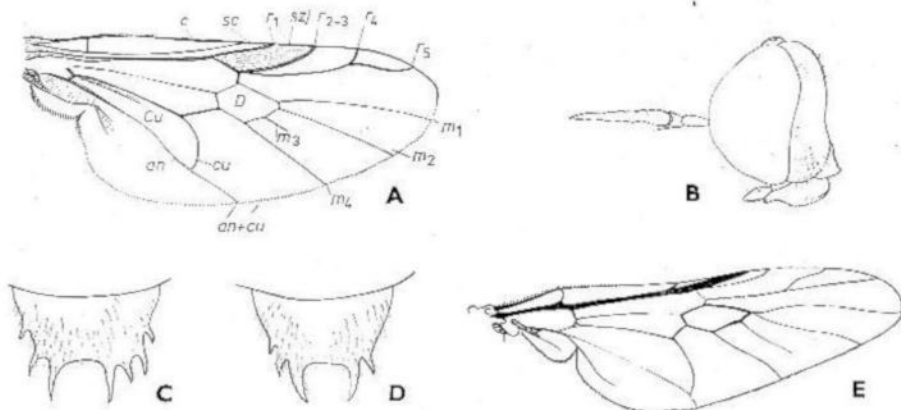
— — Homloka a csápok töve felett csillogó fekete. Szeme vörösbarna, de a gyűjtemények régebbi példányain megfeketedhet. Fényesen csillogó tora zöldesibolya, a pajzsocska tüskéi sárgák vagy barnák. A szárny és a billér sárga vagy sárgásbarna. 6 mm.

Hazánkban ritkább faj. Eddig Dobozon, Kalocsán, a Mecsekben, Tardon és Tompán gyűjtötték. A kifejlett egyed a falevelek fonákján tartózkodik. Lárvája korhadó avarban él (VIII–IX.) — Fémzöld tüskéslegy

tibialis (MEIGEN, 1920)

5. nem: *Exodontha* RONDANI, 1856

Fejük gömbölyű, olyan hosszú, mint a csápjuk. A 3. csápíz 8 gyűrűből áll, csápsörtéjük hiányzik. Szemük szőrös, a hímeké érintkezik egymással, a

6. ábra. A: *Chorisops tibialis* MEIGEN szárnya (c = szegélyér, sc = szegély alatti ér, r_1 – r_5 = sugárér ágai, m_1 – m_4 = a középér ágai, cu = könyökér, an = végsőér, szj = szárnyjegy, Cu = végsejt, D = korongsejt) — B: *Chorisops* sp. feje — C és D: *Exodontha dubia* ZETTERSTEDT pajzsocskája, E: szárnya (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

nőstényekét széles homloksáv választja el. Hosszúkás toruk domború, a pajzsocskán 4—8 szabálytalanul elhelyezkedő tüske van (6. ábra: C—D). A szárny erezetének rajzolata változékony, a szegélyér egyes példányokon pillás. Az m_3 ér a szegélyér előtt végződik (6. ábra: E).

A nem 1 faja él Európában. Csehszlovákiában is gyűjtötték, hazai előfordulása így valószínű.

- — Feje fekete. A hím szemét barna, a nőstényét sárga szőrzet díszíti. Csápja fekete. Tora sötétzöld, fémes csillogású. Szárnya barnán füstös, a korongsejt körül az erek megvastagodtak (6. ábra: E). A hím potroha lekerekített, a nőstényé szögletes. Fekete potroh-szegélyén sárgásbarna szőrzet van. 10 mm.

Ritka európai faj. Németországban és Csehszlovákiában gyűjtötték, hazánk nyugati határvidékén előfordulása várható

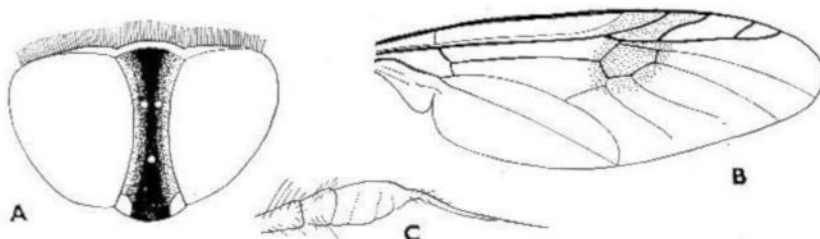
[*dubia* (ZETTERSTEDT, 1838)]

6. nem: *Sargus* FABRICIUS, 1798

Félgömb alakú fejüket hosszú nyak kapcsolja a torhoz. Tarkójuk mélyen behorpadt. Mindkét ivar szemét sötétzöld vagy ibolya színű, fémesen csillogó homloksáv választja el egymástól (7. ábra: A). A csápok töve felett 2 fehér folt van. Rövid csápjuk 3. íze 5 gyűrűből áll. Csápsörtéjük van. Fémesen csillogó toruk zöld vagy kék. Széles szárnyuk hosszabb, mint a potrohuk. Az sc és az r_{2+3} erek közötti terület mindig sötét (7. ábra: B). Az m_3 ér csökevényes, nem ér a szegélyérig. Potrohuk karcsú, fémes ibolya vagy bronz színű, a töve felé elkeskenyedek.

Az imágók virágokat és trágyacsomókat látogatnak, feltehetően pollent fogyasztanak vagy koprofágok. Lárvaik korhadó növényi anyagokban vagy trágyában fejlődnek. A nem fajainak többsége trópusi vagy szubtrópusi területeken található. Európából 5 fajukat ismerik, ebből hazánkban 3 él.

- 1 (2) Lábai sárgák. A tarkón rövid, a tarkóhoz simuló szőrzet van. Szemei sötétzöld színűek, de ez csak a frissen gyűjtött példányokon látszik jól. A pontszemlemezzen hosszabb szőrök vannak, mint a homlok más részein. A csáp előre áll. Ajakpárnája sárga. Tora zöld, fémes csillogású, a noto- és a mesopleura közötti varrat vörösbarna. Szárnya füstös, ezért a halvány szárnyjegy alig látszik. Karcsú potrohának töve zöld, másutt vöröseszöld és bronzos csillogású. 7—13 mm.

7. ábra. A: *Sargus cuprarius* LINNÉ feje felülről, B: szárnya — C: *Chloromyia* sp. csápja (A: TROJAN, B—C: LINDNER nyomán)

Európában és Szibériában él. Nálunk a Budai-hegyekben találták. Legelők virágjain, trágyán tanyázik (VII–IX.) (= *flavipes* MEIGEN, 1822) — Csillagos fémesség

splendens (MEIGEN, 1804)

- 2 (1) Lábaik barnák vagy feketék. A tarkón hosszú, elálló szőrök vannak (7. ábra: A).
- 3 (4) A korongsejten nincs füstös folt. A szárny erei sötétbarnák vagy feketék. A csáp oldalirányban annyira széthajlik, hogy a 3. csápíz a szemmel párhuzamosan helyezkedik el. Az 1. és a 2. csápíz fekete, a 3. barnásszürke. Szívókája sárga vagy sárgásbarna. Szárnya enyhén füstös. Lábai feketék, térdei sárgásbarnák. 7–12 mm.

Hegyvidéki faj. Hazánkban eddig Budapesten, a Bükk hegységben és Sopronban gyűjtötték. Az imágó a friss tehéntrágyát látogatja. Lárvája rothadó növényekben fejlődik (V–VIII.) (= *infuscatus* MEIGEN, 1804) — (Sivárványos fémesség)

iridatus (SCOPOLI, 1763)

- 4 (3) A korongsejten füstös folt van, ez néha a szárnyjegyig ér (7. ábra: B). Szárnyerezete vékony, világosbarna. A csáp előre áll, a 3. csápíz a szemmel sohasem párhuzamos. Tora zöld vagy zöldesibolya, ritka, rövid, fehéresszürke szőrök vannak rajta. A billér sárga. Lábai sötétszürkék vagy feketék, térdei sárgásbarnák. Az első 2 potroh-szelvény gyakran zöldes árnyalatú. 6–11 mm.

Ritka európai faj, hazánkban a Budai-hegyekben, Hódmezővásárhelyen és Makádon gyűjtötték. A kifejlett állat szívesen látogatja a fészkesek, a kutyatejfélek és a murokfélék virágzatait, de gyűjthetjük trágyán is. Valószínűleg ürülékkel fogyaszt. Lárvája komposztban, korhadó fában és marhalepényben fejlődik (V–VIII.) — Rezes fémesség

cuprarius (LINNÉ, 1758)

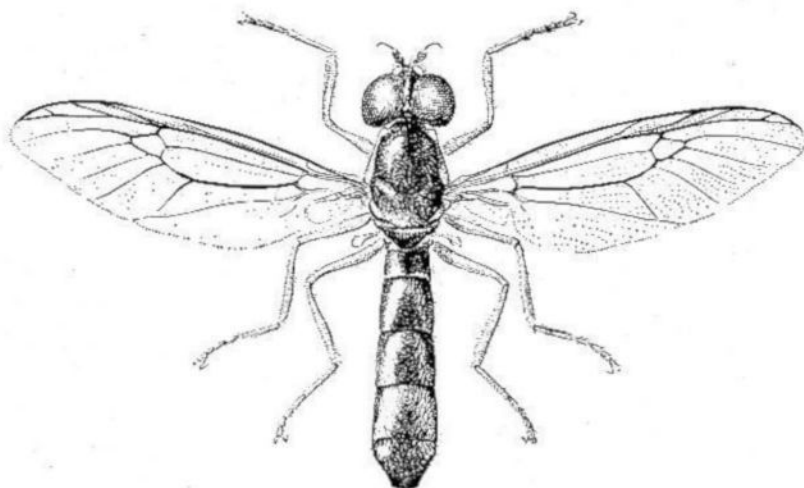
7. nem: *Chrysochroma* WILLISTON, 1896

Nagy termetű, fémes csillogású karcsú legyek. Fejük félgömb alakú, tarkójuk homorú, mindkét ivar szemét széles homloksáv választja el egymástól. Homlokukon fehér folt látható. Csápjuk rövid, az 1. csápíz hosszabb, mint a 2. Az előzőekhez viszonyítva nagy és ovális alakú 3. csápíz gyűrűzött. A csápsörte a csáp oldalán ered. A pontszemek egyenlő távolságra állnak egymástól.

A nem fajainak túlnyomó többsége trópusi vagy szubtrópusi elterjedésű. Európában csak egyetlen képviselője van, ezt hazánkban is megtalálták.

- — Enyhén kidudorodó homloka sötét fémeszöld csillogású, kivéve a szemek szélénél levő keskeny sávot, ami lilásibolya. Mindkét ivar homlokát a csáp töve felett nagy, fényes, porcelánfehér folt díszíti. A szem szélénél ritka, hosszú, fekete szőrzet van. Arcát sárgásbarna szőrök fedik. Szívókája világossárga. A hím tora fémeszöld és fényesen csillogó, a nőstényé fémeskék. A noto- és a mesopleura közti varrat sárga vagy sárgásbarna. Hátán ritka, rövid, sárga szőrzet

van. A pajzsocska pereme, gyakran a töve is sárgászörös vagy sárgásbarna, másutt a torral azonos színű. A pajzsocska alatti terület kidudorodik, postscutellumot alkot. Szárnya enyhén füstös, a ráeső fényt bontja, és a szívárvány színeiben csillog. A szárny erezete barna, az r_1 és az r_3 erek által határolt terület is ilyen színű. Lábai sárgák. Potroha karcsú, hosszúkás, a vége felé fokozatosan kiszélesedik (8. ábra), ezért minden szelvény trapéz alakú. A nőtény 1. és 2. potrohszelvénye narancssárga, a többi ibolya színű, fémesen csillogó. A potroh peremén hosszú, sárga szőrzet van. 13–16 mm.

8. ábra. *Chrysochroma bipunctatum* SCOPOLI ♂ (Eredeti)

Melegkedvelő, ritka hegyvidéki faj. A Bükk hegységben és a Vértesben gyűjtötték. Első pillantásra fürkész- vagy fémdarázsra hasonlít. Lárva a marokkói sáska (*Dociostaurus maroccanus*) elősködője (VI–XI.) — Kétpettyes fémcsillogó

bipunctatum (SCOPOLI, 1763)

8. nem: *Chloromyia* DUNCAN, 1837

Fejük félgömb alakú, szélesebb, mint a toruk, szélessége eléri vagy meghaladja a fej magasságát. Szemüket sűrű szőrzet fedi. A hímek szemeiben a facetták alul kisebbek, mint felül. A pontszemek egyenlő távolságra vannak egymástól, a pontszemlemez és a homlok többi részét ritka, vékony szőrzet fedi. Arcuk és pofájuk szőrös. Csápjuk a fej középvonalában áll. Az 1. csápiz hosszabb, mint a 2. A 3. íz megnyúlt, tojás alakú, 4 gyűrűből áll, a végén csápsörte van (7. ábra: C). Szívókájuk rövid, ajakpárnájuk széles, tapogatójuk 2-izű. Toruk rövid, pajzsocskájukon nincsenek tüskék. Szárnyuk széles, túl nyúlik a potrohon. Az r_4 és az r_5 erek alkotta villa ágai egymáshoz közel, a szárny csúcsa előtt érnek a szegélyérbe. A szárny lemeze enyhén füstös. Lá-

baik hosszúak, sötét színűek, sarkantyúk vagy tüskék nincsenek rajtuk. Potrohuk karcsú, ötszögletű, a tor felé eső része elkeskenyedik, a hasoldali része homorú.

Az imágók kedvelik a meleget és a napfényt, gyakran láthatjuk őket kerti növények levelein. Lárvaik a *Chrysochroma* WILLISTON lárváira hasonlítanak, de azoknál laposabbak, utolsó potrohszelvényük végén bemetszés van, ezért testük 2 csúcsban végződik. A lárvák nedves földben, korhadó fában élnek. Európában 2 fajuk ismert, hazánkban mindkettő előfordul.

- 1 (2) A középső és a hátulsó lábfej valamennyi íze sötétbarna vagy fekete. Kisebb faj, hossza 7,5—9 mm. Az 1. és a 2. csápíz mindkét ivaron fekete, a 3. az előzőeknél mindig világosabb, a hímen vörösbarna, a nőtényen szürke. Tora fémes csillogású, kékeszöld vagy ibolyás-lila. Szárnya enyhén füstös, a szegélyere barna. A billér sárga. A hím potroha zöld, a nőtényé kékesibolya vagy acélkék. A nőtény potrohszelvényein rövid aranysárga szőrök vannak.

Közönséges faj, Európában mindenütt előfordul. Hazánkban virágos réteken, zöldségekertekben gyakran megtalálhatjuk. Előszeretettel napozik a burgonyafélék levelein. Lárvája nedves földben, kövek alatt vagy tavak korhadó uszadékában él. Lárva állapotban telel át, csak tavasszal hábozódik be (VI—VII.)
— K ö z ö n s é g e s f é m e s l é g y

formosa (SCOPOLI, 1763)

- 2 (1) A középső és a hátulsó lábfej első 3 íze sárga. Nagyobb faj, hossza 9—12 mm. A hím valamennyi csápíze fekete, a nőtény 3. csápíze sárgászöld, a többi sötétbarna vagy fekete. Tora kékesibolya, zöldeskék vagy zöld színű. A szárny barna füstös. A hím potroha fémeszöld vagy bronzvörös, a nőtényé acélkék vagy sötétibolya. A hím potrohszelvényeit sűrű, a nőtényét ritkább aranysárga szőrzet borítja.

Gyakoribb faj. Nedves erdők szélén, tisztásokon, hegyi réteken, irtásokon gyűjthetjük. Szívesen látogatja az ernyősvirágzatúak virágait. Lárvját korhadó fakéregben találták (VI—VII.)

melampogon (ZELLER, 1832)

9. nem: *Microchrysa* LOEW, 1855

Apró, fémes csillogású legyek. Külső tulajdonságaik nagy része megegyezik a *Chloromyia* DUNCAN nem fajaiéval, csak jóval kisebbek azoknál. Fejük félgömb alakú, szélesebb, mint amilyen magas. Tarkójuk erősen homorú. Csápjuk a fej alulso részén helyezkedik el. Az 1. csápíz karcsú, a 2. a vége felé kiszélesedik. A 3. csápíz 4 gyűrűből áll, és nagyobb, mint az első 2 íz együtvéve. A csápsörte a 3. íz felső oldalán ered (9. ábra: A). A szárny r_{2+3} ere rövid, az r_4 és az r_5 ér villát alkot (9. ábra: B). A potroh 5 szelvényből áll, az utolsó 2 potrohszelvény a potroh alá hajlik.

A 3 európai fajból 2 hazánkban is előkerült, de a 3. faj előfordulását sem zárhatjuk ki.

- 1 (2) Csápja, a középső és a hátulsó lábszárainak nagyobbik része, valamint az elülső combja fekete. A pontszemlemez mögött felálló,

fekete szőrök vannak. Domború torán barna varratok láthatók. Szárnya átlátszó, az r_{2+3} ér és a szárny szegélye közti terület sárga színű. A billér sárga. Széles, lapos potrohát világossárga szőrzet díszíti. 4,5—5,5 mm.

Gyakoribb európai faj, hazánk valamennyi országrészében szórványosan előfordul. Lárvája komposztban, korhadó fűcsomókban vagy a talajban fejlődik (V—VIII.) — Fekete csápú fémeslegy

polita (LINNÉ, 1761)

- 2 (1) Legalább a csáp első 2 íze, a középső és a hátulsó lábszáraiknak nagyobb része, valamint az elülső combjuk sárga színű.
- 3 (4) Mindkét ivar potroha és a nőstény homloka kékesfekete vagy fekete. A csáp valamennyi íze sárga. A nőstény homlokán a csáp töve felett világosbarna folt van. A hím szemei csak rövid szakaszon érintkeznek egymással. Torán és pajzsocskáján ritka, sárgásfehér szőröket láthatunk. Lábszárjai és a lábfejei sárgák, néha az utolsó lábfejíz barna. Potrohát hosszú, finom, a szelvényekhez simuló világossárga Szőrzet takarja. 4 mm.

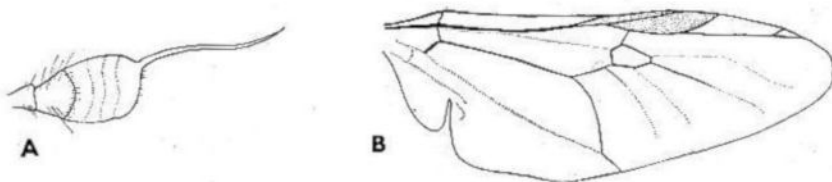
Ritka európai faj. Faunaterületünkön a Tátrában (Vychodna) gyűjtötték. Magasabb hegyeinken előfordulhat. Lárvját nem ismerjük

[cyaneiventris (ZETTERSTEDT, 1842)]

- 4 (3) Mindkét ivar potroha és a nőstény homloka zöld színű. A csáp 3. íze barna vagy szürke. A nőstény homlokán a csáp töve felett nincs világosbarna folt. A hím szemei széles sávban érintkeznek egymással. Csillogó, fémeszöld torán aranyssárga szőrök vannak. A noto- és a mesopleura közötti varrat sárga. Elülső lába teljesen sárga, a középső és a hátulsó combját és lábszárát sötétbarna gyűrű díszíti. Smaragdzöld potrohát rövid, sárgásfehér szőrök fedik. 3,5—4 mm.

Melegkedvelő európai faj. Hazánkban eddig Aranyosgadányból és Tana kajdról került elő. Legelőkön trágyacsomókban tartózkodik. Az imágót sikerült marhalepényből kinevelni. Lárvját nem ismerjük (V—VII.) — Sárga csápú fémeslegy

flavicornis (MEIGEN, 1922)

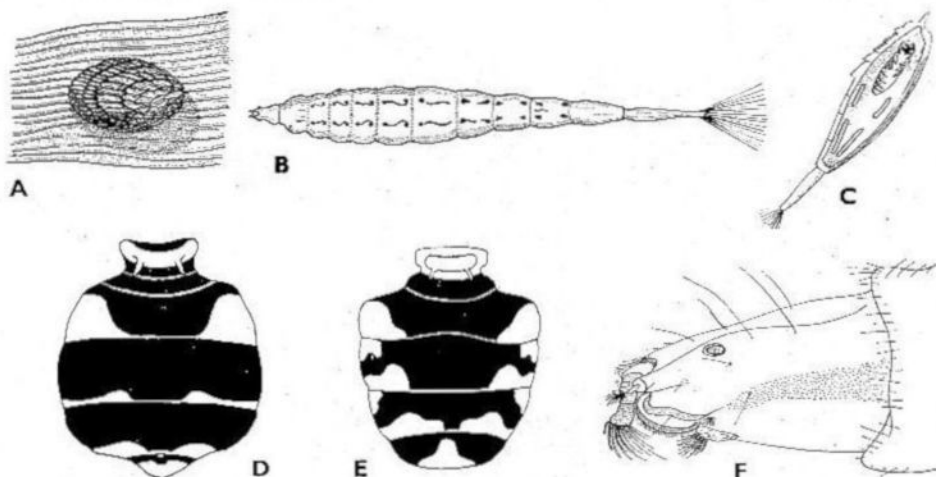
9. ábra. A: *Microchrysa* sp. csápja, B: szárnya (LINDNER nyomán)

10. nem: *Stratiomys* GEOFFROY, 1762

Félgömb alakú fejük szélessége eléri vagy meghaladja a tor szélességét (12. ábra). A csáp 1. íze hosszú, vékony, a 2. íz rövid, legfeljebb egynegyede az 1. íz hosszának. Az 5 gyűrűből álló 3. csápíz hosszabb, mint az 1. és a 2. íz együttesen. Csápjuk a 2. íznel megtörik, és térdesen kifelé hajlik (12. ábra). Az 1. csápízek gyakran egészen közel állnak egymáshoz, és párhuzamosan haladnak egymás mellett, a kifelé hajló 3. ízek miatt úgy látszik, mintha a fej egy Y alakú csáp lenne. Szívókájuk rövid, ajakpárnájuk széles. Rövid tapogatójuk 2 ízből áll. Domború, többnyire szőrös toruk a potroh felé kiszélesedik. Pajzsocskájukon 2 erős tüske van (10. ábra: D—E). Hosszú szárnyuk túlnyúlik a potrohon. A sc ér párhuzamosan halad az r_1 érrel, az r_{2+3} , az r_4 és az r_5 ér a szárny csúcsa előtt torkollik a szegélyérbe. Az m_1 ér a korongsejt alsó részénél ágazik le, a cu ér megrövidült, a szárny szegélye előtt az an érbe olvad (12. ábra). Az 5 szelvényből álló lapos, kerek potroh szélesebb, mint a tor.

Az imágók vizek partján, ernyős- vagy fészkesvirágzatú növények virágzatait látogatják. Többségük virágport fogyaszt. Petéiket sás, gyékény vagy más vízparti növények leveleire rakják. A hosszúkás petékből domború, pajzs alakú petecsomókat készítenek (10. ábra: A). Lárvaik mocsarak, pocsolyák, tavak sekély iszapjában vagy rothadó növényzet között élnek. Gyakran együtt sodródznak a víz felszínén levő törmelékkel. Érdes tapintású kültakarójuk meszet tartalmaz, színük szennyeszürke. A test elején levő csőr alakú képződmény mellett rövid, serteszerű, állandóan mozgó fogazott nyúlványok vannak, amelyek a táplálék megszerzésére és helyváltoztatásra szolgálnak. A potroh vége felé a szelvények fokozatosan hosszabbak és keskenyebbek, mint az előttük levők (10. ábra: B). Az utolsó potrohszelvény végét hosszú, vékony sörtékből álló koszorú övezi, aminek a közepén a trachea nyílása helyezkedik el. A sertekoszorút a víz felszínén szétterítik, és a szúnyoglárvaéhoz hasonlóan csüngenek a víz felületén. Ha a lárva a vízben alámerülnek, akkor a koszorú sertéi összeborulnak, és buborékot visznek magukkal a mélybe. A lárva mindkét végüktől kezdve a 4. szelvény felé teleszkópszerűen össze tudják húzni testüket. Bábózódáskor a lárva bőr rajta marad a bábón, és látszólag mint élettelen lárva úszik a víz felszínén sodródó növényi törmelékkel (10. ábra: C).

Európában a nemet 19 faj képviseli. Hazánkban eddig 6 faj került elő, de további 2 faj és 1 alfaj előfordulása valószínű.

10. ábra. A: *Stratiomys chamaeleon* LINNÉ petecsomója, B: lárva, C: felnyitott lárva — D: *S. concinna* MEIGEN potroha a pajzsocskával — E: *S. furcata* FABRICIUS potroha a pajzsocskával és F: lárva fej (A—B: LAMPERT, C: SWAMMERDAM, D—F: DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 1 (4) Csápjuk teljes egészében, vagy legalább a 3. csápíz tűzvörös.
- 2 (3) Valamennyi csápíz tűzvörös. A hím arcát fekete sáv díszíti, ami nem sokkal szélesebb, mint a csápok töve közötti távolság. A nőtény sárgásbarna homlokán nincs semmilyen fekete szalag. Tora rövid, szárnyai szélesek. Potroha lapos, hátoldalát foltok díszítik. A 4. potrohszelvény változatos alakú foltjai a legszélesebbek. 12—14 mm.

Kisázsiai, transzkaukázusi faj. Európában ennek egy alfaja él (= *erythro-cera* EGGER, 1856)

[*ruficornis* (MACQUART, 1838)]

Változatai:

1. A pajzsocská töve sárga. A nőtény fekete lábszáranak végén barnássárga, az 5. potrohszelvényen pedig kicsi, háromszög alakú folt van. — Nálunk még nem gyűjtötték forma typica
2. A pajzsocská töve fekete. A nőtény barnássárga lábszáranak végén fekete, az 5. potrohszelvényen pedig feltűnően nagy háromszög alakú folt van. — A Tátrában és Erdélyben gyűjtötték. A lelőhelyekről közelebbi adatunk nincs. Hegyvidékeinken előfordulhat [ssp. *sublunata* LOEW, 1868]
- 3 (2) Csak a 3. csápíz tűzvörös. A hím arcát nem díszíti fekete sáv. A nőtény sárga homlokán a szemek széléig érő vízszintes irányú szalag van. Lábszárai sárgásbarnák, combjai feketék. Fekete potrohát felül sárga foltok tarkítják. A 2. potrohszelvény foltjai feltűnően nagyok (10. ábra: D). 12—14 mm.

Európa hegyvidékein gyűjtötték. Faunaterületünkön az erdélyi hegyekben találták. Hazai előfordulását sem lehet kizárni

[*concinna* MEIGEN, 1822]

- 4 (1) Csápjuk barna vagy fekete, a 3. csápíz sosem vörös.
- 5 (6) A potroh szélén nincsenek feltűnő sárga foltok. Mindkét ivar szemei szőrösek. Fekete arca kissé kidudorodik. A hím arcát és homlokát sárga, a nőtényét ezüstszürke szőrzet fedi. A nőtény fekete homlokát 2 sárga folt díszíti, amelyek a csáp töve felett majdnem összeérnek. A tor hátát és a pajzsocskát sűrű, hosszú, szürke vagy sárgás-szürke szőrök takarják. A pajzsocská fekete, tüskéi sárgák. A potroh hátlemezei sötétszürkék vagy feketék. A hím potrohán a foltok teljesen hiányoznak, a nőtényen nagyon keskenyek, nem feltűnőek. A potroh hasoldalát világos sávok díszítik, amelyek közül a 2. szelvény sávja a legszélesebb. 12—14 mm.

A Palearktikumban és Észak-Afrikában él. Hazánkban sem ritka. Az imágó leginkább az acsalapú (*Petasites* sp.), az ernyősök (*Umbelliferae*) és a galagonya (*Crataegus*) virágzatait látogatja (V—VII.) — Hosszúcsápú katonalégy

[*longicornis* (SCOPOLI, 1763)]

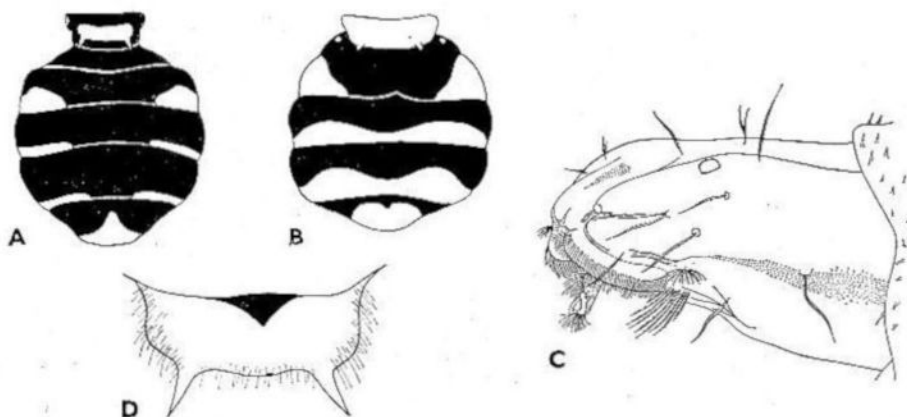
- 6 (5) A potroh szélén feltűnő sárga foltok vannak. Csak néhány faj hímjeinek szemei szőrösek.

- 7 (12) A potroh haslemezeinek nagyobbik része fekete, csak a potroh-szelvények szélén van egy keskeny sárga sáv. A 3. és a 4. potroh-szelvény hátlemezén a foltok sohasem olvadnak össze harántsávvá (10. ábra: E).
- 8 (9) Lábszárainak legalább a hétharmad része fekete. Az 1. csápíz hossza meghaladja a 3. csápíz hosszának a felét. A nőstény tarkója fekete, csak a pontszemlemez mögötti területen van egy háromszög alakú folt. A hím szemei csak rövid szakaszon érintkeznek egymással, ez a szakasz nem hosszabb, mint a csáp tőizének a fele. A 3. és a 4. potroh-szelvény hátlemezének nemcsak az alsó, hanem a felső szélén is van 1 sárga folt (10. ábra: E). 10—18 mm.

Ritkább európai és japán faj. Hazánkban eddig Ágasegyházán, Apajpusztán, Rémen és Sukorón gyűjtötték. Az imágók elsősorban az ernyősök (*Umbelliferae*) és a kötörőfüvek (*Saxifraga* sp.) virágzatait látogatják. Lárvája világosbarna, okkersárga vagy világosszürke. Feje elkeskenyedő, tetején nincsenek elágazó tüskék vagy sörték (10. ábra: F). A lárva 40—50 mm hosszú, 5—7 mm széles és 4 mm magas (V—VIII.) (= *riparia* Meigen, 1822) — Ikerfoltos katonaléggy

furcata FABRICIUS, 1794

- 9 (8) Lábszáraiknak legfeljebb egyharmad része fekete. Az 1. csápíz nem hosszabb a 3. csápíz felénél. A nőstények tarkója sárga, vagy ha fekete, akkor a pontszemlemez mögötti területen 2 hosszúkás sárga folt van. A hímek szemei legalább olyan széles sávban érintkeznek egymással, mint a csáp tőizének hossza.
- 10 (11) A pajzsocskának csak a tüskék közötti szakasza sárga. A 3. és a 4. potroh-szelvény foltjai keskeny téglalap alakúak (11. ábra: A). A hím arca és homloka fénytelen fekete. A nőstény homlokát félhold

11. ábra. A: *Stratiomys equestris* MEIGEN potroha és pajzsocskája — B: *S. potamida* MEIGEN potroha, pajzsocskája és C: *S. chamaeleon* LINNÉ pajzsocskája (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

alakú, arcát szögletes fekete folt díszíti. A tor háta szőrös, ezek a nőstényen 2 ezüstszürke sávba rendeződtek. A szárny erezete sárgásbarna. 12—14 mm.

Ritka palearktikus faj. Hazánkban Sopronban és Kalocsán gyűjtötték. A murokfélék (*Daucus* sp.) virágzatait látogatja. Lárvája ismeretlen (VI—VII.)—Keskenyfoltos katonalégység

equestris MEIGEN, 1838

- 11 (10) A pajzsocskája teljes egészében sárga. A 3. és a 4. potrohszelvény foltjai szabálytalan alakúak. A hím arca és homloka fényes fekete. A nőstény homlokán nincs félhold alakú folt, arcát széles, fekete sáv díszíti. A tor hátán a különböző hosszúságú aranysárga szőrök 2 sávba rendeződtek. 11—14 mm.

Ritka palearktikus faj. A Szovjetunió nyugati területein, Németországban, és legújabbban Szlovákiában gyűjtötték. Hazai előfordulása várható. Láráját nem ismerjük

[**sintensis** PLESKE, 1899]

- 12 (7) A potroh haslemezeinek nagyobbik része sárga. A 3. és a 4. potrohszelvény hátlemezen a foltok néha harántsávvá olvadnak össze (11. ábra: B).

- 13 (14) A hím 4., a nőstény 3. és 4. potrohszelvényének hátán összefüggő okkersárga harántsáv van (11. ábra: B). Pajzsocskája barna. A szem mögött keskeny szegély van. A nőstény sárgásbarna arcát 1 függőleges fekete sáv választja ketté. Fénycs, fekete torát rövid, sárgás-vörös szőrzet díszíti. Lábai okkersárgák, combjain fekete foltok vannak. 12—16 mm.

Európai faj. Hazánkban ritka, eddig csak Budapesten gyűjtötték. Lárvája sötétszürke. Fején a labrum tövéénél az 1. sörte egyszerű, a 2. elágazó (11. ábra: C). Hossza 35—38 mm, szélessége 4,8 mm, magassága 3—4,5 mm. A lárva kemény vízü, elmosarasodott forrásokban él (V—VIII.). — Öves katonalégység

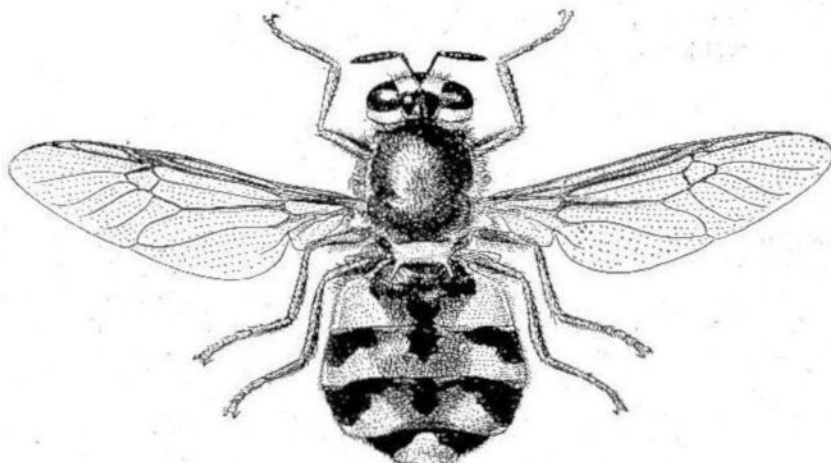
potamida MEIGEN, 1822

- 14 (13) A potrohszelvények hátán sosincs harántsáv. Pajzsocskájuk részben vagy teljes egészében sárga, sárgásbarna vagy okkersárga.

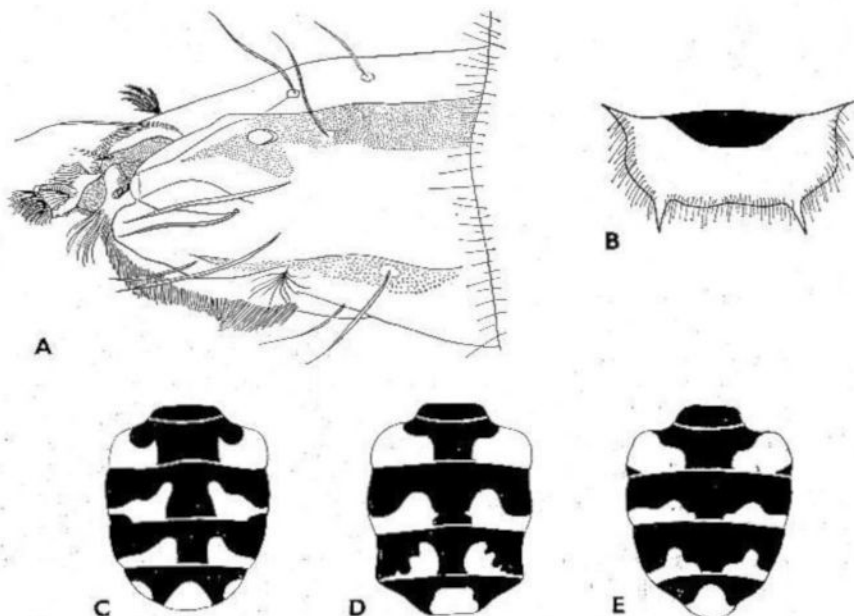
- 15 (16) Pajzsocskája egyszínű (12. ábra), vagy a tövén kicsi, háromszög alakú fekete folt van (11. ábra: D). A hím szeme mögött sárga szegély látható. A nőstény tarkóját egy függőleges fekete vonal választja ketté. A hím lábszárjai sárgák, csak a lábszárak közepén van egy fekete gyűrű. A tor oldallemezei feketék, gyakran szabálytalan alakú sárga foltok díszítik. Széles potroha van, a potroh hátát változatos alakú foltok tarkítják (12. ábra). 14—16 mm.

Gyakoribb palearktikus faj, hazánkban sem ritka. Ernyős és fészkes virágzatú növényeken gyűjthetjük. Lárvája szürkésfekete vagy sárgásszürke, a fején levő elágazó sörté tollas (13. ábra: A). A lárva 45–58 mm hosszú, 5,4–7,5 mm széles és 3,5–4,5 mm magas (VI–VIII.) – K ö z ö n s é g e s k a t o n a l é g y

chamaeleon (LINNÉ, 1758)

12. ábra. *Stratiomys chamaeleon* LINNÉ ♀ (Eredeti)

13. ábra. A: *Stratiomys chamaeleon* LINNÉ lárvájának feje — B: *S. cenisia* MEIGEN pajzsocskája és C–E: potroha (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 16 (15) Pajzsocskájának tövén nagyobb, trapéz alakú barna vagy fekete folt van (13. ábra: B). A hím szeme mögött fekete szegély látható. A nőstény tarkóján nincs függőleges fekete vonal. A hím lábszárai feketék, csak a tövük sárga. A potrohszelvények hátát változatos alakú (13. ábra: C—E) citrom- vagy okkersárga színű foltok tarkítják. 12—16 mm.

Közép- és dél-európai faj. Hazánkban nem ritka. Lárvját nem ismerjük (V—VII.) — Szélesfoltú katonalégy

cenisia MEIGEN, 1822

11. nem: *Odontomyia* MEIGEN, 1803

Félgömb alakú fejük legalább olyan széles, mint a toruk (16. ábra). Arcuk a csáp tövénél kissé kidudorodik (15. ábra: F). Csápjuk karcsú, az 1. és a 2. csápíz rövid; a 3. csápíz hosszab, mint az első 2 íz együttvéve. Csápsörtéjük nincs, csak a 3. csápíz utolsó gyűrűje hegyesedik ki (15. ábra: E—F). Szemük — kevés kivételtől eltekintve — szőrös. A hímek szemeiben a faceták alul kisebbek, mint felül. Szívókájukon széles ajakpárna van. Rövid tapogatójuk 2—3 ízből áll. Toruk többnyire szőrös. Pajzsocskájukon 2 tüskét találunk (14. ábra: B—C). Széles szárnyuk átlátszó vagy enyhén füstös, az *r* erek és a *c* ér közötti területen kívül semmilyen foltot sem találunk rajtuk. Korongsejtjük kicsi, a szárny elülső szegélyéhez közel helyezkedik el (pl. 14. ábra: A, F). Széles, lapos potrohuk 5 szelvényből áll (16. ábra). A potrohszelvények hátlemezeinek mintázata gyakran fontos bélyeg a fajok meghatározásában.

Az imágók vízpartok, nedves rétek, erdei tisztások növényeinek virágait látogatják. Többségük virágport fogyaszt. Néhány faj lárvját ismerjük, ezek nedves földben vagy iszapban élnek. Lárvaik leginkább a *Stratiomys* GEOFFROY nem lárváira hasonlítanak, de valamivel vastkosabbak, mert utolsó potrohszelvényeik megrövidültek és kiszélesedtek. Testük 12 szelvényből áll, sörték nincsenek rajta. A Palearktikumban a nemet 16 faj képviseli. Hazánkban 8 fajuk él, további faj előfordulása pedig valószínűnek látszik.

- 1 (12) Az m_3 ér teljesen hiányzik (14. ábra: A).
- 2 (7) Az m_1 ér legalább olyan hosszú, mint az m_2 ér (14. ábra: A).
- 3 (4) A potroh többnyire teljesen fekete, néha a potrohszelvények szélét és a potroh végét kicsi, nem feltűnő sárga foltok díszítik. A tor szőrzete sűrű, a tor hátát teljesen befedi. A pajzsocskán a szőrök hossza meghaladja a tüskék hosszának a felét (14. ábra: B). Mindkét ivar feje elkeskenyedik, felülnézetben kúp alakú. A hím szemén ritka, világosszürke, rövid szőrök vannak. A szárny szegélye, az *r* erek, valamint az *m* erek töve sárgásbarna. A *sc*, az r_1 és az r_{2+3} erek egymás közelében érnek a szegélyérbe (14. ábra: A). Billérje halványzöld. 8—11 mm.

Gyakoribb közép- és észak-európai faj. Hazánkban a Duna—Tisza között és a Dunántúlon gyűjtötték. Virágos réteken, tisztásokon a vadmurok (*Daucus*

carota), a pasztinák (*Pastinaca sativa*), a kömény (*Carum cavi*) és a sárga nőszirm (*Iris pseudacorus*) virágzatain gyűjtötték (V–VI.) — Fekete z ö m ö k l é g y

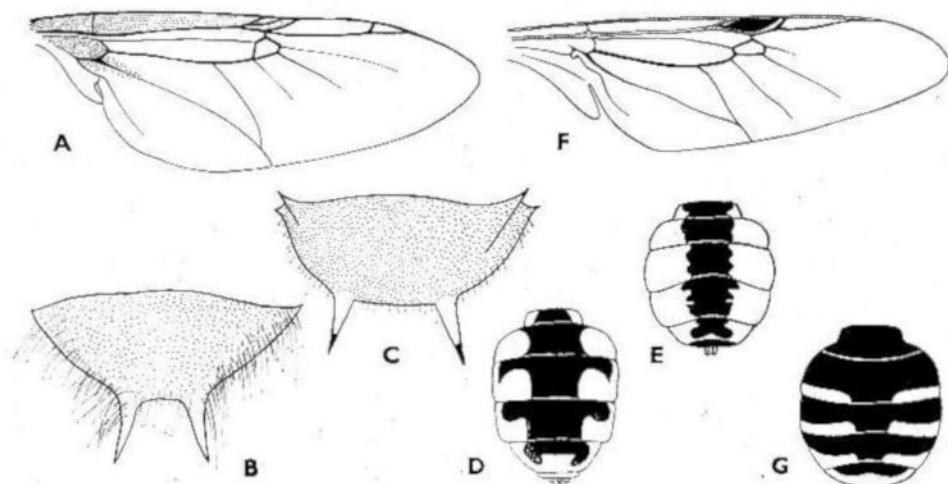
tigrina (FABRICIUS, 1775)

- 4 (3) A potroh sohasem egyöntetűen fekete, hanem a szelvényeket nagy sárga foltok (14. ábra: D) vagy széles sárga szegély díszíti (14. ábra: E). A tor szőrzete ritka, a tor hátát nem fedi be. A pajzsocskán a szőrök hossza nem haladja meg a tüskék hosszának egyötöd részét (14. ábra: C).
- 5 (6) A combok végei és a lábszárak sárgák. A potroh hátát nagy sárga foltok tarkítják (14. ábra: D). A tor hátán aranysárga színű szőrök vannak. Az r_3 ér alatti terület sárga. A hím szeme csupasz, csápja barna vagy fekete, fejét felül szürkéssárga, alul ezüstösszürke szőrök díszítik. A nőstény feje háromszor szélesebb, mint a homloksávja. A homloksáv szélén háromszög alakú területen aranysárga szőrök vannak. A tor háta halványan csíkozott. A széles, kerek potroh hasoldala sárgásbarna. 11–13 mm.

Európában és a Kaukázusban él. Hazánkban elég ritka faj, eddigi lelőhelyei Szécsény, a Börzsöny, a Mecsek és a Zempléni-hegység (V–VI.) — Ö v e s z ö m ö k l é g y

annulata MEIGEN, 1822

- 6 (5) A combok végei és a lábszárak feketék. A potroh hátának peremén összefüggő sárga szegély van (14. ábra: E). A tor hátának szőrzete ezüstösszürke vagy szürke. Az r_3 ér alatti terület barna. A hím szeme fekete, szőrök nincsenek rajta. Csápja fekete, az 1. csápíz hosszabb, mint a 2., a 3. íz vége tompa. A tor hátán a szürke szőrök egyenlete-

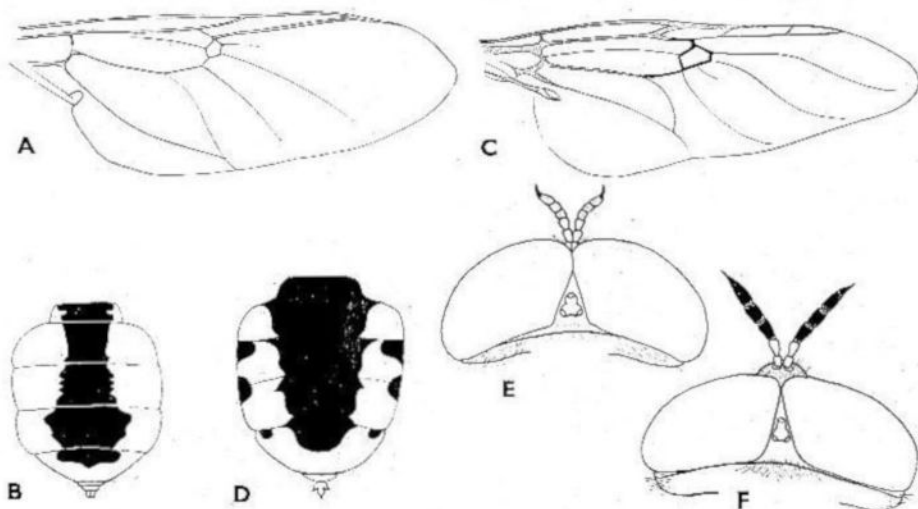
14. ábra. A: *Odontomyia tigrina* FABRICIUS szárnya és B: pajzsocskája — C: *O. annulata* MEIGEN pajzsocskája és D: potroha — E: *O. flavissima* ROSSI potroha — F: *O. argentata* FABRICIUS szárnya — G: *O. microleon* LINNÉ potroha (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

sen oszlanak el, nem tömörülnek sávokba. A nőstény homlokán az ezüstös szőrök a szem széle mellett 2 tömött csomóban állnak, torának hátoldalán pedig ezüstösszürke elmosódó, hamvas sávokba rendeződtek. Mindkét ivar potrohának haslemezei majdnem teljes terjedelmükben narancssárgák, csak kis részüket tarkítják szabálytalan alakú sárgásbarna foltok. 7—15 mm.

Közép-európai és mediterrán faj. Északi elterjedési határa valószínűleg Szlovákia. Hazánkban hegyvidékeinken, a Balaton mentén és Dunavécsein gyűjtötték. Rétek, legelők ertyősvirágzatú növényeit látogatja. Lárvája ismeretlen (VI—VII.)

flavissima (ROSSI 1790)

- 7 (2) Az m_1 ér rövidebb, mint az m_2 , rendszerint csak a töcsenkja van meg (14. ábra: F), vagy teljesen hiányzik.
- 8 (11) Az r_{2+3} ér megvan (14. ábra: F). A potroh háta sötétbarna vagy fekete, csak a szelvények szélén van keskeny, sárga foltokból álló mintázat.
- 9 (10) A pajzsocska tüskéi rövidebbek, mint a pajzsocska. A potroh hátlemezeinek szélén háromszög alakú foltok vannak. Feje fekete, szélesebb, mint a tora. A hím szemeit keskeny homloksáv választja el egymástól. A nőstény ormányának a csúcsa barna. Mindkét ivar fejét dús szőrzet fedi. Fekete csápjának 1. íze kétszer hosszabb, mint a 2. íz. Széles, kerek potrohán a haslemezek sárgásbarnák. A hím potrohán rövid, ezüstös szőrök vannak. A nőstény potrohán lévő aranysárga szőrök a szelvények szegélyén sűrűbbek, ezért a potroh harántirányban csíkozottnak látszik. 7—10 mm.

15. ábra. A: *Odontomyia viridula* FABRICIUS szárnya és B: potroha — C: *O. ornata* MEIGEN szárnya és D: ♂ potroha — E: *O. angulata* PANZER és F: *O. hydroleon* LINNÉ ♂ feje (A, C, E és F: DÜSEK & ROZKOŠNÝ, B: LINDNER, D: SZILÁDY nyomán)

Európai faj. Határainkon belül hegy- és síkvidékeinken egyaránt előkerült, ennek ellenére nem gyakori. Leginkább a fűz (*Salix* sp.) és a galagonya (*Crataegus* sp.) virágzatain tartózkodik. Lárvéja korhadó éger- és fűzfákban fejlődik (IV—VI.)

argentata (FABRICIUS, 1794)

- 10 (9) A pajzsocska tüskéi olyan hosszúak, mint a pajzsocska. A potroh hátlemezeinek szélén téglalap alakú foltok vannak (14. ábra: G). Karcsú csápjának tőize háromszor hosszabb, mint a 2. íz. Fekete torát sárgásbarna szőrök takarják. A szárny erezete sárga, a korongsejt hosszirányban megnyúlt. Combjai feketék, lábszárai és lábfejei barnák. A potrohszelvényeket ezüstösszürke vagy sárgásszürke szőrök díszítik. 8—11 mm.

Ritka palearktikus faj. Az imágó életmódját és lárvját még nem ismerjük. Csehszlovákiában gyűjtötték, így hazai előkerülésére is számíthatunk

[**microleon** (LINNÉ, 1761)]

- 11 (8) Az r_{2+3} ér hiányzik (15. ábra: A). A potroh háta világoszöld, sárgászöld vagy sárga színű, csak a közepén van változó szélességű fekete mintázat (15. ábra: B). Fekete homlokán rövid, sűrű, aranysárga szőrök vannak. A csáp sötétbarna vagy fekete. Fekete torának hátát sűrű, aranysárga szőrök fedik. Pajzsocskáján a tüskék sárgásbarnák. Billérje világoszöld. Combjai, lábszárai sárgák vagy sárgásbarnák. 6—9 mm.

Gyakoribb palearktikus faj. Hazánkban nedves helyek virágzó növényein gyűjthetjük (VI—VIII.) — Zöld zömök légy

viridula (FABRICIUS, 1775)

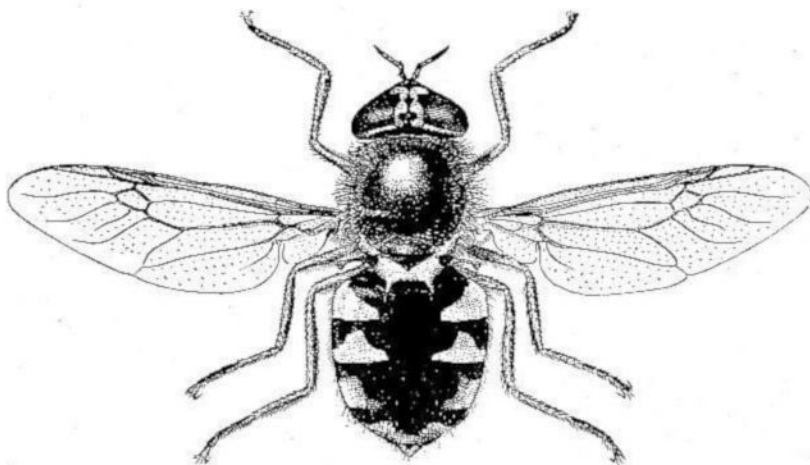
- 12 (1) Az m_3 ér legalább rövid csont formájában mindig megtalálható (15. ábra: C).

- 13 (14) A potroholtok narancssárgák vagy okkersárgák. A nőtény potroholtjai nem olvadtak össze; és nem alkotnak a potroh szélén összefüggő szegélyt (16. ábra). A nőtény fekete homlokán jellegzetes alakú sárga vagy sárgásbarna foltok vannak, pajzsocskája tövén háromszöget alkotó fekete folt látható. A pajzsocska pereme a tüskékkel együtt sárga vagy sárgásbarna színű. Az m_3 ér jóval rövidebb, mint az m_2 (15. ábra: C). Combjai, lábszárai sárgák. Széles, lekerekített potrohán ritka, változó hosszúságú szőrök vannak (16. ábra). A hím potrohszelvényein a foltok érintkezhetnek egymással, és így a potroh peremén széles, világos szegély látszik (15. ábra: D). 13—16 mm.

Hazája Európa, Szibéria és Turkesztán. Magyarországon ritka faj. Eddig Ágasegyháza és Pákozdon gyűjtötték. A gyalogbodza (*Sambucus ebulus*) és a varjútövis (*Rhamnus catharticus*) virágzatain fogták (V—VII.) — Díszes zömök légy

ornata MEIGEN, 1822

- 14 (13) A potroholtok zöldek, csak egyes kiszáradt régi példányokon fakulnak sárgászöldre. A nőstények potroholtjai összeolvadtak egymással, és egységes, összefüggő szegélyt alkotnak.

16. ábra. *Odontomyia ornata* MEIGEN ♀ (Eredeti)

- 15 (16) A 3. csápíznek csak az utolsó gyűrűje fekete, a többi sárga vagy sárgásbarna. A 3. csápíz rövid, hossza nem éri el a fej szélességének az egynegyedét. A csáp tövénél az arc nem emelkedik ki ormányszerűen (15. ábra: E). A nőstény zöld vagy zöldessárga homlokán barna sávok vannak. Fekete szívókája hosszú, de ezt ritkán lehet megfigyelni, mert az állat legtöbbször behúzza tartja. Tapogatója zöldessárga. A fej szőrzete sárgásfehér. Tora fekete, a hímét sűrű sárgászöld, a nőstényét ritka fehéréresszürke szőrök borítják. Pajzsockája, a tüskékkel együtt sárga, csak a tövén van háromszög alakú, fekete folt. Lábai sárgák. A 4. potrohszelvény foltja rendszerint nagyobb, mint az előtte levő szelvényé. 8—14 mm.

Gyakori palearktikus faj. Hazánkban napos réteken, ernyősök virágzatain gyűjthetjük (VI—VII.) — Háromszöges zömöklég y

angulata (PANZER, 1798)

- 16 (15) A 3. csápíznek minden gyűrűje fekete vagy sötétbarna. A 3. csápíz hosszú, hossza eléri a fej szélességének az egyharmad részét. A csáp tövén az arc ormányszerűen kiemelkedik (15. ábra: F). A hím arca fényes fekete, a nőstényé sárga. A potrohszelvényeken a foltok mérete és alakja nem mutat lényeges eltérést. Egyéb tulajdonságaiban megegyezik az előző fajjal. 8—13 mm.

Elterjedése azonos az előző fajéval (VI—VIII.) — Tányéros zömöklég y

hydroleon (LINNÉ, 1761)

12. nem: **Oxycera** MEIGEN, 1803

Kis vagy közepes méretű legyek. Fejük legalább olyan széles, mint a toruk (17. ábra: C, E—H). A csáp a fej alsó részén helyezkedik el. Az 1. csápip hosszabb, mint a 2., a 3. íz ovális, 4 gyűrűből áll, az utolsó gyűrűhöz vékony csápsörte kapcsolódik. Szemeik nagyok, a hímeken érintkeznek egymással. Toruk hosszabb, mint amilyen széles (17. ábra: C, E—H). A szárny r_4 és r_5 ere változatos formájú villát alkot, vagy r_{4+5} érré olvad össze (17. ábra: D), a korongsejtből 4 ér ered. Kerek potrohuk 5 szelvényből áll, az egyes szelvények közti határ részben vagy teljesen elmosódott. A potrohszelvények hátoldalát változatos alakú foltok díszítik (17. ábra: C, E—H), vagy teljesen fekete színűek.

Vízfolyások, tavak, mocsarak növényzetén élnek. Lárvaik orsó alakúak (17. ábra: A). A lárva testének szelvényein szőrszálak vannak. A lárwabőr rajta marad a bábón (17. ábra: B).

A Palearktikumban a nemnek mintegy 22 faja él. Hazánkban ebből 7 került elő, de ezek közül háromról csak irodalmi adatok állnak rendelkezésünkre, mert a gyűjtött anyag megsemmisült. További 1 faj előfordulása várható.

- 1 (2) Színe fűzöld vagy sárga. A tor hátát 3 fekete sáv díszíti. Homloka zöld, a hímen a szemek mentén keskeny sötét sáv van. A nőtény pontszemlemezét az összetett szemmel fekete sáv köti össze. A homlok közepén az alsó pontszem és a csáptő között keskeny fekete sáv látszik. Csápjá sárga vagy vörössesárga, a csápsörte barna. A tor középső sávja a pajzsocska tövéen kiszélesedik és a szélső sávokhoz ér. A hím szárnyának töve felett fekete sáv van. A tor haslemezei feketék. Az egész tort gyér aranysárga vagy ezüstös szőrzet díszíti. A pajzsocska tüskéinek hegye fekete. Lábai világossárgák. A potrohszelvények hátulsó széle fekete. 5—7 mm.

Palearktikus faj. Hazánk valamennyi tájáról előkerült. Vízfolyások környékén élő növényzetten tartózkodik (VI—VII.) — Fűzöld kurtalég

trilineata (FABRICIUS, 1781)

- 2 (1) Fekete színű legyek, csak a mintázatuk sárga.
- 3 (6) Potrohuk szegélyén nincsenek foltok.
- 4 (5) A potroh töve és vége sárga. A szárny vállsejtjei és a szegély alatti sejt fahéj színű. Feje fekete, szemei szőrösek. Csápjá fekete vagy barnásfekete, a 2. csápip vége sárgásbarna. A nőtény pontszemlemezével egy vonalban I—I sárga folt van. Tapogatója sárga. Tora fekete, a szárny töve feletti területet sárga folt díszíti. A pajzsocska töve fekete, másutt sárga, tüskéi sárgák, csak a hegyük sötétbarna. A billér feje sárga. Combjai feketék, lábszárai sárgák, az utóbbiakat széles fekete gyűrű díszíti. Lábfejei barnák. A nőtény potrohán sárgásfehér, a hímen aranysárga szőrzet van. 6—7 mm.

Európai faj. Hazánkban eddig a Dunántúli- és az Északi-középhegységben gyűjtötték (IV—VIII.) — Kétfoltos kurtalég

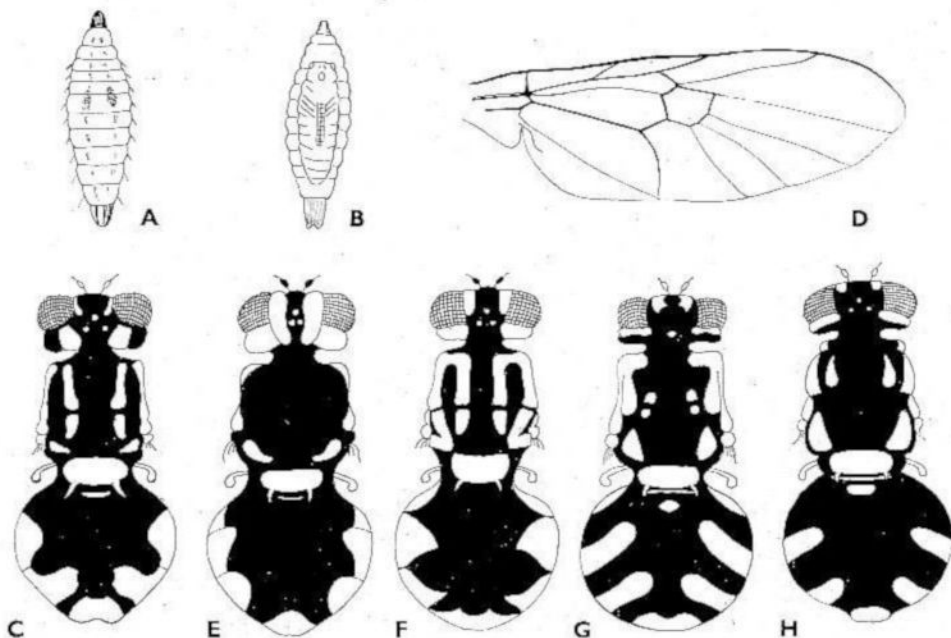
leonina (PANZER, 1798)

- 5 (4) Csak a potroh vége sárga. A szárny teljes terjedelmében szintelen. A hím szeme szőrös, a nőtényé csupasz. A csáp 1. íze vörösesbarna, a 3. íz fekete. A fényes fekete torhát szélén keskeny narancssárga sáv van. Pajzsocskája barnássárga. A billér sárga. A hátulsó láb-szár sárga vagy sárgásbarna, rajta fekete gyűrű látható. Potrohán ritka, sárgásfehér szőrzet van. 4,2—4,4 mm.

Európai faj. Irodalmi adatok szerint hazánkban Kalocsán gyűjtötték (VI.)

terminata MEIGEN, 1822

- 6 (3) Potrohuk szegélyén sárga foltok vannak.
- 7 (12) A potroh szegényén levő foltok egységes sávvá olvadtak össze.
- 8 (9) Az r_4 és az r_5 ér villát alkot. A 2. potrohszelvényen nincs oldalfolt (17. ábra: C). Szemei szőrös. A csáp tőize és a csápsörte fekete, másutt sárgásbarna. Tapogatója sárga. A hím tora csillogó fekete, pajzsocskája a tüskékkel együtt sárga. A nőtény torán 2 sárga sáv van. A szárny töve felett sárga folt helyezkedik el. A billérek és a lábak sárgák, elülső lábfejének tőize barna. A hátulsó combon sárgásbarna gyűrű van. Csillogó fekete potrohát 2, részben összeolvadt oldalfolt tarkítja (17. ábra: C). 5—6 mm.

17. ábra. A: *Oxycera* sp. lárvája és B: bábja a rúszáradt és felnyitott lárvabőrrel — C: *O. pardalina* MEIGEN teste felülről — D: *Oxycera* sp. szárnya — E: *O. pygmaea* FALLÉN, F: *O. formosa* MEIGEN G: *O. meigeni* STAEGER és H: *O. pulchella* MEIGEN teste felülről (A, D: OLDROYD, a többi SZILÁDY nyomán)

Közép-Európában és a dalmát tengerparton gyűjtötték. Hazánkban Felsőtárkányon fogtak egy hímet fénycsapdával (VI.) — Barnacsápú kurtalég y

pardalina MEIGEN, 1822

- 9 (8) Az r_4 és az r_5 ér összeolvadt, (17. ábra: D). A 2. potrohszelvényen is van oldalfolt.
- 10 (11) Szőrös középtorán, kétoldalt a pajzsoeska előtt okkersárga folt van (17. ábra: E). Kicsi faj, 3 mm. hosszú. A hím feje fekete, a nőtényé fényes sárga. A nőtény szemei kicsik. A szemek mögött széles sárga szegély van. Tarkója sárga. A csáp 1. és utolsó íze fekete, a 2. íz sárgásbarna. Pajzsoeskája világossárga, tövén keskeny fekete sáv látható. Lábai sárgák, combjait, lábszárait barna gyűrű díszíti. Lábfejei sötétbarnák vagy feketék. A 2. potrohszelvény foltjai kicsik (17. ábra: E).

Közép-Európában és Kisázsiaiban él. Hazánkban eddig Főten egy nőtény került elő (VI.) — Törpe-kurtalég y

pygmaea (FALLÉN, 1817)

- 11 (10) Csupasz középtorán kétoldalt a pajzsoeska előtt nincs semmilyen folt, a torhátat hosszanti sávok díszítik (17. ábra: F). Az előzőnél nagyobb faj, 3,5—4 mm hosszú. Feje fekete, a nőtény homlokán T alakú sáv van. Rövid csápja teljesen fekete, vagy a 2. íz barna. A csápsörte legalább olyan hosszú, mint a 3. csápíz. Tora fekete, a torhátat sárga mintázat díszíti. Pajzsoeskája a tüskékkel együtt sárga. A fényesen csillogó potroh háta az oldalfoltok kivételével fekete (17. ábra: F). A potroh hasoldala sárga, az utolsó szelvényt fekete harántsáv díszíti.

Ritka európai faj. Hazánkban még 1 m gyűjtötték

[**formosa** MEIGEN, 1822]

- 12 (7) A potroh szegélyén levő foltok nem olvadtak össze, nem alkotnak egységes sávot.
- 13 (14) A potrohon 3 foltpár van, amelyek a 2—4. szelvény szélén helyezkednek el (17. ábra: G). A potroh fénytelen fekete, haslemezeit sárga foltok díszítik. A hím szemén hosszú, a nőtényén rövid szőrök vannak. Csápja sárgásbarna. A hím feje hátul fekete, a nőtény szemei mögött széles sárga szegély van. Tora fekete, rajta 2 sárga vagy sárgásbarna foltpár van. A szárny töve fekete, másutt sárga. A bilér és az elülső lábfej sárgásbarna. 7—9 mm.

Ritka faj, az Alpokban, a Pireneusokban és Dániában gyűjtötték. Irodalmi adatok szerint Budapesten, Kalocsán és Sopronban találták — Füstösszárnýú kurtalég y

meigeni STAEGE, 1844

- 14 (13) A potrohon 2 foltpár van, amelyek a 3. és a 4. potrohszelvény szélén helyezkednek el (17. ábra: H). A potroh fényes fekete hasle-

mezein nincsenek foltok. Szeme szőrös. A hím homlokán 2 ezüst színű háromszög alakú folt van, a nőstény homlokát 2 széles sárga sáv díszíti. Hosszú csápja barnásfekete, a csápsörte narancssárga vagy világossárga. Tora fekete, hátát sárga foltok fedik (17. ábra: H). Pajzsocskája sárga, a tüskék feketék. 7–8 mm.

Ritka európai faj. Irodalmi adatok szerint hazánkban Budapesten gyűjtötték. — Sárgalábú kurtalég y

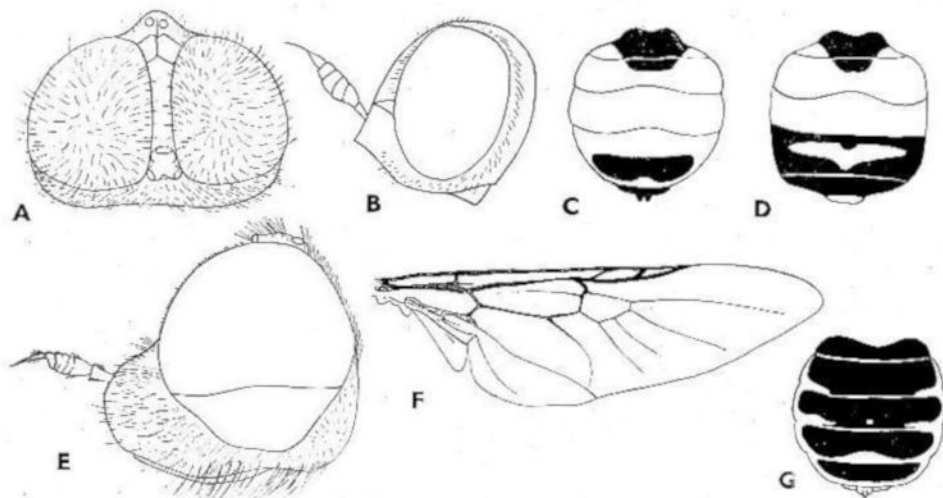
pulchella MEIGEN, 1822

13. nem: *Nemotelus* GEOFFROY, 1762

Kistermetű legyek. Kerek fejük elülső része ormánszerűen megnyúlt (pl. 19. ábra: F). A gyűrűzött 3. csápíz végén rövid, karcsú csápsörte van (18. ábra: E). A csáp többnyire az ormány csúcsa közelében helyezkedik el. Az ormányt gyakran fehér vagy világossárga folt díszíti (pl. 20. ábra: G). Hosszú szívókájukat összehajlítva az ormányban teljesen el tudják rejtetni. Toruk hosszabb, mint amilyen széles, a pajzsocskán nincsenek tüskék. Szárnyuk színtelen, átlátszó, vagy halványsárga árnyalatú. A szárnyjegy hiányzik, a sugárér 3 ágú. Széles, kerek potrohuk 6 szelvényből áll, a szelvényeken az egyes fajokra jellemző változatos alakú mintázat látható (pl. 21. ábra: A–G).

Az imágók nedves helyek fészkes- és ernyősvirágzatú növényeit látogatják. Lárvaik sós- és édesvizek növényzete között élnek. Többségükben mediterrán elterjedésűek. Európában és Észak-Afrikában mintegy 37 fajuk él. Ezekből eddig hazánkban 6 fajt találtak, további 2 faj előkerülése pedig várható.

- 1 (16) A szemeket csak nagyon keskeny homloksáv választja el egymástól, vagy a homloksáv teljesen hiányzik. A szemek mögött nincs széles szegély. Hímek.

18. ábra. A: *Nemotelus globuliceps* LOEW ♂ feje felülről és B: oldalról, C–D: potroha felülről — E: *N. signatus* FRIVALDSZKY feje, F: szárnya és G: potroha (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 2 (3) A szemek közötti homloksáv szélesebb, mint a csáp tőizének átmérője (18. ábra: A). Az ormány hossza legfeljebb a szem szélességének egyharmada (18. ábra: B). Vállát fehér folt díszíti. Fekete torát és pajzsocskáját barna szőrzet fedi. A combok vége fekete, lábszárai fehéressárgák, a hátulsó lábszár közepén fekete folt van. A 3. potroh-szelvény teljes egészében, a 2. és 4. szelvény nagyobbik része fehér (18. ábra: C—D). 4—5 mm.

Ritka közép- és kelet-európai faj. Sós, szikes vizek környékén a réti margaréta (*Chrysanthemum leucanthemum*) virágzatán él. Irodalmi adatok szerint hazánk több vidékén gyűjtötték. Lárvája ismeretlen (VI—VIII.)

globuliceps LOEW, 1846 ♂

- 3 (2) A szemek közötti homloksáv keskenyebb, mint a csáp tőizének átmérője.
- 4 (11) A csápok töve és az ormány csúcsa közötti távolság rövidebb, mint a csáptő és a homloksáv legkeskenyebb része közti szakasz.
- 5 (8) Potrohuk fekete, csak a szelvények foltjai és a potroh csúcsa sárgásfehér.
- 6 (7) Szemét rövid vörösbarna szőrzet borítja. Nagyobb faj, hossza 8—10 mm. Feje, tora és pajzsocskája fényes fekete, homloka a csáp töve felett levő keskeny, fekete választóvonal kivételével teljesen fehér. Rövid, vaskos ormánya a szem hosszának mindössze egyharmada (18. ábra: E). Vállfoltja kicsi, sárga, torát rövid sűrű, a torhoz simuló ezüstös szőrzet fedi. Szárnya sárgás árnyalatú, sugárerei vastagok, a korongsejtből kiinduló szintelen középelek vékonyak (18. ábra: F). A billér feje fehér. Combjai feketék, csak a végük sárga. Az elülső és a középső lábszár sárga, a hátulsó fekete. Potroha fekete, a potroh szegélye az oldalfoltokkal együtt sárga (18. ábra: G).

Közép- és kelet-európai faj. Hazánk valamennyi vidékén gyakori. Az imágó a fészkesvirágzatú növényeket látogatja. (VI—VIII.) — Szőrösszemeű orroslégy

signatus FRIVALDSZKY, 1855 ♂

- 7 (6) Szeme csupasz. Kisebb faj, hossza 6—8 mm. Homlokán fehér folt van. Az ormány hossza a szem szélességének egynegyede. A fej szőrzete fehér. Tora és pajzsocskája fekete, a potroh 2. szelvénye sárgásfehér (19. ábra: A).

Ritka közép-európai faj. Ausztriában és Jugoszláviában gyűjtötték. Hazánkban is várható az előfordulása

[**aerosus** GIMMERTHAL, 1847] ♂

- 8 (5) Potrohuk sárgásfehér, csak a szelvények foltjai feketék.
- 9 (10) Ormánya rövid, legfeljebb olyan hosszú, mint az első 2 csápíz együttesen. Homlokán fehér folt van. Az 1. és a 2. csápíz sárga, a 3. sötétbarna. Szeme csupasz. Tora és pajzsocskája fényes fekete, az 1. és a 2.

lábszár sárga, a 3. fekete vagy sötétbarna. Az első 2 potrohszelvény hátlemeze fehér, a 2. szelvényen fekete középfolt van. A 3. és a 4. szelvény hátlemeze fekete, mindkettő szegélye és középfoltja sárga. Az 5. szelvény fekete, csak a széle világos színű. A potroh haslemezei sárgák, a 4. szelvényen fekete oldalfolt látható. 4,5 mm.

Közép- és dél-európai faj. Hazánkban ritka, Zamárdiban került elő, ezenkívül a Fertő-tó környékén is előfordult (VI.)

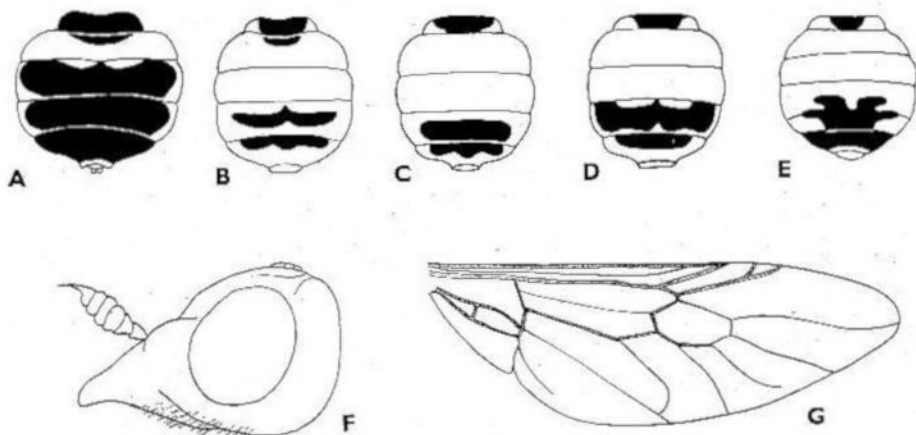
luteicornis EGGER, 1859 ♂

- 10 (9) Ormánya hosszabb, mint az első 2 csáp ízegyüttesen. Homlokán halványsárga, néha barna folt van. A csáp valamennyi íze fekete. Fényes fekete torát rövid ezüstösszürke vagy aranysárga szőrök díszítik. Szárnya színtelen, a sugárerek sárgák. A billér feje fehér. Combjai feketék, csak a végükön van sárga gyűrű. Lábszárai sárgák vagy sárgásbarnák, a hátsó lábszáron széles fekete gyűrűvel. Lábfejei sárgák, a karmok feketék. Potroha fehér vagy halványsárga, az 1. potrohszelvény közepén széles, néha a 2. szelvényre is átnyúló folttal (19. ábra: B). A 4. és az 5. potrohszelvény hátoldalán széles fekete, változatos alakú sáv látható (19. ábra: B—E). A potroh haslemezei sárgák, csak az 1. és a 2. szelvényen van fekete mintázat. 4,5—5,5 mm.

Az egész Palearktikumban elterjedt faj. Hazánkban gyakori. Nedves rétek, mocsaras területek virágos növényeit látogatja. Gyakran tanyázik lefolyástalan sós, szikes tocsogók környékén. Ezekben a helyeken olykor tömegesen lép fel (V—VIII.) — Közönséges orroslegy

pantherinus (LINNÉ, 1761) ♂

- 11 (4) A csápok töve és az ormány csúcsa közötti távolság legalább olyan hosszú vagy hosszabb, mint a homloksáv legkeskenyebb része és a csáptő közti szakasz.

19. ábra. A: *Nemotelus aerosus* GIMMERTHAL és B—E: *N. pantherinus* LINNÉ ♂ potroha — F: *N. nigrinus* FALLÉN ♂ feje — G: *Nemotelus* sp. szárnya (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 12 (13) Az r_4 és az r_5 ér összeolvadt. Feje, tora és potroha fényes, fekete, a csápok az ormány csúcsától távol helyezkednek el (19. ábra: F). Sötétbarna combjai végén sárga vagy sárgásbarna gyűrű van. Az elülső lábszár sárga, a középső sárgásbarna, a hátulsó a töve kivételével fekete. Lábfejei a 2 utolsó íz kivételével sárgák. A potroh teljesen fekete. 3,5–4,2 mm.

Holarktikus elterjedésű, Észak- és Közép-Európában gyakori faj. Hazánk valamennyi vidékéről előkerült, de sehol sem él tömegesen. Vizek, vízpartok növényzetén lehet gyűjteni (V–VII.) – Fekete orroslégység

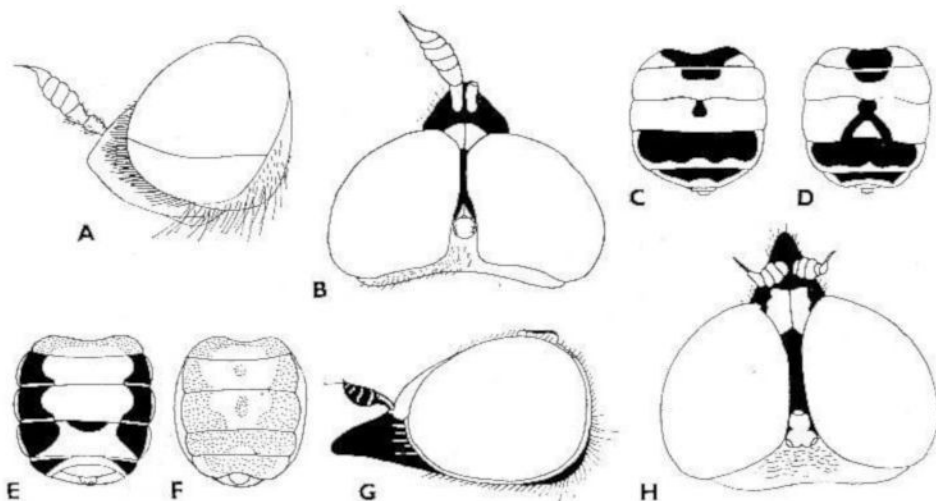
nigrinus FALLÉN 1817 ♂

- 13 (12) Az r_4 és az r_5 ér nem olvadt össze (19. ábra: G).

- 14 (15) Az ormány rövid, nem éri el a szem szélességének az egyharmadát (20. ábra: A). A csáp töve feletti fehér folt rövidebb, mint amilyen széles (20. ábra: B). Szeme sötét, fémeszöld, tora csillogó fekete, rövid szőrzet díszíti. Combjai feketék, a combok csúcsa sárga. Lábszárjai világossárgák, az elülső lábszár közepén barna gyűrű van, a középső lábszár a térd közelében fekete. Lábfejei az utolsó íz kivételével sárgák. A 3. potrohszelvényen változatos alakú folt látható (20. ábra: C–D). A 2. és a 3. potrohszelvény hasoldalán közepén összefüggő világossárga vagy fehér folt van (20. ábra: E–F). 5–6,5 mm.

Európai faj, főleg a tenger mellékeken gyűjtötték. Sós tavaink mentén előfordulhat. Lárvája még 10% sótartalmú vízben is megél

[notatus ZETTERSTEDT, 1842] ♂

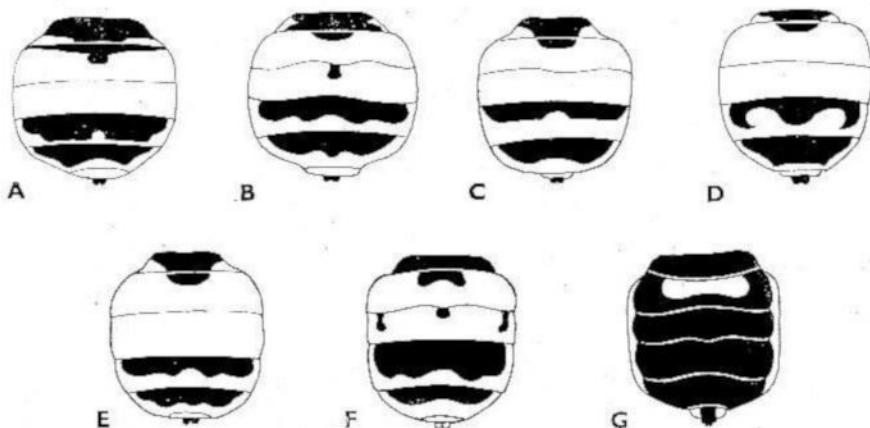
20. ábra. A: *Nemotelus notatus* ZETTERSTEDT ♂ feje oldalról és B: felülről, C–D: potrohának hátoldala, E–F: hasoldala – G: *N. uliginosus* LINNÉ ♂ feje oldalról és H: felülről (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 15 (14) Az ormány hosszú, eléri vagy meghaladja a szem szélességének egyharmadát (20. ábra: G). A csáp töve feletti fehér folt hosszabb, mint amilyen széles (20. ábra: H). Fekete torán aranysárga szőrök vannak. Válldudora fehér. Combjai feketék, csak a csúcsok sárga. Az elülső és a középső lábszár teljesen, a hátulsó a térd kivételével fekete, lábfejei sárgák. Potroha sárgásfehér, a tövén, a 4. és az 5. szelvény hátán széles fekete sáv van (21. ábra: A—F). Hasoldala fekete, a 2. szelvény közepén széles fehér folt látszik (21. ábra: G). 4—6,5 mm.

Európai faj. Hazánkban a Balaton és a Velencei-tó mentén, továbbá Apajpusztán, Budaörsön és Tatán gyűjtötték. Tavak partján él. Lárviáját sós vizeinkben gyűjthetjük (V—VII.) — Foltosarcú orros léggy

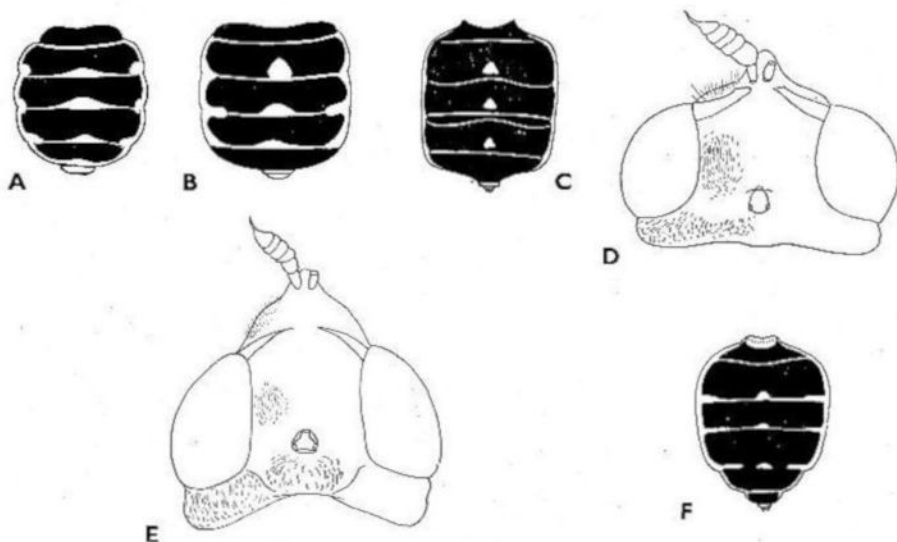
uliginosus (LINNÉ, 1767) ♂

- 16 (1) A szemeket széles homloksáv választja el egymástól. A szemek mögött széles szegély van. Nőstények.
- 17 (18) A szárny r_4 és r_5 ere összeolvadt, nem alkot villát. Potroha teljesen fekete, foltok nincsenek rajta **nigrinus** FALLÉN, 1817 ♀
- 18 (17) A szárny r_4 és r_5 ere nem olvadt össze, hanem villát alkot (19. ábra: G). Potrohukat változatos alakú foltok díszítik.
- 19 (20) A csáp 3. íze vörössárga vagy sárgásbarna, mindig más színű, mint az első 2 íz. Homlokát 2 kicsi, sárga folt díszíti. Potroha fényes fekete, a 2., a 3. és a 4. hátlemez középfoltja, valamint a potroh szegélye sárga. A potroh hasoldala fekete, a 2. szelvényen négyszögletes folt van **luteicornis** EGGER, 1859 ♀
- 20 (19) A csáp 3. íze barnás- vagy szürkésfekete, vagy megegyezik az első 2 íz színével.

21. ábra. A—F: *Nemotelus uliginosus* LINNÉ ♂ potrohának hátoldala és G: hasoldala (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 21 (24) Homlokuk teljesen fekete.
- 22 (23) Hátát, pajzsocskáját és a potrohvégét sűrű, elálló sárga szőrzet fedi. Nagyobb faj, 6,2—8 mm hosszú. Fejét sűrű, nemezszerű ezüstös szőrzet takarja. Ormányának hossza meghaladja a szem szélességének felét [aerosus GIMMERTHAL, 1847] ♀
- 23 (22) Hátát, pajzsocskáját és a potrohvégét ritka, testhez simuló fehéres-szürke szőrzet fedi. Kisebb faj, 4—5,5 mm hosszú. A potroh pereme fehér. A 2., a 3. és a 4. potrohszelvény hátát sárgásfehér folt díszíti (22. ábra: A) pantherinus (LINNÉ, 1761) ♀
- 24 (21) Homlokuk csak részben fekete, a csáp töve fölött sárga vagy fehér foltok vannak.
- 25 (28) Fejük oldalnézetben kerek, ormányuk rövid (22. ábra: D).
- 26 (27) A potroh közepén nagy, a szelvények szélén legfeljebb a szelvény szélének egynegyedéig érő fehér vagy sárga foltok vannak (22. ábra: B). Homlokát a csáp töve felett széles, sárgásfehér folt díszíti signatus FRIVALDSZKY, 1855 ♀
- 27 (26) A potroh közepén kicsi folt van, a szelvények szélén azonban egyáltalán nincsenek foltok (22. ábra: C). Homlokát a csáp töve felett keskeny fehér sáv díszíti globuliceps LOEW, 1846 ♀

22. ábra. A: *Nemotelus pantherinus* LINNÉ ♀ B: *N. signatus* FRIVALDSZKY ♀ potroha — C: *N. globuliceps* LOEW ♀ potroha és D: feje felülről — E: *N. notatus* ZETTERSTEDT ♀ feje és F: potroha felülről (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 28 (25) Fejük oldalnézetben ovális vagy erősen megnyúlt. Ormányuk hosszú.
- 29 (30) Az ormány hossza nem éri el a szem hosszának a felét. A csáp nem görbült meg feltűnően, és az ormány csúcsa közelében helyezkedik el. A homlok sárgásfehér foltja keskeny (22. ábra: E). A potroh tövének és peremének foltjai sárgák (22. ábra: F)
- 30 (29) Az ormány hossza meghaladja a szem hosszának háromnegyed részét (23. ábra: A). A csáp vége feltűnően meggörbült és az ormány közepén ered. A homlok sárgásfehér foltja széles (23. ábra: B). A potroh fekete, pereme és foltjai fehérek (23. ábra: C)

[notatus ZETTERSTEDT, 1842] ♀

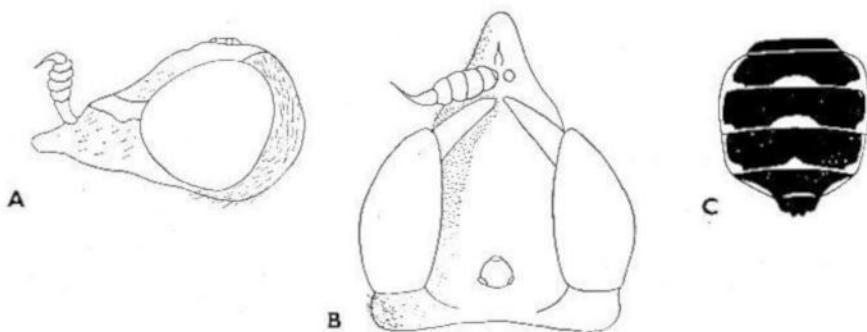
uliginosus (LINNÉ, 1767) ♀

14. nem: *Lasiopa* BRULLÉ, 1832

Közepes méretű, erősen szőrös legyek. Mindkét ivar szemét homloksáv választja el. Csápjuk előre áll, a 2. csápíz legfeljebb olyan hosszú, mint az 1. íz. A 3. csápíz 3—4 jól elkülönülő gyűrűből áll, az utolsó gyűrűhöz szőrös, vastag nyúlvány csatlakozik. A csáp tövén a homlokot ezüstszürke gyűrű díszíti. Erős szívókájukat behajlítva tartják. Toruk fekete, ez azonban gyakran nem látszik, mert sűrű, szürke szőrzet fedi. Szárnyuk barnán füstös. Az r_4 és az r_5 ér villát alkot, és a szárny csúcsa előtt torkollik a szegélyérbe. Lábaik sötétek. Széles kerek potrohukat sárga, keskeny oldalsávok díszítik.

A nembe melegkedvelő, többségükben mediterrán fajok tartoznak. Közép- és Dél-Európában 4 fajukat találták, ebből 2 hazánkban is él.

- 1 (2) Szívókája rövid, ajakpárnája széles. A potrohszelvények foltjai megközelítően egyforma hosszúak (24. ábra: A—B). A nőstény homlokán 2 sárgásbarna folt van. A csáp hosszabb, mint a fej szélessége. 8—11 mm.

23. ábra. A: *Nemotelus uliginosus* LINNÉ ♀ feje oldalról, B: felülről és C: potroha (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

Gyakori faj, hazánk valamennyi vidékén előfordul. Az imágók ernyős és fészkes virágzatokon gyűjthetők (VII–VIII.) — Borzas zömöklég y

villosa (FABRICIUS, 1794)

- 2 (1) Szívókája hosszú, ajakpárnája keskeny. A 4. potrohszelvény foltjai lényegesen hosszabbak a 2. és a 3. szelvény foltjainál, a nőtényen többnyire teljesen összeérnek, és egységes harántsávot alkotnak (24. ábra: C—D). A nőtény homlokán nincsenek foltok. 7—9 mm.

Gyakori faj, hazánkban közönséges. Ernys- és fészkesvirágzatokon mindenütt megtalálhatjuk. A testére tapadt virágportól néha teljesen sárga. Lárva ismeretlen (V–VIII.) — Kerekfejű zömöklég y

calva (MEIGEN, 1822)

15. nem: *Adoxomyia* BEZZI, 1908

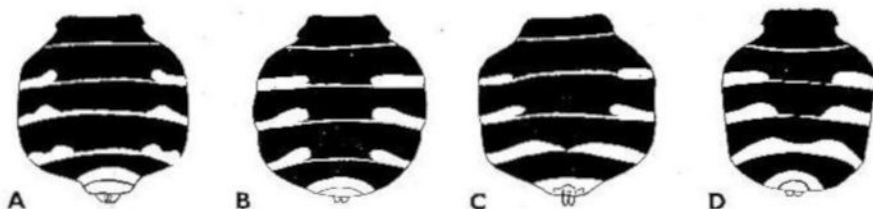
Szemük szőrös (25. ábra: B, D), az arcuk kissé kidudorodik. Csápjuk hosszabb, mint a fejük, az 1. és a 2. csápíz rövid, a 3. íz legalább háromszor hosszabb az első kettőnél. A 3. csápíz 6 gyűrűből áll, a 6. gyűrű végén vaskos, fajonként változó hosszúságú nyúlvány van (25. ábra: A, C). Torhátukat hosszanti sávok díszítik. A pajzsocskán 2 tüske van. Potrohukon a különböző színű szőrök változatos formájú foltokat alkotnak.

Többségükben ázsiai legyek tartoznak ide. Néhány fajuk a Földközi-tenger és az Adria partvidékén él. Faunaterületünkön 3 fajukat találták, de határainkon belül még egyiket sem gyűjtötték.

- 1 (2) A 3. csápíz utolsó gyűrűje rövidebb, mint a többi gyűrű. A csápsörte vaskos, olyan széles, mint az utolsó csápgyűrű (25. ábra: A). A hím szeme mögötti szegély keskeny (25. ábra: B). Az arc szőrzete fehér, a homlok fényes fekete. Torát ezüstös szőrök díszítik. A torháton széles hosszanti sáv van. A pajzsocska tüskéi barnák vagy feketék, csak a hegyük sárga. Szárnya szürkés árnyalatú, tomporai, csípői és térdei sárgák. Fekete potrohát rövid vörösesbarna szőrzet fedi, és ezüstös szőrök alkotta foltok tarkítják. 7,5 mm.

Ritka faj. Dalmáciában (Fiume, Tieszt) és a Bánságban (Orsova) került elő. Hazánk déli vidékein várható

[dahli MEIGEN, 1822]

24. ábra. A: *Lasiopa villosa* FABRICIUS ♂ és B: ♀ potroha — C: *L. calva* MEIGEN ♂ és D: ♀ potroha (LINDNER nyomán)

- 2 (1) A 3. csápíz utolsó gyűrűje hosszabb, mint a többi, a csápsörte karcsúbb és keskenyebb, mint az utolsó csápgyűrű (25. ábra: C). A hímek szeme mögött széles szegély van (25. ábra: D).
- 3 (4) A pajzsoeska tüskéinek töve fekete, a végük sárga. A hím szeme mögött levő szegély szélesebb a pontszemlemez szélességének felénél (25. ábra: D). Feje és csápja fekete. Szemén hosszú barnásfekete szőrök vannak. Egész teste a lábaival együtt fekete. A tor szőrzete ezüstszürke, a potrohé sárga. 7 mm.

Dél-Szlovákiában, Párkányban (Sturovo) gyűjtötték. Hazai előfordulását biztosra vehetjük

[lindneri DUŠEK & ROŽKOŠNÝ, 1963]

- 4 (3) A pajzsocska tüskéinek töve sárga, a végük fekete. A hím szeme mögött levő szegély legfeljebb fele olyan széles, mint a pontszemlemez. Potrohán rövid, aranysárga szőrök vannak. 6,5—8,5 mm.

Ritka faj, Triesztben gyűjtötték. Hazánk déli részéről előkerülhet

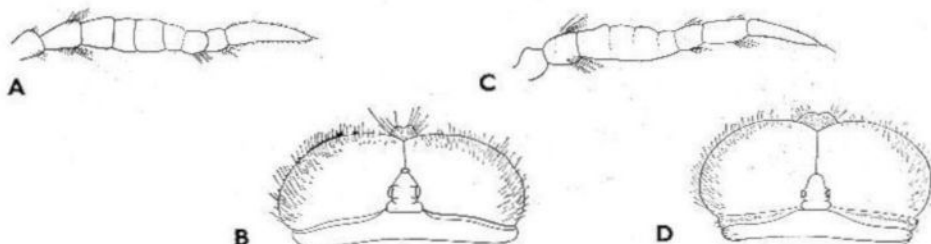
[schineri LINDNER, 1938]

16. nem: *Potamida* MEIGEN, 1800

Nagy termetű legyek (26. ábra). Jellemző rájuk, hogy fekete torhátukat sűrű, rozsdavörös szőrökből álló nagy kerek folt díszíti. A tor oldalán a szárny töve felett egy erős tüske van (27. ábra: A). Fejük a rajta levő hosszú szőrökkel együtt fekete, szemük szőrös. Az első 2 csápíz rövid, karcsú, a 3. hosszabb, mint az első 2 íz együttvéve. A 3. csápíz gyűrűkből áll, a végén rövid sörte van. Szárnyuk sötétbarna, füstös, a billér feje sárga. Lábaik és széles, lekerekített potrohuk fekete.

A nembe 1 európai és 1 ázsiai faj tartozik. Az európai faj hazánkban is előfordul. Lárvaik hangyabolyban élnek.

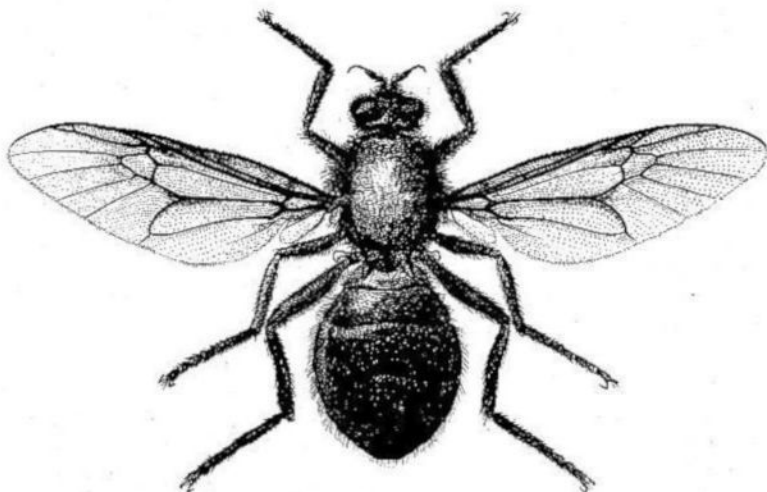
- Tora hosszabb, mint amilyen széles, a feje felé elkeskenyedik (27. ábra: A). A szárny töve felett levő tüskék kissé hátra hajlanak. A pajzsocskán 2 vaskos, szőrös tüske van. Egész teste a sűrű, nemzszerű fekete szőröktől sötét (26. ábra). 14—18 mm.

25. ábra. A: *Adoxomya dahli* MEIGEN csápja és B: feje — C: *A. lindneri* DUŠEK & ROŽKOŠNÝ csápja és D: feje (DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

Szórványosan valamennyi hegyvidékünkön él. Lárvája a kartonépítő hangya (*Lasius fuliginosus*) fészkeiben fejlődik. A nőtény a hangyaboly közelében vagy a bolyba rakja le petéit (V–VI.) — Tűskés hátú légy

ephippium (FABRICIUS, 1775)

26. ábra. *Potamida ephippium* FABRICIUS ♀ (Eredeti)

17. nem: *Pachygaster* MEIGEN, 1803

Kicsi, fekete legyek. Fejük gömbölyű és olyan széles, mint a toruk. Rövid csápjuk a fej alsó részén ered. A hímek szemei közel állnak vagy érintkeznek egymással. Az 1. és 2. csápíz rövid, a 3. csápíz kerek, erősen megnagyobbodott, 4 gyűrűből áll, a végén csápsörte van (27. ábra:B). Szívókájuk és tapogatójuk rövid. Szárnyuk majdnem másfélszer hosszabb, mint potrohuk. A szárny korongsejtje hosszúkás, a sugárcerek vastagok (27. ábra: C). Potrohuk kerek, 5 szelvényből áll, de a szelvényhatárok alig vagy egyáltalán nem láthatók.

Változatos morfológiai sajátosságú fajait 5 alnembe sorolják. Európában 5 fajuk él, ebből négyet hazánkban már megtaláltak, de az 5. előfordulása is várható.

- 1 (2) A szárny r_4 és r_5 ere összeolvadt. A hím szeme fekete, felső részén a facetták nagyobbak, mint alul. Szemei majdnem összeérnek. A nőtény szemei között széles homloksáv van. Homloka fényes fekete. Csápja sötétbarna, csápsörtéje fekete. Fényes fekete torát ritka, rövid, sűrű szőrzet díszíti. Átlátszó szárnya a finom pikkelyzet miatt szivárványfényű. A billér feje hólyag alakú, hófehér nyele fokozatosan elvékonyodik. Csípői, tomporai és combjai barnás-feketék. Lábszárai és lábfejei sárgásbarnák, a karmok feketék. Potroha rövid, kerek, szélesebb, mint amilyen hosszú. 2–3 mm.

Ritka közép- és kelet-európai faj. Hazánkban eddig csak Budakeszin fogták fénycsapdáival. Lárváit erdeifenyőn, rovarok ürülékében élnek (VIII.)

minutissima (ZETTERSTEDT, 1838)

- 2 (1) A szárny r_4 és r_5 ere villát alkot (27. ábra: C).
- 3 (6) Szárnyuk töve füstös.
- 4 (5) Feje megnyúlt, hosszabb, mint amilyen magas. Szeme mögött széles szegély van. A szárny felső pereme egyenes vonalú. A hím csápja fekete, a nőtényé narancssárga. A nőtény csápjának töve felett szürke folt van. Fényes fekete torát és potrohát apró pontok díszítik, és fekete, rövid, gyér szőrzet fedi. A billér feje barnásfekete. A combok csúcsa, a lábszárok és a lábfejek sárgák. Széles kerek potroha domború. 3,5—4,5 mm.

Európai faj, hazánkban gyakori. Lárvája korhadó fenyő-, tölgy- és nyírfában él (VI—VII.) — Fekete tüskés léggy

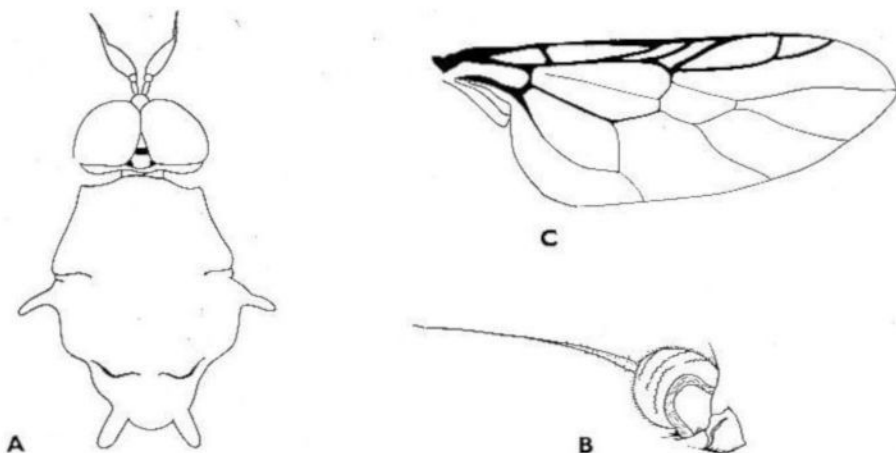
atra (PANZER, 1798)

- 5 (4) Feje nem nyúlt meg, olyan hosszú, mint amilyen magas. Szeme mögött nincs széles szegély. A szárny felső pereme a szárnytő közelében kidomborodik. A hím csápja sötétbarna, a nőtényé sárgásbarna. Mindkét ivar csápjának töve felett ezüstszerű folt van. Egyéb külső tulajdonságai az előző fajéval. 3,5—4,5 mm.

Ritka faj. Hazánkban eddig csak Keszthelyen találták. Lárvája fenyő-, tölgy- és fűzfa korhadó avarjában él (VII.)

tarsalis ZETTERSTEDT, 1842

- 6 (3) Szárnyuk töve szintelen.

27. ábra. A: *Potamida ephippium* FABRICIUS feje és tora — B: *Pachygaster atra* PANZER csápja és C: szárnya (A: LINDNER, B és C: DUŠEK & ROŽKOŠNÝ nyomán)

- 7 (8) Lábai 1 barna gyűrű kivételével sárgák. Szeme kerek, csápja sárga. A hím szemei a pontszemlemez előtt majdnem összeérnek, lefelé haladva egyre jobban távolodnak egymástól. Csillogó fekete torát ritka, rövid, szürke szőrök díszítik. A billér feje barna, a nyele kénsárga. Fényes fekete, kerek potrohát gyér szőrzet fedi. 3,3—3,5 mm.

Ritka európai faj. Hazánkban eddig csak a Bükk hegységben gyűjtötték. Lárvája tölgyekben él (VII.)

leachi CURTIS, 1824

- 8 (7) Lábai a lábszárak csúcsa kivételével feketék. Szeme ovális, csápja barnászörös. A hím szemei között még a pontszemlemez előtt is egy viszonylag széles homloksáv van. Csillogó fekete torát apró pontok tarkítják, s ritka fehér és aransárga szőrök díszítik. Fekete potrohán barna szőrzet van. 3,2 mm.

Európai faj, hazai előfordulása várható

[orbitalis WAHLBERG, 1854]

A nemek lárváinak határozókulcsa*

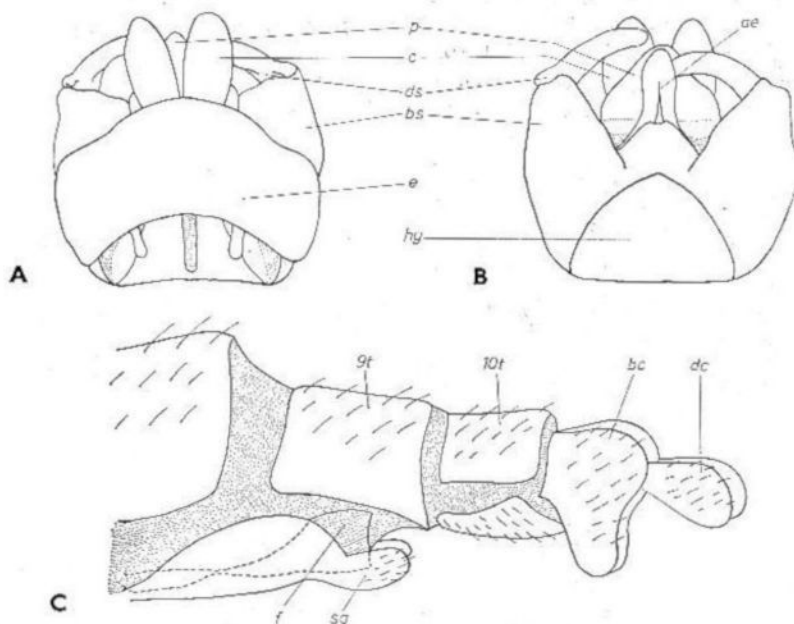
- 1 (6) Az utolsó potrohszelvény megnyúlt, legalább három és félszer hosszabb, mint amilyen széles. A hátulsó légzőnyílás körül pillák vannak, ezek hosszabbak, mint az utolsó potrohszelvény sörtéi.
- 2 (5) A csáp a fej elülső részén van (10. ábra: F).
- 3 (4) Az utolsó potrohszelvény három és félszer—négyszer hosszabb, mint amilyen széles 11. nem: *Odontomyia* MEIGEN, 1803
- 4 (3) Az utolsó potrohszelvény legalább hétszer olyan hosszú, mint amilyen széles (10. ábra: B) 10. nem: *Stratiomys* GEOFFROY, 1762
- 5 (2) A csáp a fej közepén helyezkedik el. 12. nem: *Oxycera* MEIGEN, 180
- 6 (1) Az utolsó potrohszelvény rövid, legfeljebb kétszer olyan hosszú, mint amilyen széles. A hátulsó légzőnyílás pillái hiányoznak, vagy rövidebbek, mint az utolsó szelvény sörtéi.
- 7 (10) A potrohszelvények szegélyén a sörték tollasak vagy legyezőszerűen rendeződtek.

* Az *Actina* MEIGEN, 1804; az *Adoxomyia* BEZZI, 1908; a *Chorisops* RONDANI, 1863; a *Chrysochroma* WILLISTON, 1896 és az *Exodontha* RONDANI, 1856 nemek lárváit nem ismerjük. ezért ezek a határozókulcsból hiányoznak.

- 8 (9) Az utolsó potrohszelvény lekerekített, a szelvényen levő sörték lényegesen hosszabbak a szelvény szélességénél
14. nem: **Lasiopa** BRULLÉ, 1832
- 9 (8) Az utolsó potrohszelvény szögletes, a szelvényen levő sörték legfeljebb olyan hosszúak, mint a szelvény szélessége
16. nem: **Potamida** MEIGEN, 1800
- 10 (7) A potrohszelvények szegélyén levő sörték csupaszok, nem rendeződtek legyező alakba.
- 11 (12) Az utolsó potrohszelvény bemetszett, 2 hegyes nyúlványban végződik
13. nem: **Nemotelus** GEOFFROY, 1762
- 12 (11) Az utolsó potrohszelvényen nincs bemetszés, a vége tompa.
- 13 (14) Az utolsó potrohszelvény hátán a sörték csomókban állnak
2. nem: **Beris** LATREILLE, 1802
- 14 (13) Az utolsó potrohszelvény hátán a sörték egyenként helyezkednek el.
- 15 (16) Az utolsó potrohszelvény 3. sörtepárja hosszabb és más alakú, mint a többi sörte
17. nem: **Pachygaster** MEIGEN, 1803
- 16 (15) Az utolsó potrohszelvény valamennyi sörtéje egyforma hosszú és azonos alakú.
- 17 (18) A végbélnyílás felett fog alakú nyúlványok vannak
1. nem: **Xylomyia** RONDANI, 1861
- 18 (17) A végbélnyílás felett nincsenek fog alakú nyúlványok.
- 19 (20) Az utolsó potrohszelvény hátulsó szegélye lekerekített
6. nem: **Sargus** FABRICIUS, 1798
- 20 (19) Az utolsó potrohszelvény hátulsó szegélye öblös.
- 21 (22) Az utolsó potrohszelvény végén a pillák egyforma hosszúak
8. nem: **Chloromyia** DUNCAN, 1837
- 22 (21) Az utolsó potrohszelvény végén a belső pillák rövidebbek a külsők-nél
9. nem: **Microchrysa** LOEW, 1855

22. család: RHAGIONIDAE — KÓSZALEGYEK

Többségükben nagyméretű és közép nagyságú legyek. Fejük félgömb alakú, szemük nagy, a hímek szemei összeérnek, vagy keskeny homloksáv van közöttük. Egyes nemek hímjein a szem felső részén a facetták nagyobbak, mint az alsó részén (36. ábra: C). A csáp a fej alsó harmadán ered (34. ábra: D), 3. íze többségükönél kúp, hagyma vagy vese alakú, (34. ábra: B—C, 40. ábra: A), néha gyűrűkből áll (a *Coenomyia* és *Xylophagus* nem esetében). Csápsörtéjük van; ha a valódi sörte hiányzik, akkor a 3. csápíz alsó része megnyúlik és kihengyesedik, alsörtét alkot (41. ábra: A). Egyeseknek feltűnő, gömb alakú vagy ovális arcudoruk (clypeus) van (36. ábra: C). Vaskos tapogatójukon hosszú szőrök láthatók (34. ábra: D). Több fajon jól fejlett felső ajkat (labrum), néhányon gyenge felső állkapcsot (mandibula) figyelhetünk meg. Rövid, zömök toruk hátán nincs erősebb tüske vagy sörte. Torhátuk lehet egyszínű, hosszában csíkozott (35. ábra) vagy foltos. Pajzsocskájuk nagy és duzzadt. Hosszú és széles szárnyuk erezte jól fejlett. Az r_1 és az r_{2+3} erek rendszerint egymáshoz közel torkollanak a szegélyérbe (32. ábra: B), egyes fajok esetében a szárnyjegyet zárják közre. Az *an* ér hosszú, a *cu* érhez közeledik, vagy még a szárny széle előtt egyesül azzal. Lábaik egyszerűek, vékony, hosszú lábszárak van (pl. 30. ábra). Többségük középső és hátulsó lábszárán sarkantyú van. A lábfej 2 tapadókorongja között a tapadókoronggal (pulvillus) megegyező alakú empodium látható. Legtöbb faj potroha karcsú, a vége felé

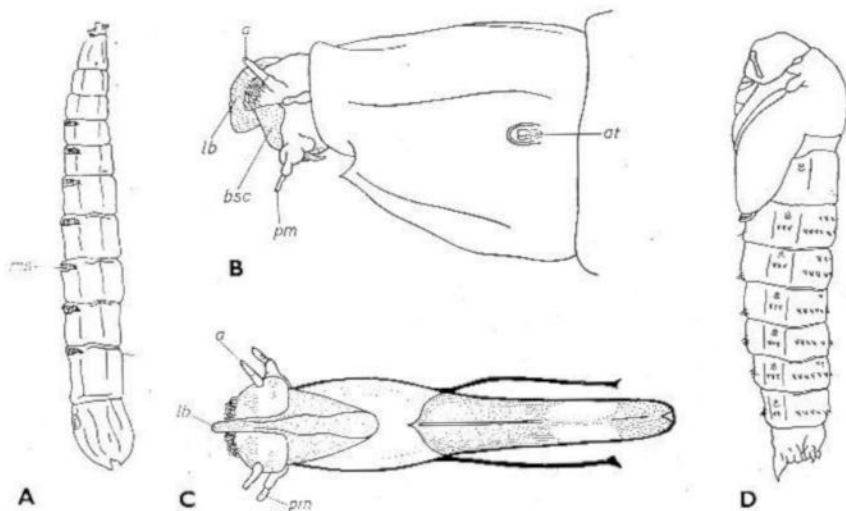

28. ábra. A: *Rhagio maculatus* DE GEER ♂ ivarszerve felülről (*bs* = fogó, *c* = cercus, *ds* = kampó, *e* = epandrium, *p* = proctiger), B: alulról (*ae* = aedocagus, *hy* = hypandrium, alulsó ivarlemez) — C: *R. notatus* MEIGEN ♀ potrohvége (*bc* = basális cercus, *dc* = distális cercus, *f* = furca, *sg* = subgenitalis lemez, 9t, 10t = 9. és 10. hátlemez) (ROŽKOŠNÝ és SPITZER nyomán)

fokozatosan elkeskenyedik (35. ábra). A nőstények és a hímek potrohszelvényeinek száma eltér egymástól. A hímeknek 7 jól látható szelvényük van, a nőstényeken viszont a 7 potrohszelvényen kívül még néhány elkeskenyedő, teleszkópszerűen visszahúzható potrohgyűrű található. Az ivarszervek felépítése egyes fajok meghatározásánál döntő jelentőségű. Különösen indokolt a régebbi anyagok határozásánál az ivarszervek felépítése alapján is az azonosítás, mivel az állatok színe és szőrzete nem mindig tartós.

A hímek párzószerve a 9. és 10. potrohszelvényekből képződik. A párzószerveknek a határozás szempontjából fontosabb részei a következők: a 9. szelvény hátlemezét epandriumnak nevezik (28. ábra: A: e). Ez egyeseken ovális, könnyen visszahajlítható, vagy félkör alakban, esetleg derékszögben görbült, másokon enyhén ívelt. A hátlemez háromszögletű zárólemezben (proctiger) végződik (28. ábra: A—B: p). Ezen a zárólemezen vannak a keskeny, ovális vagy kiszélesedő cercusok (28. ábra: A—B: c). Az egyes fajok ivarszerveinek hasoldali részei között jelentős az eltérés. A 9. haslemezéből alakult az alsó ivarlemez (hypandrium) (28. ábra: B: hy). Számos faj esetében ez gyengén fejlett vagy teljesen redukálódott, és az ivarszerv alaplemezen csak a fogót (basistylus) láthatjuk (28. ábra: A—B: bs). A fogóhoz változatos alakú kampó (dististylus) kapcsolódik (28. ábra: A—B: ds). Nagyon jellegzetes az aedoeagus alakja (28. ábra: B: ae), amely jórészt a fogó hátoldali részéhez rögződik. Az aedoeagus rendszerint tokban helyezkedik el. Némelyeken az aedoeagus elcsökevényesedett, tövi részén csak sima lemez van, funkcióját az aedoeagus tokja veszi át.

A nőstények ivarszervének felépítésében már a 8. potrohszelvény is részt vesz. A 8. haslemezéből alakul ki a subgenitális lemez (28. ábra: C: sg). A furcát (28. ábra: C: f) a 9. hátlemez aljáig nyúló subgenitális lemez takarja. A 10. potrohszelvényhez egy basalis cercus (28. ábra: C: bc), az utóbbihoz pedig egy distalis cercus (28. ábra: C: dc) kapcsolódik.

29. ábra. A: *Rhagio notatus* MEIGEN lárvája (ms = mászószemölcs), B: lárvájának feje és első testszelvénye (a = csáp, at = elülső légzőnyílás, bsc = basális sclerit, lb = felső ajak, pm = tapogató), C: redukálódott fejtokja és D: bábja (ROŽKOŠNÝ és SPITZER nyomán)

A lárvák teste megnyúlt, feji részük elkeskenyedik (29. ábra: A). Hasoldalukon apró mászószemölcsök vannak (29. ábra: A: *ms*). Többségükön az utolsó szelvény kivételével semmilyen függelék sem található. Amphipneusticus elhelyezkedésű légzőnyílásuk van. Az első szelvény oldalán találjuk az elülső légzőnyílásokat (29. ábra: B: *at*), a hátolsókat fajoként változó számú (2—4) caudalis lemez takarja. A fejtök redukálódott (29. ábra: C), részben a szájszervekkel olvadt össze, maradványa egy háti lemezt (*frontoclypeus*) alkot. A metacephaláris árok hiányzik. A rágó (*mandibula*) és az állkapocs (*maxilla*) összenőtt, az állkapcsok a rágó oldalán fekszenek. Egyeseken a rágónak csak a distalis része van meg, ez mozgékonyan illeszkedik a basalis sclerithez (29. ábra: B: *bsc*). A széles, lemez alakú basalis sclerit a test középvonalával párhuzamosan helyezkedik el. A basalis sclerithez szorosan kapcsolódik a felső ajak (29. ábra: B—C: *lb*), aminek sajátos vájata van. Fejükön 2 ízből álló csápöt találunk (29. ábra: B—C: *a*), az alsó részen 2 maxillaris tapogató (29. ábra: B—C: *pm*) helyezkedik el.

Életmódjuk változatos. Az imágók többsége ragadozó, de akadnak közöttük vérszívók és növényi nedveket fogyasztók is. Gyors röptűek, ennek ellenére ritkán és keveset mozognak. Leggyakrabban a fák törzsén pihennek, egyesek előszeretettel ülnek fejjel lefelé. Évente 2—3, rövid ideig tartó rajzásuk van. A nedves, párás helyeket kedvelik. A lárvák nedves talajban, vízben élnek, mások levelekben aknáznak. A vízben élőknek víz alatti légzőszervük van, bonyolult úszószervekkel mozognak. Nedves mohapárnákban, vízenyős rétek talajában, vízi mohák leveleiben, tiszta vízü patakokban élnek. Többségük nedvességgel, de akad szárazságtűrő is. Bábjuk múmiabáb (27. ábra: D). A báb elülső részének alakja, valamint a végén levő nyúlványok száma és elhelyezkedése a fajokra jellemző.

A család kb. 400 fajt foglal magába. A Palearktikumban mintegy 100 fajuk él. Hazánkban 7 nemet, 28 fajt és 7 alfajt találtak, további 2 nem, 9 faj és 5 alfaj előfordulása pedig várható.

A nemek határozókulcsa

- 1 (4) A megnyúlt 3. csápíz 8 gyűrűből áll, a csáp hosszabb a fejnél (30., 31. ábra).
- 2 (3) Testük karcsú (30. ábra). A pajzsocska hátulsó szegélyén nincsenek tüskék. Nincs jellegzetes szaguk (= *Erinna* MEIGEN, 1803)

1. nem: *Xylophagus* MEIGEN, 1800

- 3 (2) Testük vaskos (31. ábra). A pajzsocska hátulsó szegélyén 2 tüske van. Különös, átható, jellemző szaguk van, ami a gyűjteményekben évekig is megmarad

2. nem: *Coenomyia* LATREILLE, 1796

- 4 (1) A rövid 3. csápíz sohasem gyűrűzött (34. ábra: C), a csáp rövidebb a fejnél (34. ábra: D).
- 5 (12) A csáp 3. íze kúp vagy hagyma alakú, a csápsörte végálló (34. ábra: C).
- 6 (9) A középső és hátulsó lábszár sarkantyúi hosszabbak a lábszár átmérőjénél. A metapleurán a billér ízesülési helye felett hosszú

szőrök vannak. A 3. csápíz hossza sosem éri el az 1. és a 2. íz együttes hosszát (34. ábra: A).

- 7 (8) A hátulsó lábszáron 2 sarkantyú van. Végsejtjük nyitott, az r_{2+3} ér hegyesszögben fut a szegélyérbe (35. ábra). Az 1. csápíz legtöbbször hosszabb, mint a 2. A hímek szemében a facetták egyformák

5. nem: **Rhagio** FABRICIUS, 1775

- 8 (7) A hátulsó lábszáron csak 1 sarkantyú van. Végsejtjük zárt, az r_{2+3} ér merőlegesen fut a szegélyérbe. A csápízek megközelítően egyformák, egyes fajok 1. csápíze azonban rövidebb, mint az utána következő (36. ábra: A). A hímek szemének alsó részében a facetták kisebbek, mint felül (36. ábra: C)

6. nem: **Chrysopilus** MACQUART, 1826

- 9 (6) A középső és hátulsó lábszár sarkantyúi rövidebbek a lábszár átmérőjénél, vagy teljesen hiányoznak. A metapleurán a billér ízesülési helye felett nincsenek szőrök. A 3. csápíz hossza eléri vagy meghaladja az első 2 íz együttes hosszát (41. ábra: A).
- 10 (11) A szárny m_3 ere nem éri el a szárny szegélyét (41. ábra: D). A 3. csápíz hirtelen elkeskenyedve álsörtében folytatódik (41. ábra: C). Az elülső és a középső lábszárak végén sosincs sarkantyú

[9. nem: **Spania** MEIGEN, 1830]

- 11 (10) A szárny m_3 ere a szárny szegélyéig ér (41. ábra: B). A 3. csápíz fokozatosan megy át az álsörtébe (41. ábra: A). Az elülső és középső lábszárak végén rövid sarkantyú lehet

8. nem: **Ptiolina** ZETTERSTEDT, 1842

- 12 (5) A csáp 3. íze vese alakú, a csápsörte a 3. íz oldalán ered (40. ábra: A, D).

- 13 (14) A szárny végsejtje nyitott. A hátulsó lábszáron 1 sarkantyú van

7. nem: **Symphoromyia** FRAUENFELD, 1867

- 14 (13) A szárny végsejtje zárt (33. ábra). A hátulsó lábszáron 2 sarkantyú van.

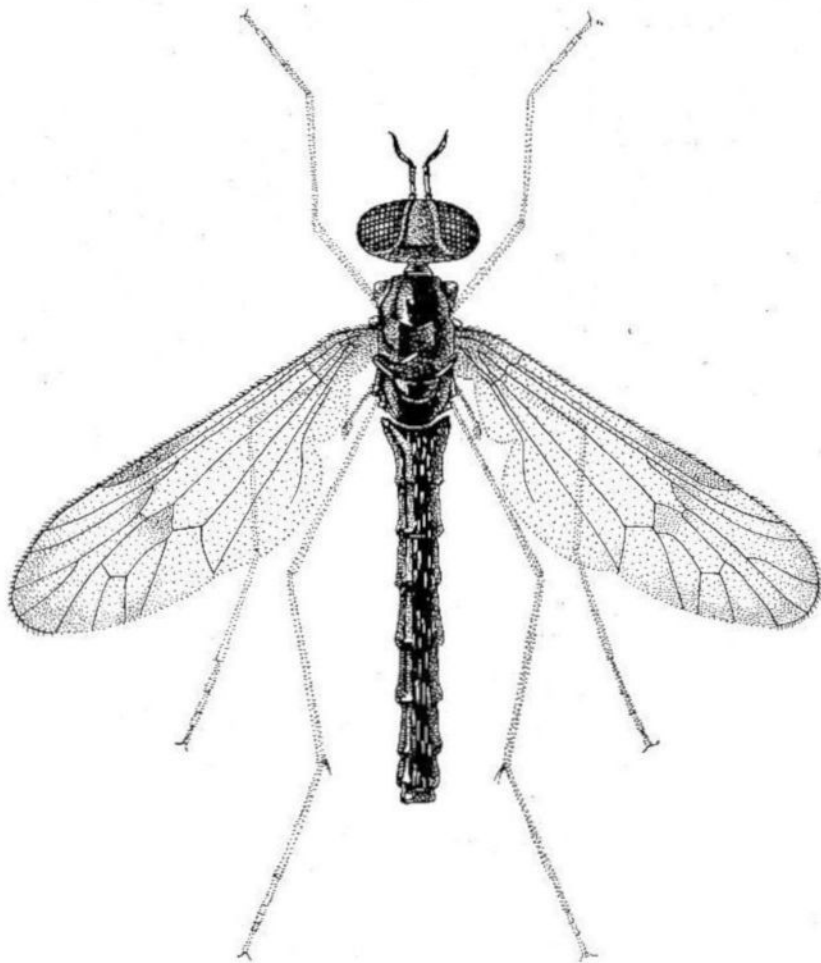
- 15 (16) A pofák csupaszok. A propleurán, az elülső csípő felett kicsiny, hegyes nyúlvány van [4. nem: **Atrichops** VERRALL, 1909]

- 16 (15) A pofák szőrösek. A propleurán az elülső csípő felett nincs hegyes nyúlvány

3. nem: **Atherix** MEIGEN, 1803

1. nem: *Xylophagus* MEIGEN, 1800

Fürkészekhez hasonló karcsú legyek (30. ábra). Fejük legalább olyan széles, mint a toruk, csápjuk hosszabb, mint a fejük. A 3. csápíz 8 gyűrűből áll. A szívóka és a tapogatók rövidek, a végük kissé kiszélesedik. Fejük teteje benyomódott, a pontszemlemezén 3 pontszem van. Szemeik nagyok és jól

30. ábra. *Xylophagus ater* MEIGEN ♀ (Eredeti)

elkülönülnek egymástól. A középhát hosszúkás ovális, kissé domború. Szárnyuk foltos, az M_3 sejt nyitott, a Cu sejt zárt (30. ábra). Hosszú, karcsú lábaik többnyire sárgák, az elülső kivételével valamennyin 2 sarkantyú van. Potrohuk 7 szelvényből áll. A hímek potrohának végén az ivarszerv bunkószerűen megvasagodott, a nőstények potrohvége hosszúkás tojócsővé alakult.

Az ide tartozó fajok ritkák, mivel az imágók többsége valószínűleg egyáltalán nem táplálkozik, így csak rövid ideig élnek. Lárvaik korhadó fenyő- vagy lombhullató fák kérge alatt tartózkodnak, de nem mindegyik fogyaszt faanyagot, hanem egyesek bogarak és más

ízeltlábúak lárváit zsákmányolják. Testük hosszúkás, henger alakú, a fejvel együtt 12 szelvényből áll. Színük áttetszően opálos. A szelvényeken fejlett mászószemölcsök vannak. A szelvények oldalán 1—1 nyúlvány ered. Fejük hosszú, hegyes, feketésbarna, erősen kitines. Bábjuk szabad, a csápkezdemenyek felett 2 görbült szarvacska áll.

A nem 5 palearktikus faja közül hazánkban eddig 1 fajt találtak, de további 1 faj előfordulása várható.

- 1 (2) Az 1. csápíz hengeres, négyszer vagy ötször hosszabb, mint a 2. Tapogatója rövidebb a tapogató nyelénél. A hím tora teljesen fekete, sávok nincsenek rajta. Fénytelen szürkésfekete homlokát fényes fekete foltok tarkítják. Szája felett csillogó fekete megvastagodás látható. Szívókája és a tapogató töve sárga. Tora fekete, a varratok csillogó barnák, a billérek sárgák, hátát aransárga szőrök díszítik. Pajzsocskája sötétbarna, szárnya halványan foltos. A csápók alapja fekete, a többi részük a lábakkal együtt sárga. Potroha fekete. A nőstény potrohán aransárga vagy fehér szőrszálak vannak (30. ábra). 7,5—10,5 mm.

Európai faj. Hazánkban ritka, eddig a Bükk hegységben, Simontornyán és Zalalövön gyűjtötték. Lárva bodza-, bükk-, nyár- és nyírfában él (V—VI.) — Karsú falég y

ater (MEIGEN, 1804)

- 2 (1) Az 1. csápíz hosszúkás ovális, kétszer hosszabb, mint a 2. Tapogatója hosszabb a nyelénél. A hím tora szürke, 3 sáv van rajta. A csápok töve alatt ezüstfehér folt van. Homloka piszkossárga, hamvas, csak a csápok töve felett fényes fekete. Lábai sárgák. A nőstény 1. és utolsó potrohszelvényének háta fekete, a 2—4. és néha az 5. szelvényé vörösbarna. A haslemezek feketék. Szőrzete hasonlít az előző fajéra, kivéve az utolsó szelvényt, amelyiken feketésbarna szőrök vannak. 9—16 mm.

Ritka faj, faunaterületünkön eddig Erdélyben (Szitnya) gyűjtötték. Hazánkban is előkerülhet. Lárva korhadó fenyőkben él, és rovarlárvákkal táplálkozik

[cinctus (DE GEER, 1776)]

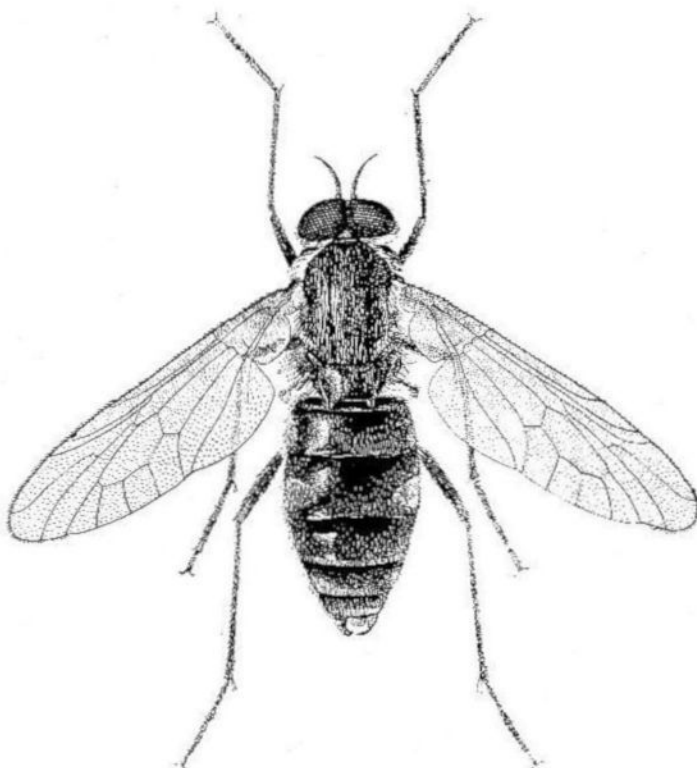
2. nem: *Coenomyia* LATREILLE, 1796

Nagy testű, vaskos, gyér szőrzetű legyek. Előre álló csápjuk hosszabb, mint a fejük. Az utolsó csápízük gyűrűzött, szívókájuk és tapogatójuk rövid. Szemeik összeérnek, a pontszemlemezükön 3 pontszem van. Középhátuk hosszúkás tojásdad, erősen domború. Korongsejtjük nagy, az M_1 , M_2 , M_3 és az M_4 sejtek határolják (31. ábra). Potrohuk széles és vastag. A hím ivarszervén 2 erős, kapaszkodásra szolgáló kampó van. A nőstények tojésöve behúzható.

Lárvaik földben és korhadó fatörzsekben élnek, ragadozók. Áttetsző, hengeres testük sárgásfehér, kivétel a gömbölyű fejük, amely barnásfekete. Bábjuk szabad, 3 cm hosszú, fényes, sárgásbarna. Az imágók lassú mozgásúak, nem gyakoriak. Jellemző szagukat a gyűjteményekben évekig megtartják. E holarktikus elterjedésű nemnek hazánkban egyetlen faja ismeretes.

— — Színe rozsdássárga, teste nagy, feje a tornál keskenyebb. A tor hátán 2 keskeny világosszürke sáv van. Pajzsocskája kicsi. Szárnya

egyszínű. Lábai rozsdássárgák, a combok feketék vagy a lábszárakhoz hasonló színűek. A rozsdássárga potroh 1. szelvénye barna. A hím potrohának tergitjei feketék, az oldalán sárgásfehér foltok vannak (31. ábra) 18—23 mm.

31. ábra. *Coenomyia ferruginea* SCOPOLI ♂ (Eredeti)

Hazánkban Budapesten, a Dunazug hegységben és a Bükkben gyűjtötték. Ritka faj. Lárvjának hossza 40 mm, átmérője 5 mm. Talajban vagy korhadó fákban él, ragadozó életmódot folytat (V—VII.) — Szagos légy

ferruginea (SCOPOLI, 1763)

3. nem: *Atherix* MEIGEN, 1803

Közepes méretű legyek, szárnyaik foltosak, a végsejtjük zárt. Fejük közepén rövid csáp van. Csápjuk 3. íze vese alakú, a sörte a csápíz hátoldalán ered (32. ábra: A). Arcuk szélesebb a homlokuknál. Középtorukat rövid szőrzet fedi. Az r_4 és az r_5 erek alkotta villa ágai a szegélyér közelében széthajlanak (32. ábra: B). Hengeres vagy kúp alakú potrohuk 7 szelvényből áll. A fekete potrohszelvényeket szürke vagy vörösesbarna, néha harántirányú, szürke színű szegélyek díszítik. Az epandrium ovális, könnyen visszahajlítható (32. ábra: C). Az aedoeagus fejlett.

Életmódjukról keveset tudunk. Néha fűtőkben gyűlnek össze a vizek fölé lógó faágakon, és a méhekhez hasonlóan rajzanak. Lárvaik vízben élnek, apró férgeket és lárvákat fogyasztanak. Az egyes fajok az oligotrof vizek szennyezettségét kítűnően jelzik, mert a víz minőségének változására nagyon érzékenyek.

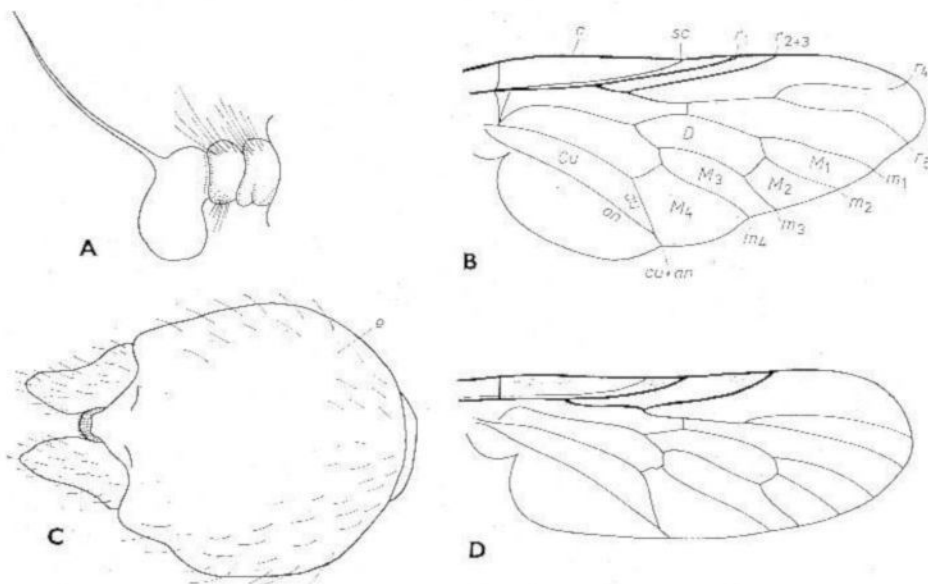
A nem holarktikus elterjedésű. Hazánkban eddig 2 fajtát találták meg, de egy 3. előfordulása is valószínű.

- 1 (2) A hím szemei érintkeznek egymással, potroha fekete, vörös szegély tarkítja. A nőstény hamuszürke potroha téglalap alakú, a 3., 4. és az 5. szelvényt széles fekete szegély díszíti. Csápja fekete. A nőstény szemeinek belső szélei párhuzamosak. Szárnyjegye barna, combjai vörössárgák. 7–8 mm.

Dél-európai faj, Erdélyben is gyűjtötték (Déva, Herkulesfürdő, Mehádia). Hazánkban is előfordulhat

[*aurichalcea* (BECKER, 1921)]

- 2 (1) A hímek szemei nem érintkeznek egymással, potrohuk más színű, vagy a szegélye nem vörös. A nőstények barnásszürke vagy fekete potroha henger, illetve kúp alakú, a 3–5. szelvényen keskeny szegély van, esetleg a szegély teljesen hiányozhat.
- 3 (4) Teste vaskos, a szárnyszélek erősen összetartanak, a szárny háromszög alakú. A *cu* ér jóval a szárny szegélye előtt egyesül az *an* érrel (32. ábra: B). A hím szemei között keskeny homloksáv van. A szemek szélei a homloktól lefelé haladva közelednek egymáshoz, de

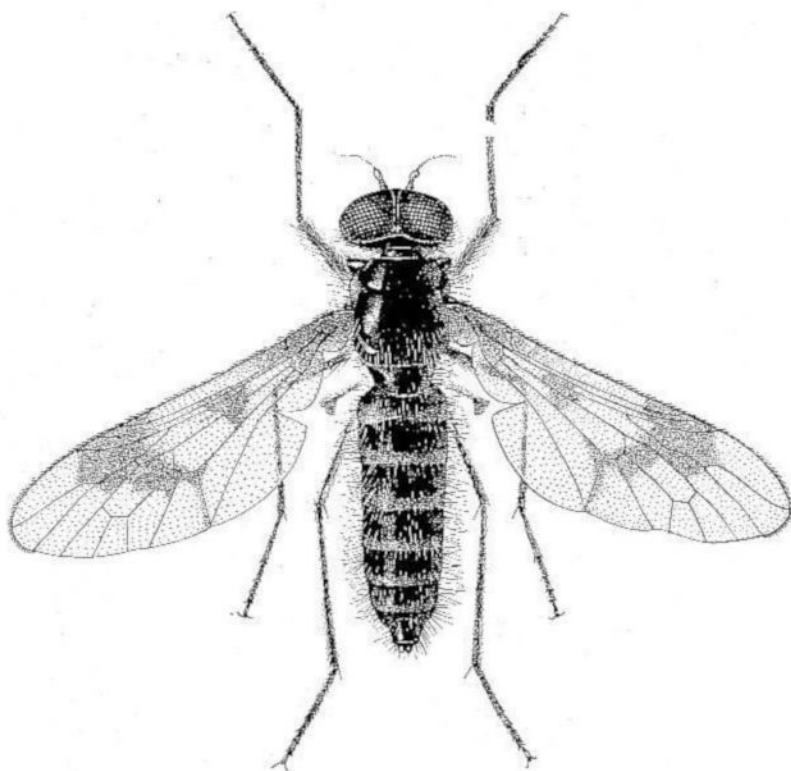

32. ábra. A: *Atherix ibis* FABRICIUS csápja és B: szárnya (*c* = szegélyér, *sc* = mellékér, r_1 – r_5 = a sugárér ágai, m_1 – m_4 = a középér ágai, *cu* = könyökér, *an* = végsőér, M_1 – M_4 = 1–4. szegélysejt, *Cu* = végsejt, *D* = korongsejt) – C: *A. marginata* FABRICIUS epandriuma (e) – D: *Atrichops crassipes* MEIGEN szárnya (A, C: ROŽKOŠNÝ és SPITZER, B, D: OLDROYD nyomán)

nem érintkeznek, lejjebb ismét erősen széttartanak. A nőstény feje kétszer olyan hosszú, mint amilyen magas. Lábai sárgák. A hím tora fekete, potrohát narancsszínű alapon fekete foltok díszítik. A nőstény barnásszürke torát hamvasszürke csíkok tarkítják, potrohán fekete foltok vannak. 8,5—10 mm.

Nagyon ritka faj. A Kárpát-medencében Erdélyben (Mehádia, Szászka) és Szlovákiában (Pöstyén) gyűjtötték, nálunk Pilisborosjenőn és a Zempléni-hegységben találták (VI.) — *Ibiszlégy*

ibis (FABRICIUS, 1805)

33. ábra. *Atherix marginata* FABRICIUS ♂ (Eredeti)

- 4 (3) Teste karcsú, a szárny szélek párhuzamosak. A *cu* ér közvetlenül a szárny szegélye előtt egyesül az *an* érrel (33. ábra). A hím szemci között széles homloksáv van. A szemek szélei megközelítően párhuzamosak egymással, csak az alsó részükben széttartóak. A nőstény feje legfeljebb másfélszer olyan széles, mint amilyen magas. Lábai feketék. Tora fényes fekete, a pajzsocskája szürke. A fekete potrohszelvényeket fehér szegély díszíti. 7,5—8 mm.

Az előzőnél kevésbé ritka faj. Hazánkban eddig Sopron mellett és a Zempléni-hegységben gyűjtötték (VI.) — *Nagyszárnyú kószalegy*

marginata (FABRICIUS, 1781)

4. nem: *Atrichops* VERRALL, 1909

Jellemző rájuk, hogy elülső combjuk felett a tor oldallemmezén egy rövid tüske helyezkedik el. A pofa csupasz, a 3. csápíz vese alakú. Szárnyuk széles, a végsejtjük zárt. A 4. peremsejtet határoló sugárerek, valamint az r_4 és egymással párhuzamosan haladva torkollanak a szegélyérbe (32. ábra: D). Szárnyuk szélét a szegélyér mentén halvány foltok tarkítják. Lábaik hosszúak és karcsúak. Potrohuk karcsú henger formájú. Egyebekben megegyeznek az *Atherix* MEIGEN nemmel.

A nem egy palearktikus faja hazánkból is előkerülhet.

- — A csápok egymáshoz közel állnak. A nőtény homloka a fejtető felé széttartó, arca keskenyebb a homlokánál. A hím tora csillogó fekete, a nőtényé barna, hátát fekete csíkok tarkítják. Szárnyjegye feltűnően nagy. Mindkét ivar utolsó lábfejei kissé kiszélesednek. A hím potrohszelvényei kifejezetten sárgák. A nőtény potroha sárgásbarna, fekete sávok tarkítják. Kis fürkészdarázshoz hasonlít. 5—7 mm.

Faunaterületünkön a Magas-Tátrában és Erdélyben (Mehádia, Tiszcsora és Vallis) gyűjtötték. Hegyvidékeinken előfordulhat

[*crassipes* (MEIGEN, 1820)]

5. nem: *Rhagio* FABRICIUS, 1775

Közepes méretű legyek. Fejük félgömb alakú (34. ábra: D). Szemeik nagyok, a hímeken érintkeznek egymással. Csápjuk 3 ízből áll (34. ábra: A—C), a 3. ízén hosszú végálló sörte van (34. ábra: C). Rövid toruk háta a többségükön csíkozott (35. ábra). A metapleurán a billér ízesülési helye felett szőrök vannak. Széles szárnyuk végsejtje nyitott, az r_{2+3} ér hegyesszögben fut a szegélyérbe (37. ábra). Lábaik hosszúak és vékonyak, hátulsó lábszáruk végén 2 erős, a lábszár átmérőjét meghaladó hosszúságú sarkantyú van. A hímek potroha kúp alakú, a nőtényeké a vége felé erősen elvékonyodik. A potroh háta a legtöbb fajon foltos. A hím ivarszerv kampóján sosincs karom. A penisváz alakja és nagysága jellemző az egyes fajokra. A nőtények ivarszervében a subgenitalis lemez, a furca és a cercusok alkata fajonként változó alakú.

Az imágók gyors röptűek, apróbb legyeket, hártáásszárnyúakat zsákmányolnak. Petéiket csomókba rakják le. Lárvaik nedves talajban élnek, ragadozók. Európában mintegy 35 fajuk él, ebből hazánkban eddig 11-et találtak, de még 1 faj előfordulása valószínű.

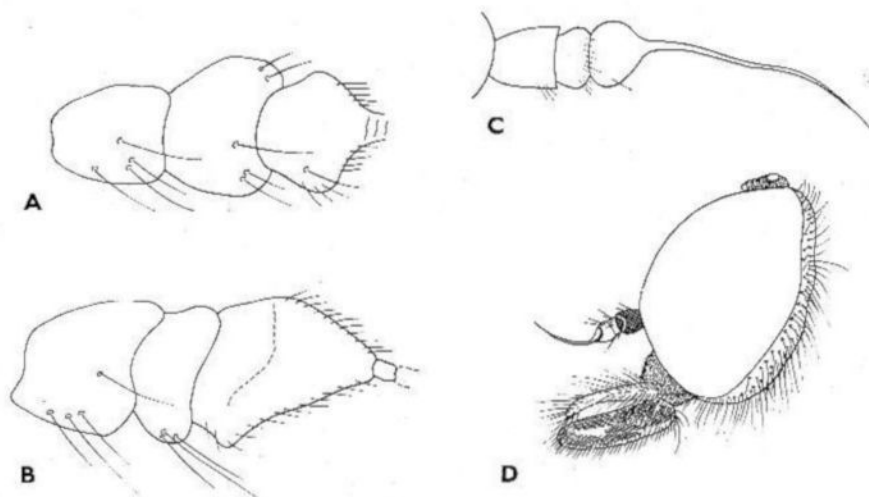
- 1 (8) Szárnyuk foltos, vagy legalább a hátulsó haránterük és a szárny csúcsa füstös.
- 2 (3) A szárny közepén nincsenek foltok, csak a hátulsó harántér és a szárny csúcsa füstös. Arca és feje szürke, hátulsó részét fehér szőrök takarják. A nőtény halványsárga homlokának felső részét változatos alakú barna rajzolat díszíti. A csáp első 2 íze barna, a 3. íz sár-

gásbarna vagy vörössárga. Kékesszürke torának hátán keskeny sávok vannak. Sárgásbarna pajzsocskájának töve sötétszürke. Szárnyjegye sötétbarna. Sárga színű elülső csípőjét szürke foltok tarkíthatják, a többi csípő szürke. Combjai és lábszárai sárgák, lábfejei barnák. A potrohszelvények sárga hátlemezeit nagy, háromszög alakú foltok tarkítják. A potroh utolsó haslemezei teljes terjedelmükben feketék. 7–12 mm.

Közép- és Dél-Európában honos. Hazánkban gyakori faj. Főleg a hegyvidékeinken fordul elő (V–VIII.) — Sötéteriű kószalegy

vitripennis (MEIGEN, 1820)

- 3 (2) A szárny közepén foltok vannak, az elülső harántér is füstös.
- 4 (5) Szárnyjegye a szárnyfoltokkal nem érintkezik. A 4. és az 5. sugárér tövén nincs barna folt, vagy csak halványan látszik. Arca szürke, csápja sárga, a 3. csápíz kisebb, mint a 2., szélessége meghaladja a hosszát (34. ábra: A). Csápsörtéje barna. A hím szemei érintkeznek egymással. A nőstény homlokát barna rajzolat díszíti, fejét hátul fehéres szőrök fedik. Tora sárgásszürke vagy szürkésbarna, háta csíkozott, a középsávot egy keskeny, világos vonal kettéválasztja. A középtor pereme sárga. A pajzsocska töve és közepe sötétbarna, a széle sárgászöld. Csípői sárgák, a hátulso csípők gyakran szürkék, valamennyit sárgás szőrzet fed. Lábai sárgák, a combok csúcsa többé-kevésbé barna, a lábfejek barnák, az utolsó íz gyakran fekete. A potrohszelvényeken a szomszédos foltok érintkeznek egymással, és egységes oldalsávot alkotnak. A hímnek az első 4, a nősténynek pedig csak az 1. és a 2. haslemeze sárga, a többi sötétbarna. 9–10 mm.

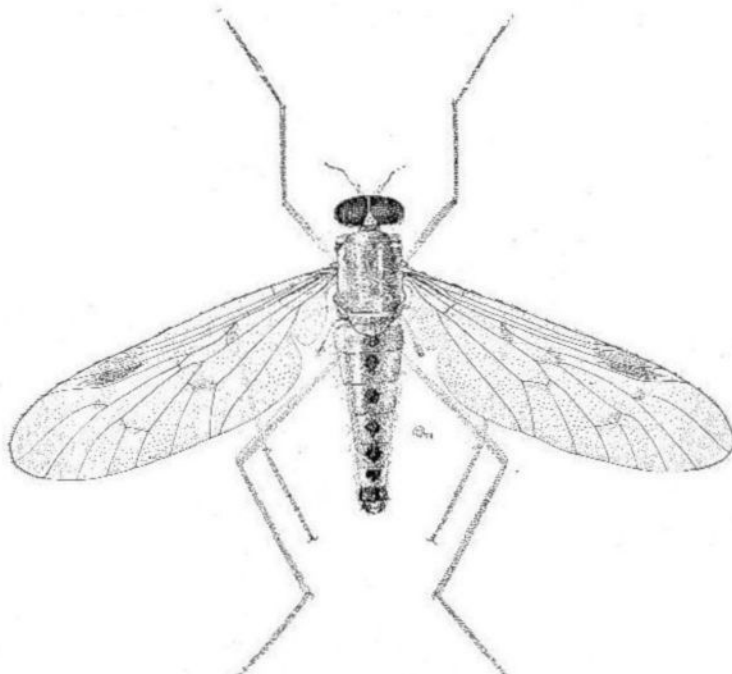

34. ábra. A: *Rhagio strigosus* MEIGEN, B: *R. scolopaceus* LINNÉ és C: *R. conspicuus* MEIGEN csápja — D: *R. tringarius* LINNÉ feje (A – B és D: ÖLDROYD, C: ROŽKOŠNÝ és SPITZER nyomán)

Európában mindenütt előforduló, de nem gyakori faj. Hazánkban a Zempléni-hegységben (Kőkapu), Mátrakeresztesen és a Mecsekben gyűjtötték (V–VIII.) – Szárnyfoltos kószalégy

strigosus MEIGEN, 1804

- 5 (4) Szárnyjegyük a szárnyfoltokkal érintkezik. A 4. és az 5. sugárértővén feltűnő barna folt van.

35. ábra. *Rhagio scolopaceus* LINNÉ ♂ (Eredeti)

- 6 (7) Valamennyi csípője sárga, szárnya rövid és széles. Kisebb faj, hossza 6–10 mm. A csápízek sárgák, a 3. csápíz kúp alakú. Csápsörtéje világosbarna. Homlokát és arcát finom fehér szőrök borítják. A középhát szürke, 2 keskeny, sárgásszürke sáv 3 részre osztja. A pajzsocska alapszíne sárga, de ezt szürke hímpor fedi. A billér és a lábak sárgák, a lábfejek többnyire barnák. Az utolsó potroh-szelvények barnák, és csak keskeny sárga szegély díszíti.

Ritka hegyvidéki faj, csak Közép-Európában gyűjtötték. Nálunk Horváth-kimléről és a Zempléni-hegységből került elő (VI–VII.)

latipennis (LOEW, 1856)

- 7 (6) Csak az elülső csípők sárgák, szárnya hosszú és keskeny. Nagyobb faj, hossza 8–16 mm. A csápízek sárgásbarnák, a 3. csápíz szabálytalan háromszög alakú (34. ábra: B). Csápsörtéje sötétbarna, tapogatója halványsárga, fehér szőrök vannak rajta. Szürke torát erős

fekete szőrzet fedi, hátát világosszürke sávok tarkítják. Oldallemezei hamusziürkék, a pajzsocska sötétbarna, szegélye vörössárga. A szárnyfoltok mérete és színe változó (35. ábra). Az r_4 és r_5 ér elágazásánál levő folt gyakran összekapcsolódik a szárnyjeggyel.

Egész Európában előfordul, hazánkban gyakoribb faj. Hegyvidégeinken és a Dunántúli dombvidéken (Zalalövő) gyűjtötték. Párás, borult időben a déli órákban repül. Lárvája az erdők talajában él. Bábja barna, hossza 12–13 mm (V–VII.) — Nagy kószalég y

scolopaceus LINNÉ, 1758)

Változatai:

1 (2) A csípők sárgák. Teste a törzsalakénál világosabb. — A törzsalakkal együtt található
var. *femoralis* SZILÁDY, 1924

2 (1) A 2. és a 3. csípő szürke, vagy szürke foltok tarkítják.

3 (4) A szárny foltjai nem szembetűnőek, halványsárgák. Az r_4 és r_5 ér szétágazásánál levő folt nem kapcsolódik a szárnyjeggyel. — A törzsalakkal együtt fordul elő
var. *stigmatus* SZILÁDY, 1924

4 (3) A szárny foltjai szembetűnőek, sötétbarnák. Az r_4 és r_5 ér szétágazásánál levő folt a szárnyjeggyel kapcsolódik.

5 (6) A potroh foltjai barnák, a foltok pereme nincs körülhatárolva, hanem fokozatosan mind halványabbak. — Hegyvidégeinken szóróányosan előfordul

forma typica

6 (5) A potroh foltjai feketék, a foltok pereme jól körülhatárolt — A törzsalakkal együtt, de annál sokkal ritkábban fordul elő

var. *hahnlei* LINDNER, 1923

8 (1) Szárnyuk teljesen átlátszó, vagy egyenletesen nagyon halványan füstös.

9 (10) A szárnyjegy halványsárga, a lábszárak barnák. Szegélyere alig látszik, az 1. és a 2. vállsejt és a szegély alatti sejt szintelen. A billér barna. Arca és homloka, valamint a fej hátulsó része szürke. A nőtény homlokán felül 2 barna, háromszög alakú folt van. Feje hátulsó részét felül fekete, másutt a szívókéval együtt világos szőrök fedik. Csápja sötétbarna. Tora sárgásszürke, 3 széles szürke sáv van rajta. A középső sávot néha egy világos vonal kettéosztja. A csípőket sárgás szőrzet fedi. Temporalis fényesek, barnák, a combok sötétbarnák, lábfejei sárgásbarnák. Potroha sárga, a barna vagy fekete középső és oldalfoltok a 2. kivételével valamennyi szelvényen összecsaladtak, gyűrűt alkotnak, így csak a szelvények hátulsó pereme sárga. A potroh szőrzete túlnyomórészt fekete, alul az elülső szelvényeken sárga. 10–11 mm.

Ritka faj. Az Alpokban és az Északi-Kárpátokban (Trencsén) gyűjtötték. Előfordulása nyugati határainkon várható. A him jellegzetes szokása, hogy ha valamilyen tárgyon megpihen, szárnyát sokáig billegeti

[*cingulatus* (LOEW, 1856)]

10 (9) A szárnyjegy fahéjszínű. Ha a szárnyjegy másmilyen, akkor a lábszárak sárgák.

- 11 (12) A torháton nincsenek csíkok. Hossza a 8 mm-t sosem éri el. Az arc és a fej hátulján ezüstszürke alapon hosszú, fehér szőrök vannak. Csápja barna. Tora szürke, a pleurák ezüstszürkék, a metapleurát sárgásfehér szőrök díszítik. A pajzsoeska töve barna, másutt sárga. A billér sárga. Szárnya halványsárga, az erek barnák, szárnyjegye világosbarna. Csípői sárgák, az utolsónak a töve szürkésbarna. Tomporai barnák, combjai és lábszárai sárgák, az elülső és a hátulsó combok végén világosbarna gyűrű van. A lábfejek barnák, az utolsó ízek feketék. Potrohszelvényei sárgák, a 2. szelvénytől kezdve a hátlemezeken egyre nagyobbodó középfoltok vannak. A nőstényeken a foltok gyűrűt alkotnak, és a szelvények nagy részére kiterjednek. 6—7 mm.

Hazánkban főleg hegyvidékeinken él, de előkerült Debrecenből, Nyíregyházáról és Ócsáról is. A kifejlett állat az erdők aljnövényzetén, tisztások, nyiladékok lágyszárú növényei között rejtőzik (VII—VIII.)

lineola FABRICIUS, 1794

Változatai:

1. A hím tora szürke, csápja barna, a potroh haslemezeinek töve fekete. — Hegyvidékeinken gyűjtötték **forma typica**
2. A hím tora fényes fekete, csápja fekete, a potroh haslemezeinek töve sárga. — Faunaterületünkön eddig a Retyezát vidékén gyűjtötték. Hegyvidékeinken előfordulhat [var. **monticola** EGGER, 1860]

- 12 (11) A torháton szürke csíkok vannak. Hosszúk meghaladja a 8 mm-t.
- 13 (18) A combok részben vagy teljesen barnák, vagy feketék, de legalább valamelyiken van 1 barna gyűrű. Szárnyjegyük barna. Testükön hosszú, fekete szőrök vannak. Potrohuk fénytelen, legfeljebb a foltok csillognak.
- 14 (15) Az 1. potrohszelvény hátlemeze teljes egészében sárga, a pajzsoeska szegélye sárgászöld. A tapogató sárgásbarna, a homlok és a pofák, valamint a fej hátulja szürke. Csápja sötétbarna, a 3. csápíz hagszma alakú (34. ábra: C), a csápsörte fekete. A szárny gyengén füstös, szegélyére jól látszik, szárnyjegye sötétbarna. A billér sárga. Csípői feketék vagy sötétszürkék, sárgásfehér szőrök vannak rajtuk. A tomporok fényesek, barnák. Combjai rendszerint sárgák, csak a hátulsó comb végén van egy széles, barna gyűrű. A lábszárok sárgák, a végeik felé néha sötétszürkék. A lábfejek sötétszürkék vagy feketék. Potrohát nagy fekete középfoltok, valamint az egymással érintkező keskeny oldalfoltokból keletkezett sávok díszítik. Az utolsó szelvényeken a foltok kiszélesednek, és fekete gyűrűvé olvadnak össze. A hím első 4 haslemeze sárga, a többi fekete. A nőstény potrohán az 1. és a 2. haslemez sárga, a többi barna. 12—15 mm.

Hegyvidéki faj. Nálunk nagyon ritka, a Bükk- és a Zempléni-hegységből került elő. Nagyon sok változata van. A legnagyobb testű Rhagionidánk (V—VII.) — **Hegyi kószalégy**

conspicuus MEIGEN, 1804

Változatai:

- 1 (2) A pajzsocska szürke, legfeljebb a pereme sárga. A csápízek azonos színűek.
— Hegyvidégeinken gyűjthetjük forma typica
- 2 (1) A pajzsocska teljesen sárga. A 2. csápíz világosabb barna, mint a másik kettő.
- 3 (4) Elülső csípőjén fekete gyűrű van. Tapogatója és válldudora vörösesbarna.
— Hazánkban a Zempléni-hegységben gyűjtötték
var. alpinus LOEW, 1869
- 4 (3) Az elülső csípők és a lábak teljesen sárgák. Tapogatója és válldudora is ilyen.
— Déli határainkon várható az előfordulása

[var. florentina LOEW, 1869]

- 15 (14) Az 1. potrohszelvény hátlemeze fekete, vagy csak a hátulsó széle sárga. A pajzsocska szegélye sötétszürke vagy fekete.
- 16 (17) Szárnyjegye barna foltból áll. Elülső combja a vége kivételével és hátulsó combja fekete, a középső combon barna gyűrű van. A potrohszelvények egy része sárgászörös színű. Csápja és szívókája fekete. Csípői sötétszürkék, hosszú, sárgásfehér szőrök fedik. Lábfejjéi feketék. A hím 2., 3. és 4. potrohszelvényei narancssárgák, fekete hát- és oldalfoltok díszítik. A nőstény 2. potrohszelvénye narancssárga. A haslemezek sötétszürkék, csak a hátulsó peremükön van egy vékony sárgás szegély. Mindkét ivar utolsó potrohszelvényei feketék. 10—13 mm.

Nálunk a Bükk hegységben gyűjtötték. Hegyvidékek lombos erdeiben él. Lárvját vízparti tuskók nedves földdel takart kérge alatt találták (V–VI.)

notatus (MEIGEN, 1820)

Változatai:

- 1 (2) A potrohszelvények sárgák, a középhát és az oldalfoltok feketék. — Nálunk ritka, eddig a Bükk hegységből került elő forma typica
- 2 (1) A potrohszelvények szürkék, a középhát és az oldalfoltok vörösek vagy barnák.
- 3 (4) Potroha sötétszürke, közepe és oldalfoltjai sárgásbarnák. — A Kárpát-medencében Máramaroson gyűjtötték [var. nigricans SZILÁDY, 1924]
- 4 (3) Potroha világosszürke, közepe és oldalfoltjai vörösek. A potroh tőszelvénye vörösbarna. — Erdélyben gyűjtötték, határainkon belül hegyes vidékeinken előkerülhet [var. sordidus LOEW, 1869]

- 17 (16) Szárnyjegye 2 barna foltra szakadt. Az elülső és a hátulsó combja sárga, legfeljebb barna gyűrű van rajtuk. A középső combon nincs barna gyűrű. Valamennyi potrohszelvénye halványsárga. Homloka szürke, a pofát és a fej hátulját sárgásfehér szőrök díszítik. Csápízei feketék vagy sötétszürkék. Tora szürke, a torhát csíkos, az oldallemezek szürkék, a varratok többsége sárga. Az 1. potrohszelvény töve fekete, a 2—4. és néha az 5. szelvényt is fekete oldal- és középfoltok tarkítják. 8—11 mm.

Gyakoribb faj, hegyvidékeinken gyűjthető. Ernyősök virágzatait látogatja. Erdők szélén, nedves helyeken él (V–VIII.) — Foltos kószalégy

maculatus (DE GEER, 1776)

- 18 (13) A combok egységesen sárgák, nincs rajtuk barna gyűrű. Szárnyjegyük fahéjszínű, halványsárga vagy teljesen hiányzik. Testükön rövid sárga vagy szürke szőrök vannak. Potrohuk fényesen csillog.
- 19 (20) A csípők és tomporok sárgák, legfeljebb a tompor végén van barna folt. Szárnyjegye hiányzik. A tor oldalmezei sárgák vagy világosszürkék. Homloka és arca sárgásszürke, a pofákat és a fej hátulját halványsárga szőrök fedik. A csáp tőize barna, a többi íz sárga. Széles szívókája (34. ábra: D) sárga. Torháta szürke, sárgászürke vagy sárga, szürke, barna vagy sárga csíkok díszítik. Szárnya átlátszó, a szegélyér mentén halványsárga. A potrohszelvények — az utolsó kivételével — vörössesárgák. Potrohát kerek középfoltok és keskeny sávot alkotó oldalfoltok díszítik. 8–14 mm.

Hazánk valamennyi vidékéről előkerült, a nem leggyakoribb magyarországi képviselője. A kifejtett imágó lágy szárúakon és bokrok levelein tanyázik. Lárva érdők, mezők, kertek nedves talajában él (V–VIII.) — Közönséges kószalégy

tringarius (LINNÉ, 1758)

Változatai:

- 1 (2) A tor háta fényes, fekete. A potroh sárgásbarna vagy szürkésbarna, jól körülhatárolt, nagy foltok díszítik. — Simontornyán és Tiszatarjánban gyűjtötték. A törzsalakkal együtt fordul elő.

var. **nigriventris** LOEW, 1869

- 2 (1) A tor háta fénytelen szürke. A sárga potrohot elmosódott szélű, közepes méretű vagy kicsi foltok díszítik. Néha a foltok teljesen hiányoznak.

- 3 (4) A szürke torháton 3 jól látható sötétszürke sáv van. Az utolsó 2 potrohszelvény fekete **forma typica**

- 4 (3) A sárga vagy sárgásbarna torháton nincsenek sávok, vagy csak nagyon halványan látszanak. Az utolsó 2 potrohszelvény sárga vagy sárgásbarna.

- 5 (6) A potroh hátáról a foltok hiányoznak. A csápízek egységesen sárgák. A törzsalakkal együtt fordul elő var. **simplex** MEIGEN, 1838

- 6 (5) A potroh hátán alig kivehető apró fekete foltok vannak. A csáp tőize barna. — Nálunk gyakran előfordul var. **punctatus** LOEW, 1869

- 20 (19) A középső és a hátulsó csípők, valamint a tomporok szürkék, barnák vagy feketék. Szárnyjegyük van. A tor oldalmezei sötétszürkék.
- 21 (22) Szárnyjegyének csúcsa fahéjszínű, lejjebb sárga. A csápízek sárgás-vörösek. Az elülső csípő sárgásbarna. Potrohszelvényeinek hátán a foltok hiányoznak, vagy csak nagyon halványan látszanak. Szívókája sárgásbarna. A tor oldalmezein sárga és szürke foltok váltogatják egymást. Pajzsocskája sárga, néha a töve felé sárgásbarna. füstös, az erek barnák. Lábszárai sárgák, a lábfejek sötétbarnák. Potroha sárga, csak az utolsó szelvények töve sötétbarna. 9,5–11,5 mm.

Nem gyakori faj. Hazánkban főleg az ország hegyvidékeiről, valamint Balatonszemesről, Fótól és Hévízről került elő (V—VI.)

immaculatus MEIGEN, 1804

- 22 (21) Szárnyjegye egységesen sárga. A csápízek feketék. Valamennyi csípője szürke. Potrohszélvényeinek hátán jól látható fekete foltok vannak. Szívókája sötétbarna. A tor háta sötétszürke, a hímen szélesebb világos, a nőtényén keskeny sötét sávok vannak. Pajzsockája fekete vagy sötétszürke, peremén fekete szőrzet található. Szárnya átlátszó, a vállsejtek és a szegély alatti sejt sárga, erezete barna. A szegélyéren apró fekete szőrök láthatók. Temporai feketék, a lábfejek sötétbarnák, a láb többi része sárga. A hím 1. potrohszélvényének háta fekete, a 2—5. sárga, fekete színű közép- és oldal-foltok díszítik. Haslemezei sárgák. A nőtény valamennyi hátlemeze sárga, csak a foltok feketék. Haslemezei szürkék. 9—11 mm.

Hazánkban gyakoribb faj. Hegységeinken kívül Fóton, Ócsán, Tolnán és Tiszatárjánban gyűjtötték. Ártéri erdőkben, nedves réteken fordul elő (V—VII.)
— Gyűrés kószalegy

annulatus (DE GEER, 1776)

6. nem: **Chrysopilus** MACQUART, 1826

Kis- és közepes méretű legyek, testüket többnyire arany- vagy ezüstszínű szőrök takarják. Fejük félgömb alakú, olyan széles vagy szélesebb, mint a toruk. Csápjuk a fej alsó felének középső részén ered. A csáp töize többségük-nél rövidebb az utána következőknél, a 3. íz hagyma alakú (36. ábra: A). A hímek szemében felül a facetták nagyobbak, mint alul (36. ábra: C). Szívókája rövid, hosszú, keskeny tapogatójukat erős szőrzet borítja. Toruk rövid, a torhát domború. Hosszú, átlátszó vagy foltos szárnyukat, néhány kivételtől eltekintve szárnyjegy díszíti, Cu sejtjük zárt, az r_{2+3} ér vége merőlegesen torkollik a szegélyérbe (36. ábra: B). Lábaik hosszúak és karcsúak. A sarkantyúk száma a lábak sorrendjében: 0, 2, 1. Potrohuk kúp vagy henger alakú. A hím ivarszerv epandriuma rövid és széles.

Lárváik korhadó fákban, avarban, nedves földben vagy az egyenesszárnyúak petéiben élnek. Ragadozók vagy paraziták. Eddig 30 palearktikus fajt írtak le. Hazánkban 9 faj előfordulásáról van adatunk, további 1 faj előfordulása pedig várható.

- 1 (8) Szárnyjegyük mögött az r_4 és r_5 ér elágazása irányában elkeskenyedő sötét sáv van (36. ábra: B). Testük sárga vagy barna. A hímek szemében a nagy és kis facetták határvonala a csáp ízesülési helye alá tart (36. ábra: C).
- 2 (3) Az arcudor (clypeus) alakja ovális, az archól erősen kiemelkedik, szélessége kb. kétharmad része a magasságának (36. ábra: C). Az arcudor felső széle és a csáptő közötti távolság kisebb, mint a dudor szélessége. A hím ivarszerv kampója képepen, a hajlatnál erősen megvastagodott és derékszögben görbült (36. ábra: D). Csápjá sárgásbarna, az utolsó csápíz és a csápsörte sötétbarna vagy

fekete. Tora szürkésbarna vagy barna, hátán 2 elmosódott hosszanti sáv van. Középtorát aranyárga, testhez simuló szőrök fedik. Lábai sárgák, combjain felül a combhoz simuló aranyárga szőrzet látható. A potroh a vége felé elkeskenyedik, a potrohszelvényeket széles barna gyűrűk díszítik. 6,5—8,5 mm.

Ritka faj, hazánkban Tatán gyűjtötték. Lárva parasita, egyenlő szárnyúak petetokjában él (V.)

nubecula (FALLÉN, 1814)

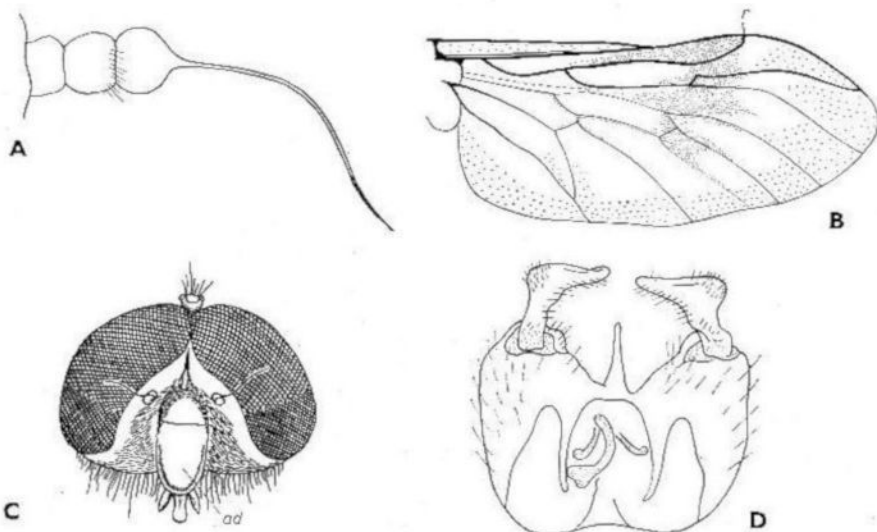
- 3 (2) Az arcdudor kerek, kevésbé emelkedik ki az archból, felső széle távolabb van a csáptövektől, mint a dudor szélessége. A hím ivarszerv kampója a hajlatánál nem vastagodott meg feltűnően, és sosem törlik meg derékszögben.

- 4 (5) A 3. csápíz sötétbarna, az 1. és a 2. íz sárga. A csápízek egyformák. Az arcdudor és a tor oldallemezei sárgák. A torhát sárga, gyakran halványbarna elmosódó sávok tarkítják. Szárnyjegye és lábai sárgák, csak az utolsó lábfejek barnák. 6,5—7 mm.

Ritka faj. Csepelen, Dobogókőn és a Mecsekben gyűjtötték. Lárva iszapban élnek (VII—VIII.)

laetus ZETTERSTEDT, 1842

- 5 (4) Valamennyi csápíz piszkossárga vagy szürkéssárga. A 3. csápíz kissé nagyobb, mint a másik kettő. Az arcdudor és a tor oldallemezei fahéjszínűek vagy barnák.

36. ábra. A: *Chrysopilus auratus* MEIGEN csápjája — B: *C. laetus* ZETTERSTEDT szárnya — C: *C. nubecula* FALLÉN ♂ feje (ad = arcdudor) és D: ivarszerve (A, D: ROŽKOŠNÝ és SPITZER, B: OLDROYD, C: NARCSUK nyomán)

- 6 (7) A tor hátát tartós, sűrű, aranyárga szőrzet fedi, foltok nincsenek rajta. Tapogatója és csápja vörössárga. Tora sötétbarna, szárnyai füstösek, a billérek barnák. Csípői barnásszürkék, combjai és láb-szárai sárgászörösek. A lábfejek is ilyenek, csak a végük barna. A potrohszelvények szegélye barna, a torhoz hasonlóan testhez simuló szőrzet fedi. 5,5—7 mm.

Ritka faj. Hazánkban a Bátorligeti Természetvédelmi területéről (Szabolcs-Szatmár megye) került elő (VI.)

pullus LOEW, 1869

- 7 (6) A tor hátát csak szórványosan takarja pár szál szőr, az idősebb példányokon az is kihullik. Háta fénytelen, szürke vagy fekete színű, gyakran szabálytalan alakú és elhelyezkedésű világosabb foltok tarkítják. Tapogatója és csápja világossárga, legfeljebb a csáp csúcsa barna. Homloka szürke, arcudora kerek, sárgásszürke. Tora szürke, szürkésbarna vagy sárgásbarna. Szárnya füstös, szárnyjegye barna. Lábai sárgák, combjai szürkésbarnák, sárga szőrzet van rajtuk. Sárga vagy sárgásbarna potrohát barna gyűrűk díszítik. 6—8 mm.

Hazánkban Balatonfenyvesen, Kelebián és Mikebudán gyűjtötték. Lomboserdőkben cserjéken és fűveken tanyázik. Ritka faj. Lárva korhadó nyárfákban él (VI—VIII.)

luteolus (FALLÉN, 1814)

- 8 (1) Szárnyjegyük mögött az r_4 és az r_5 ér elágazása irányában nincs elkeskenyedő sötét sáv. Testük fekete vagy szürke. A hímek szemében a nagy és kis facetták választóvonala a csáp töve felé tart.
- 9 (12) Combjaik feketék. Középhátukat vörös vagy vörösesbarna szőrök fedik.
- 10 (11) Szárnya halvány fahéjszínű, szárnyjegye sötétbarna. A hím háta fekete, a nőtényé szürke, mindkét ivarén 2 elmosódó sáv van. A hátat vörössárga szőrök fedik, amelyek a kevésbé kopott példányok rajzolatát eltakarják. Csípői és combjai feketék vagy barnásfeketék, rövid, sötét szőrök borítják. Fekete potrohát ritka, sárga szőrök fedik (37. ábra). 6,5—8,5 mm.

Egész Európában előfordul, gyakori faj. Hazánkban közönséges. Nedves réteken, ligeteken és erdők szélén gyűjthető (VI—VII.) — **A r a n y l ó k ó s z a l e g y**

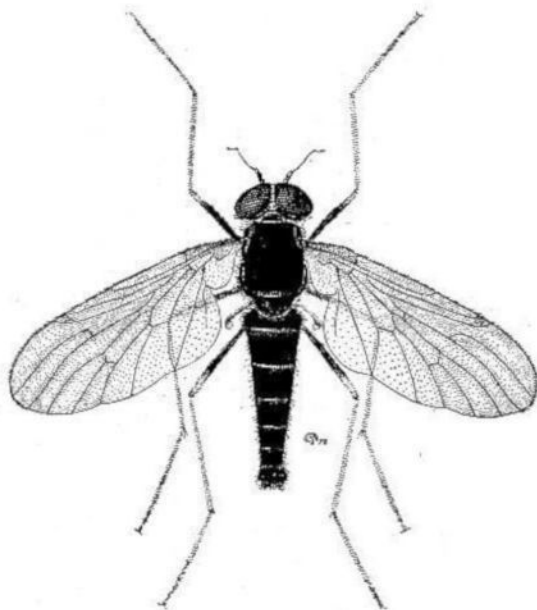
auratus (FABRICIUS, 1805)

- 11 (10) Szárnya színtelen, szárnyjegye fahéjszínű. A tor háta mindkét ivaron barnásszürke. A ritka, sárga szőrzet még a teljesen ép példányokon sem takarja el a tor rajzolatát. A tor oldallemcei sötétszürkék vagy feketék. A nőtény combjain fekete szőrök vannak. Lábszárai

sárgásbarnák, lábfejízei részben barnák. Potroha fekete, a hím 1. potrohszelvényén fehéressárga szőröket figyelhetünk meg. 6,5—7,5 mm.

Ritka, délvidéki faj, Erdélyben is gyűjtötték. Hazai előfordulása valószínű.

[**maerens** LOEW, 1873]

37. ábra. *Chrysopilus auratus* FABRICIUS ♂ (Erdeti)

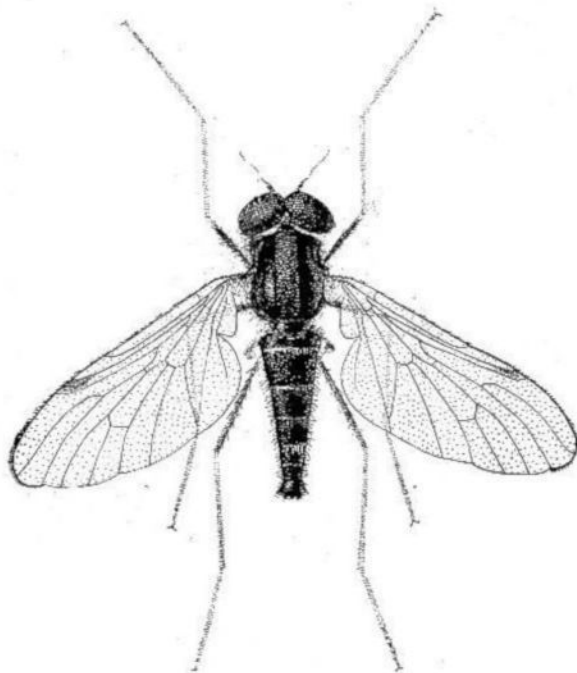
- 12 (9) Combjaik sárgák vagy barnák, néha feketék, de akkor sárga folt van rajtuk. Középhátukon ezüstfehér vagy sárgászöld szőrök láthatók.
- 13 (14) A feltűnően nagy szárnyjegy mögött egy halvány, világos, fahéjszínű folt van. Nagyon hasonlít az *auratus* FABRICIUS fajra, de hosszabb annál. A feje hátulján a szőrök sárgák, csápja fekete. Sötétszürke torhátán nincsenek világosabb sávok. Az elülső és a középső combja sötétbarna, a hátulsónak a töve sárga vagy fahéjszínű. Potroha fekete vagy sötétszürke, ritka sárga szőrzet fedi. 9—13 mm.

Ritka közép- és dél-európai faj. Nálunk Kőszeg környékéről került elő (VII.)

eritropthalmus LOEW, 1840

- 14 (13) Az átlagos méretű szárnyjegyen kívül a szárnyon semmilyen folt sem látszik. A 10 mm-nél kisebb legyek szárnyjegye jól körvonalazott, a nagyobbaké alig látszik.

- 15 (16) 10 mm-nél nagyobb faj. Szárnya barna, füstös, ezért a halványsárga szárnyjegy alig látszik. Combjai feketék, csak a végük sárga. A hím szemei között keskeny homloksáv van. Csápja fekete, a pontszemlemezén rövid, sötét szőrök vannak. Tora sötétszürke vagy fekete, elmosódó szürkésbarna sávok díszítik. Lábszárai vörössesárgák, az

38. ábra. *Chrysopilus helvolus* MEIGEN ♂ (Eredeti)

utolsó lábfejek barnák. Potroha fekete, a potrohszelvények végén a szőrzet aranysárga gyűrűket alkot (38. ábra). 9–10 mm.

Elterjedési területe Közép- és Dél-Európa. Hazánkban a Bükk hegységben, Nógrádszakálón és Szécsényben találták. Nedves és napos réteken gyűjthető (VI–VII.)

helvolus (MEIGEN, 1820)

- 16 (15) 10 mm-nél kisebb fajok. Szárnyuk színtelen, a szárnyjegyük jól látszik. Combjaik egységesen sárgák vagy szürkésbarnák. A hímek szemei érintkeznek egymással.
- 17 (18) Szárnyjegye fahéjszínű, combjai sárgák. Csápja és tapogatója szürkésbarna. Az élő hím szeme aranyzöld, a nagy és kis facetták között nincs éles határvonal. Szürke torán sárga szőrzet van. Szárnya át-

látszó, szegélyere barna, a billérek sárgák, a lábfejek többsége is ilyen. Potrohán a bolyhok zöldesszürkén fénylenek (39. ábra). 5—6 mm.

39. ábra. *Chrysopilus aureus* MEIGEN ♂ (Eredeti)

Európában mindenütt előfordul. Nálunk gyakori. Réteken, ligetekben gyűjthető (VI—VIII.)

aureus (MEIGEN, 1804)

Változatai:

1. Csípője szürke, legfeljebb sárga foltok díszítik. — Hazánkban közönséges
forma typica
2. Csípője teljesen sárga. — A törzsalkkal azonos helyeken él, de annál ritkább.
6—7 mm (VI.) **var. meridionalis** BEZZI, 1898

- 18 (17) Szárnyjegye sötétbarna, combjai szürkésbarnák. Szemei vörösesbarnák, rövid, fekete pontszemlemez a homlokból erősen kiemelkedik. A hím torháta fekete, a nőtényé sötétszürke, az utóbbiét fekete sávok díszítik. A tor oldallemezei szürkék. Csípői szürkésfeketék, lábszárai sárgásszürkék. A hím potroha sötétszürke vagy fekete, a nőtényé zöldesszürke. 6—7 mm.

Hazánkban mindenütt előfordul, az *aureus* MEIGEN-nel azonos helyeken él (VI., VII.)

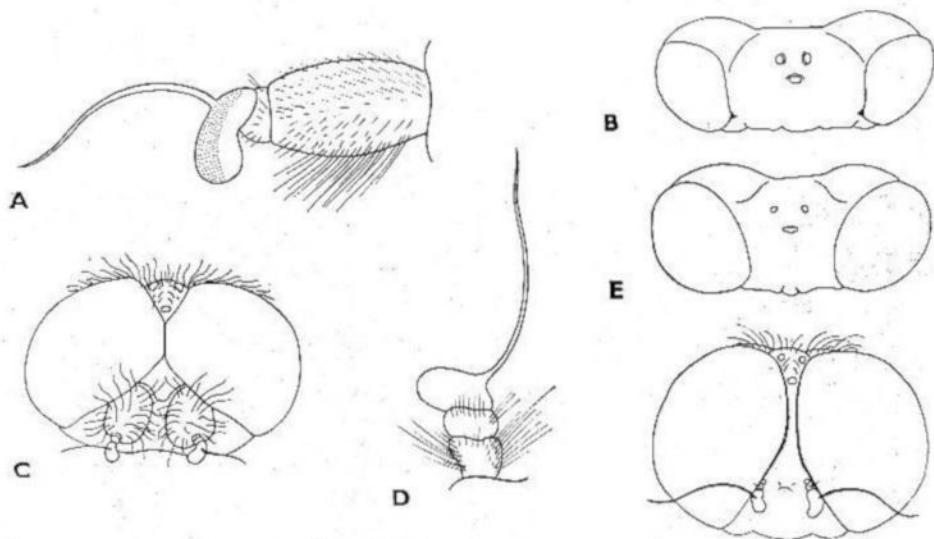
splendidus (MEIGEN, 1820)

7. nem: *Symphoromyia* FRAUENFELD, 1867

Kicsi vagy közepes méretű legyek, színük sötét, fejük félgömb alakú, a tornál szélesebb. Homlokuk lapos. A csáp 3. íze vese alakú, a csápsörte a hátoldalán ered (40. ábra: A, D). Egyes hímek szemeiben a facetták felül kisebbek, mint alul. A nőtények szájszerve az *Atherix* MEIGEN neméhez hasonlít. Ajakpárnájuk rövidebb, mint az alsó ajak (labium) alapi része. Nyelvük (hypopharynx) gyenge és olyan hosszú, mint az alsó ajak. Toruk majdnem négyszögletes. Szárnyuk végsejtje nyitott. Lábszáraikon a sarkantyúk száma a lábak sorrendjében: 0, 2, 1. Potrohuk 7 szelvényből áll. A hímek ivarszerve bunkószerűen megduzzadt.

Ritka, alig ismert fajok tartoznak ide. Szájszervük felépítése alapján alkalmasnak látszanak a vérszívásra. A nearktikus fajok imágói többségükben vérszívók, a palearktikus fajok vérszívását még nem igazolták meggyőzően. Lárvaik a talajban élnek, ragadozó életmódot folytatnak. A 6 palearktikus fajból hazánkban 3 él.

- 1 (2) Csápja vaskos, 1 íze hosszabb, mint a 2. és 3. íz együttesen (40. ábra: A). A nőtény fejének szélessége több mint kétszerese a fej magasságának (40. ábra: B). A hím szemci érintkeznek egymással (40. ábra: C). A facetták a szem felső részében nagyobbak, mint alul. Vaskos, otromba felépítésű faj. A szájszöglete erősen duzzadt. A csáp 1. ízén fekete, a többi ízeken barnásfekete szőrök vannak. A pofát hosszú szőrzet takarja. A hím pontszemlemezén hosszabb, a nőtényén rövidebb szőrök állnak. A hím torháta sötét-, a nőtényé világosszürke, az utóbbián 3 hosszanti sáv van. Hosszú szürke potrohát vékony szőrök takarják. 5–8,5 mm.

40. ábra. A: *Symphoromyia crassicornis* PANZER csápja, B: ♀ és C: ♂ feje — D: *S. immaculata* MEIGEN csápja, E: ♀ és F: ♂ feje (A, D: ROŽKOŠNÝ és SPITZER, B—C, E és F: OLDROYD nyomán)

Európai faj. Hazánkban Füzéren gyűjtötték. A hím virágos növények nedvét fogyasztja, a nőstény valószínűleg vérszívó. Lárvája nedves rétek, mocsarak talajában él (VII.)

crassicornis (PANZER, 1806)

- 2 (1) Csápjuk nem vaskos, 1. íze rövidebb, mint a 2. és a 3. ízek együttevége (40. ábra: D). A nőstények fejének szélessége nem haladja meg a fej magasságának kétszeresét (40. ábra: E). A hímek szemei között keskeny homloksáv van (40. ábra: F). A facetták egyformák.
- 3 (4) Szárnya szintelen, teste szürke, pajzsocskáján rövid szőrzet van. A hím csápjai közötti távolság rövidebb a csáp hozzánál. A pofát és a barna szívókát fehér szőrzet fedi. A nőstény sárgásbarna homlokán fekete szőrök láthatók. Csápja sötétbarna. Tora szürke, hátát 3 sötétszürke vagy fekete hosszanti sáv díszíti. A középtoron rövid, a pajzsocskán hosszú fekete szőrzet van. Szürke potrohát felül fekete, oldalt halványsárga rövid, gyér szőrzet borítja. 4,5—5 mm.

Hazánkban Siklóson gyűjtötték. Meszes, dolomitos helyeken él (VI.)

immaculata (MEIGEN, 1804)

- 4 (3) Szárnya sötétbarna, füstös, teste fekete, pajzsocskáján hosszú szőrök vannak. A hím csápjai közötti távolság meghaladja a csáp hosszát. Szájszöglete a szívókával és a pofával együtt kiemelkedik, erős fekete szőrzet fedi. A nőstény feje és háta hamuszürke, az utóbbit fekete sávok díszítik. Fényes sötétbarna lábain felül fekete, alul sárga szőrzet van. Potrohuk fényes, a szelvények pereme sötétbarna árnyalatú. 6—7 mm.

Hazánkban eddig Budapesten, a Bakonyban és a Mecsekben gyűjtötték (V—VI.)

melaena (MEIGEN, 1820)

8. nem: *Ptiolina* ZETTERSTEDT, 1842

Kicsiny, barnásszürke vagy fekete színű legyek. Fejük félgömb alakú. Csápjuk 3. íze hosszabb, mint az 1. és a 2. íz együttesen (41. ábra: A). Csápsörtéjük sosem hosszabb, mint a csáp hosszának kétszerese. A hímek szemében a facetták felül nagyobbak, mint alul. Szívókájuk rövid, tapogatójuk a *Rhagio* FABRICIUS nem fajaiéhoz hasonlít. Toruk kicsi és szögletes. Szárnyuk foltos, szárnyjegyük van. A *Cu* sejt zárt, az m_1 és az m_2 ér egy pontból ered (41. ábra: B). A lábszárak végén a sarkantyúk száma a lábak sorrendjében: 0, 2, 1. Lábfejük rövid. A hímek potrohának végén az ivarszerv megvastagodott, bunkó alakú. A nőstények behúzott tojócsövének végén 2 lebenyt találunk.

A mintegy 13 palearktikus fajból nálunk eddig 1 fajt kimutattak, további 2 faj előfordulása pedig valószínű.

- 1 (2) Világosszürke légy, potrohát barna gyűrűk díszítik. A hím szeme fémeszöld. Pofája szürke, arcán sárga szőrök vannak. A nőstény széles, szürke homlokának közepét sötét folt tarkítja. Barnásfekete

csápjának töve körül fényes gyűrű látható. A gömbölyű 3. csápíz átmérője meghaladja az első 2 íz hosszát. A tor hátán 3 széles, fekete-sáv van. A tor oldalmezei szürke színűek. A billér feje sötétbarna, a nyele sárga. Szárnya halványan füstös. A hím potroha szürkésbarna, a nőtényé szürkés-sárga vagy vöröss-sárga. 3,5–4 mm.

Ritka faj. Irodalmi adatok szerint Pöstyén környékén gyűjtötték, ezért hazai előfordulását sem zárhatjuk ki

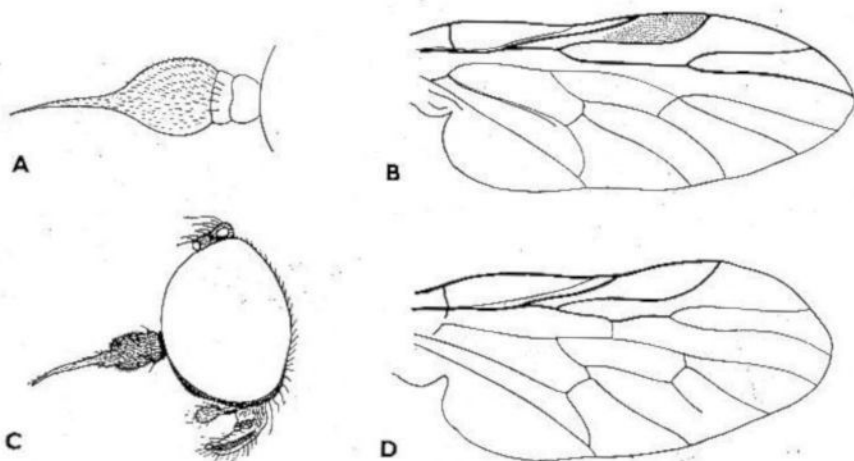
[*cinereofasciata* (SCHILLING, 1837)]

- 2 (1) Barna vagy fekete legyek, potrohukon nincsenek barna gyűrűk. A hímek szemei nem fémeszöldek.
- 3 (4) Csápjának 3. íze megnyúlt, tojás alakú. A nőtény világosszürke torán 2 széles, sötét középsáv és 2 keskeny oldalsáv van. A hím torhátán a pajzsocska előtt szürke folt látható. Mindkét ivar homloka szürke, de a rajta levő sűrű, fekete szőrzet teljesen eltakarja. Szárnya enyhén opálos, pajzsocskája szürkés-sárga, billérje sötétbarna. Potroha sötétszürke, az 1. potrohszelvényt világosszürke, a többi fekete szőrzet fedi. 4,5–5,5 mm.

Európai faj, hazánk területén is előfordulhat. A Felvidéken, Szlovákiában gyűjtötték (= *lapidaria* NOWICKI, 1867)

[*paradoxa* JAENNICKÉ, 1866]

- 4 (3) Csápjának 3. íze nem nyúlt meg, majdnem olyan széles, mint amilyen hosszú (41. ábra: A). A nőtény sötétszürke torán 3 világos sáv van. A hím torhátán sehol sincs világosabb folt. Szárnya halványbarna füstös, a szárnyjegye jól látszik, korongsejtje mintegy

41. ábra. A: *Ptiolina obscura* FALLÉN csápja és B: szárnya — C: *Spania nigra* MEIGEN feje és D: szárnya (A: ROŽKOŠNÝ és SPITZER, B–D: OLDROYD nyomán)

négyszer hosszabb a szélességénél (41. ábra: B). A billér barna vagy fekete. Potroha gyengén fényes, barna színű. 3,5—4,5 mm.

Ritka faj, nálunk a Zempléni-hegységből került elő (VI.) (= *wodzickii* FRAUENFELD, 1867)

obscura (FALLÉN, 1814)

9. nem: *Spania* MEIGEN, 1830

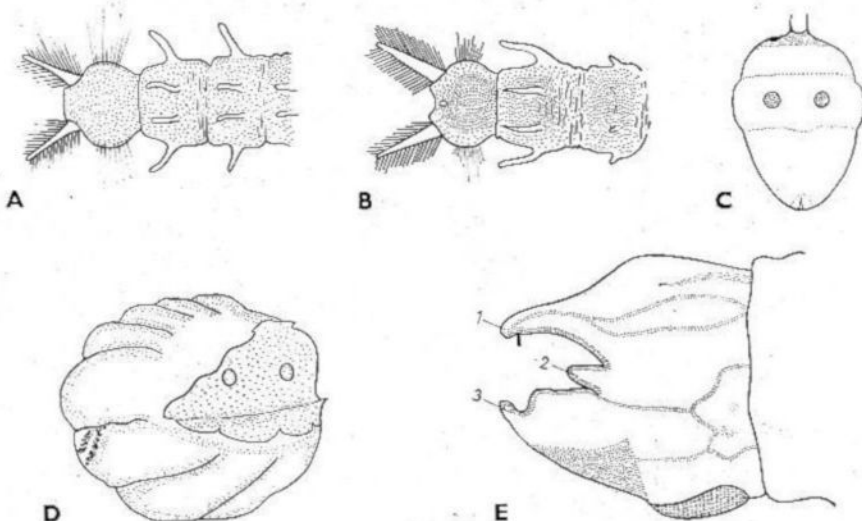
A *Ptiolina* ZETTERSTEDT nem közeli rokona, de még azoknál is kisebb legyek. Fejük félgömb alakú, a hímek szemei érintkeznek egymással, a nőstényekét széles homloksáv választja szét. Valódi csápsörtéjük nincsen, de 3. csápizük alsó része megnyúlik és kihegyesedik, alsörtét alkot (41. ábra: C). Toruk fekete. Szárnyukon a szárnyjegy hiányzik, vagy csak nagyon halványan látszik. Végsejtjük megnyúlt, orsó alakú, az m_3 ér a szárny szegélye előtt végződik (41. ábra: D).

A nemet a palearktikumban egy faj képviseli. Ezt faunaterületünkön is gyűjtötték, így hazai előfordulása sem kizárt.

— — Apró termetű állat, csápja aszimmetrikus. Az első 3 sugárér vastagabb, mint a többi ér. Fényes szárnya füstös, szintjászó. A billér nagy, fekete. Sötétbarna potrohát hosszú szőrök takarják. 1 mm.

A Kárpát-medencében eddig Szlovákiában (Pöstyén) gyűjtötték. Parányi mérete miatt nagyon ritkán kerül elő. Lárvája a *Pellia neisenia* moha levelében aknázik

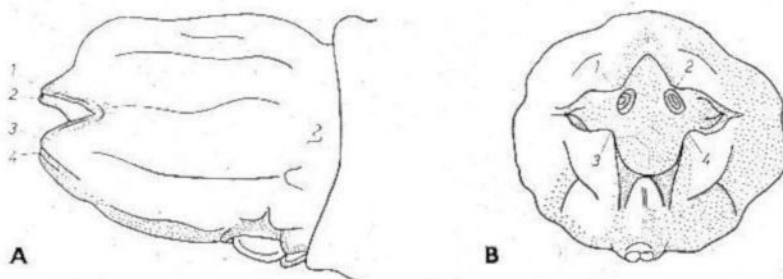
[**nigra** MEIGEN, 1830]

42. ábra. A: *Atherix marginata* FABRICIUS és B: *A. ibis* FABRICIUS lárájának utolsó szelvényei — C: *Ptiolina* sp. hátsó légzőnyílása — D: *Symphoromyia* sp. és E: *Chrysopilus* sp. lárájának utolsó nyelvénje (1—3 = nyúlványok) (A—C: BRINDLE, D és E: KRIVOSEJNJA nyomán)

A nemek lárváinak határozókulcsa*

- 1 (2) Levelkben aknáznak. Hosszuk nem haladja meg az 1 mm-t
[9. nem: *Spania* MEIGEN, 1830]
- 2 (1) Sosem aknáznak levelekben. 1 mm-nél mindig hosszabbak.
- 3 (4) Vízben élnek. Trachearendszerük zárt. A potroh haslemezein 1 pár állábat találunk. Az utolsó potrohszelvényeken szőrökkel szegélyezett 2 hosszú nyúlványt látunk, amelyet a lárva úszásra használ (42. ábra: A—B) 3. nem: *Atherix* MEIGEN, 1803
- 4 (3) Talajban élnek. Trachearendszerük nyitott. Állábaik nincsenek. Az utolsó szelvényen nem találunk szőrökkel szegélyezett nyúlványokat.
- 5 (6) A hátsó légzőnyílás felett a hátoldalon 2 megdőbült, meszes szarvacska van (42. ábra: C) 8. nem: *Ptiolina* ZETTERSTEDT, 1842
- 6 (5) A hátsó légzőnyílás felett nincs megdőbült, meszes szarvacska.
- 7 (8) Az utolsó testszelvényt egy barázda 2 részre osztja, amelyek lekerítettek, nyúlványok nincsenek rajtuk (42. ábra: D)
7. nem: *Symphoromyia* FRAUENFELD, 1867
- 8 (7) Az utolsó testszelvényt 2 egymásra merőleges barázda 4 részre osztja (43. ábra: A—B).
- 9 (10) Az utolsó testszelvényen 4 hosszabb és 2 rövidebb elkeskenyedő nyúlványt figyelhetünk meg (42. ábra: E). A basalis sclerit nem fogazott 6. nem: *Chrysopilus* MACQUART, 1826

43. ábra. A: *Rhagio notatus* MEIGEN lárvájának utolsó szelvénye oldalról és B: hátulról (1—4 = nyúlványok) (ROŽKOŠNÝ és SPITZER nyomán)

* Az *Atrichops* VERRALL, 1909; *Coenomyia* LATREILLE, 1796 és a *Xylophagus* MEIGEN, 1800 nemek lárváit nem ismerjük, vagy csak az imágó kinevelése után dönthető el, hogy melyik nem fejlődési alakjai, ezért a határozókulcsban nem szerepelnek.

- 10 (9) Az utolsó testszelvényen csak a 4 hosszabb nyúlvány van meg (43. ábra: A—B). A basalis sclerit fogazott

5. nem: *Rhagio* FABRICIUS, 1775

23. család: ACROCERIDAE — GÖMBLEGYEK

Jellemző rájuk, hogy testük vaskos, felfújtt, toruk erősen kidomborodik, fejük feltűnően kicsi (45. ábra). Torpikkelyük nagy és széles. Csápjuk 3 ízű, az utolsó ízén csápsörte van. A csáp a szemek alatt a száj közelében, vagy a fejtetőn a szemek felett ered (44. ábra: C—D). A szemek mindkét ivaron érintkeznek egymással. Egyes fajok szájszerve hosszú szívóka, másoké csökevényes vagy teljesen hiányzik. Tapogatóik nincsenek. Toruk egyes lemezei külön-külön is kidomborodnak, így a varratok jól látszanak. Kicsi pajzsocskájuk mellett kétoldalt 1—1 dudor van. Szárnyuk a testükhöz viszonyítva rövid és keskeny. A legtöbb faj szárnyerezte redukálódott. Lábaik hosszúak, tüskék vagy sarkantyúk nincsenek rajtuk. Felfújtt, gömb alakú potrohuk 5—6 szelvényből áll.

Ritka legyek. Keveset repülnek, többségük kifejlett formában egyáltalán nem táplálkozik, néhány faj nektárt szív. Életmódjuk nagyrészt ismeretlen. Fekete petéiket ágakra vagy a talajra rakják, rendszerint olyan helyeken, ahol sok pókháló van. Az 1. lárvalakjuk aktív, araszolva mászik, vagy szökdell a szívókának használt farki nyúlvány segítségével. Mindaddig mozgékonyak maradnak, amíg egy pókra nem lelnék és be nem fúrják magukat a gazdaállat testébe, ahol átalakulnak és nyűszerűvé válnak. Amikor a lárva bebábozódik, a pók elpusztul.

A 10 palearktikus nembe 49 faj tartozik. Hazánkban 2 nem 6 fajt találták, további 1 nem és 6 faj előfordulása valószínű.

A nemek határozókulcsa

- 1 (2) Hosszú szívókájuk van. Szárnyuk erezte fejlett (44. ábra: A). Szemük szőrös [1. nem: *Cyrtus* LATREILLE, 1796]
- 2 (1) Szívókájuk elcsökevényesedett vagy teljesen hiányzik. Szárnyuk erezte csökevényes (44. ábra: B).
- 3 (4) Csápjuk a fej alsó részén, a száj közelében helyezkedik el. (44. ábra: C) 2. nem: *Oncodes* LATREILLE, 1796
- 4 (3) Csápjuk a fejtetőn áll (44. ábra: D)

3. nem: *Acrocera* MEIGEN, 1803

1. nem: *Cyrtus* LATREILLE, 1796

Szívókájuk legalább olyan hosszú, mint a toruk. Fejük kicsi, csápjuk rövid. A 2. csápi hosszabb és szélesebb, mint az 1., a 3. íz végén rövid csápsörte van. A szárny erezte fejlett, az erek a szegélyérbe torkollanak. Sugárerük 5 ágú, az r_4 és r_5 ér villát alkot (44. ábra: A). Potrohuk 6 szelvényből áll.

Európában a nemet 3 faj képviseli, ebből 1 hazánkban is előfordulhat.

- — Feje és csápja fekete, vörössárga szívókáját a tora alá hajlítja. A szívóka vége a 2. potrohszelvényig ér. A szemét takaró szőrök sárgák és szürkésbarnák. Tora fekete, a tor oldalán világos sáv van. Szárnya barna, füstös, a billér sárga. Lábai sárgák, lábfejei vörössbarnák. Potrohszelvényei közepét és a szelvények elülső peremét széles foltok díszítik (44. ábra: E). A haslemezek oldalán háromszög alakú foltok vannak. 8–10 mm.

Dalmáciában gyűjtötték, előfordulása hazánk déli vidékein is várható. Nedves helyek közelében él. Virágok felett a pöszörlegyekhez hasonlóan lebeg, és hosszú szívókájával nektárt szív.

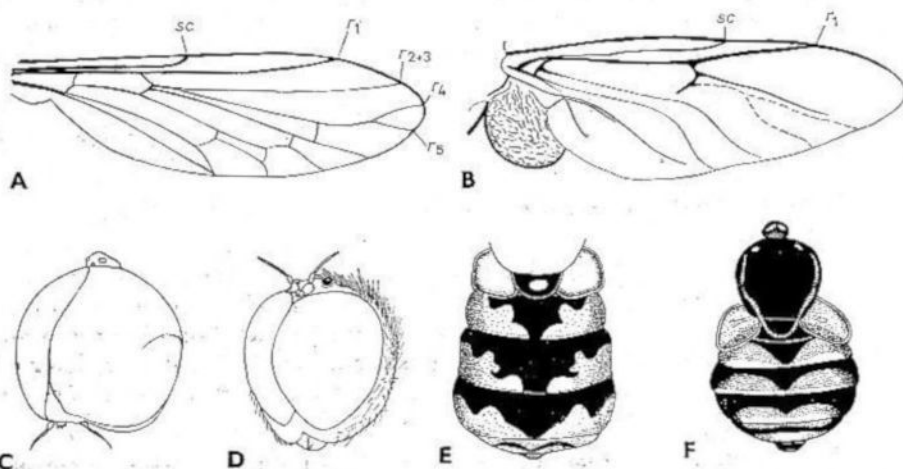
[gibbus (FABRICIUS, 1794)]

2. nem: *Oncodes* LATREILLE, 1796

Csápjuk a fej alulso részén ered (44. ábra: C), 1. csápizük rövid korong, a 2. íz henger, a 3. íz tojás alakú. A csáp töve feletti területet háromszög alakú rajzolat díszíti. A homlokon ezenkívül még 3 folt van, amelyeknek egymáshoz viszonyított helyzete a fajokra jellemző. Szájszervük teljesen hiányzik. Toruk minden oldala erősen kidomborodik. A szárny erezete csökevényes, csak az sc és az r_1 ér van meg teljesen (44. ábra: B). Lábaik rövidek, lábszáraik kissé vastakosak, a lábfejek alakja változatos. Potrohuk felfúj, a hímeknek 5, a nőstényeknek 4 szelvénye látszik.

A nemben 17 palearktikus faj tartozik, ebből ötöt hazánkban is megtaláltak, de további 3 faj előfordulására is számíthatunk.

- 1 (4) Szárnyuk részben vagy teljesen barna, füstös.
- 2 (3) Potroha széles, kerek (44. ábra: F), szárnya csak halványan füstös. A 3. csápíz világosbarna, az 1. és a 2. íz sötétszürke, a csápsörte sárga

44. ábra. A: *Cyrtus* sp. szárnya (sc = mellékér, r_1 – r_5 = a sugárér ágai) — B: *Oncodes* sp. szárnya és C: feje — D: *Acrocera globula* PANZER feje — E: *Cyrtus gibbus* FABRICIUS potroha — F: *Oncodes varius* LATREILLE teste (A, E–F: SACK, B–D: OLDROYD nyomán)

vagy sárgásbarna. A hím pajzsocskájának pereme és a tor pajzsocskája melletti dudora sárga. A torhátat arany-sárga szőrök fedik. Combjai csillogó barnák, a combok csúcsa sárga. Lábszárain sűrű, a lábszárral azonos színű szőrök vannak. A hím lábfejízei sötétbarnák, a nőtényé sárgák. A hím potrohháta sárga, a potroh közepén és szélén fekete foltok vannak. A haslemezek világossárgák. A nőtény fényes sötétbarna potrohszelvényeinek peremén keskeny világos sáv van. A nőtény kisebb a hímnél. 5—8 mm.

Európában és Szibériában él. Hazánkban Ágasegyházán, Kalocsán, Ócsán és a Velencei-tó környékén gyűjtötték (VII.) — Változó gőmlég

varius LATREILLE, 1811

- 3 (2) Potroha keskeny, hosszúkás, szárnya barna, füstös. Valamennyi csápíz és a csápsörte fekete. Fényes fekete torát szürke szőrök fedik. Lábai vörössárgák. Potroha csillogó fekete, a potrohszelvények peremén egy keskeny világossárga csík van. 6—7 mm.

Európai faj. Hazai előfordulása országunk nyugati részéből várható

[*fumatus* ERICHSON, 1846]

- 4 (1) Szárnyuk teljesen átlátszó, színtelen.

- 5 (6) Tora sárga vagy vörössárga, a torháton 3 széles fekete sáv van. Feje fekete, szeme csupasz, fényesen csillogó. Csápja fekete, a csáp végén rövid, vékony csápsörte látható. A tor oldalát sötétszürke foltok tarkítják. A pajzsocskája szegélye sárga. A szárny erezete sötétbarna. Csípőinek a töve fekete, valamennyi combján és a hátulsó lábszárak csúcsán barna gyűrű van. A megnyúlt, hosszúkás, fekete potroh hátán változatos alakú foltok vannak (46. ábra: A). Világossárga hasoldalát keskeny, fekete harántsávok díszítik. Az ivarszerv tájéka teljesen fekete. 7 mm.

Mediterrán faj. Előfordulása hazánk déli vidékein várható.

[*guttatus* A. COSTA, 1854]

- 6 (5) Toruk fekete, a torháton nincsenek sávok.

- 7 (8) A szárnypikkely szegélye és a billér feje sárga, a szárny erezete sárgásbarna. A fejtetőn rövid, sötét szőrök vannak. Rövid csápját fekete szőrök borítják. Fényes fekete torát szürkessárga szőrök fedik. A combok csúcsa és lábszárai sárgák vagy sárgásbarnák, lábfejízei barnák. A potrohszelvények hátoldalát széles sárga harántsávok díszítik (45. ábra). 3—7 mm.

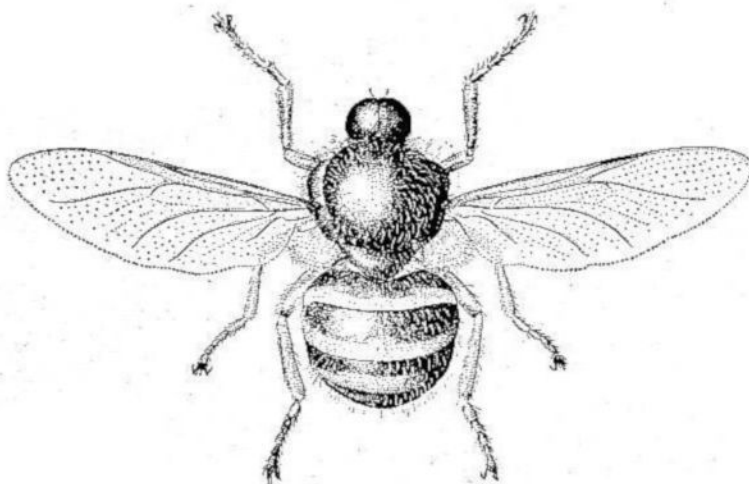
Hazánkban Csákváron és Kalocsán gyűjtötték. Réteken, ligetekben a növények levelein üldögél (VI.)

gibbosus (LINNÉ, 1778)

- 8 (7) A szárnypikkely szegélye és a billér feje, valamint a szárny erezete sötétbarna.
- 9 (10) Lábszárai feketék. Feje, csápja, tora, szegélyere és a billér feje fekete. A csillogó fekete potrohszelvényeket fehér szegély díszíti. 4 mm.

Ritka európai faj. Előfordulása hazánk nyugati határain várható.

[*nigripes* (ZETTERSTEDT, 1840)]

45. ábra. *Oncodes gibbosus* LINNÉ (Eredeti)

- 10 (9) Lábszárai sárgák vagy kétszínűek.
- 11 (12) Lábszárai egységesen sárgák vagy sárgásbarnák. Feje fekete, sötétbarna pontszemlemezét hosszú szőrök díszítik. Rövid csápjának első 2 íze fekete, a 3. sötétbarna, az utóbbi végén vékony, világosbarna sörte van. Fényes fekete torának oldalán barna foltok vannak. Váldudora és pajzsocskájának pereme vörösesbarna, csípői és tomporai sötétbarnák vagy feketék, a combok csúcsa sárga. A potrohszelvények háta fényes, barnásfekete, valamennyi szelvény pereme világossárga. 4—8 mm.

Közép-európai és mediterrán faj. Hazánkban Nyíregyházán és a Vértességsíki hegységben gyűjtötték. Lárvája a kalitpókokban (*Clubiona* sp.) fejlődik (VI.)

pallipes LATREILLE, 1811

- 12 (11) Lábszárai egyik része sárga, a másik sötétbarna vagy fekete.
- 13 (14) A hátsó lábszár meggyűrűsödött és erősen megvastagodott. Combjai és lábszárai feketék, csak a végük sárga. A toron levő légzőnyílás szürkésfehér. A billér feje fekete. A potrohszelvényeken sárga foltok

vannak, ezek a foltok a hímen szélesebbek, mint a nőstényen. Egyéb tulajdonságokban megegyezik az *O. gibbosus* LINNÉ fajjal. 4—7 mm.

Ritka faj. Budapesten, Kalocsán és Pécsen gyűjtötték. A gyűjtés időpontja ismeretlen — Ö v e s g ö m l é g y

zonatus ERICHSON, 1840

- 14 (13) A hátulsó lábszár egyenes és normális vastagságú. Combjainak és lábszárainak csak a töve fekete. Lábfejei barnák. Egyebekben megegyezik az előző fajjal.

Egyetlen, Budapest környékén gyűjtött példánya alapján írták le. A típuspéldány elégett, újabb lelőhelyről nem került elő

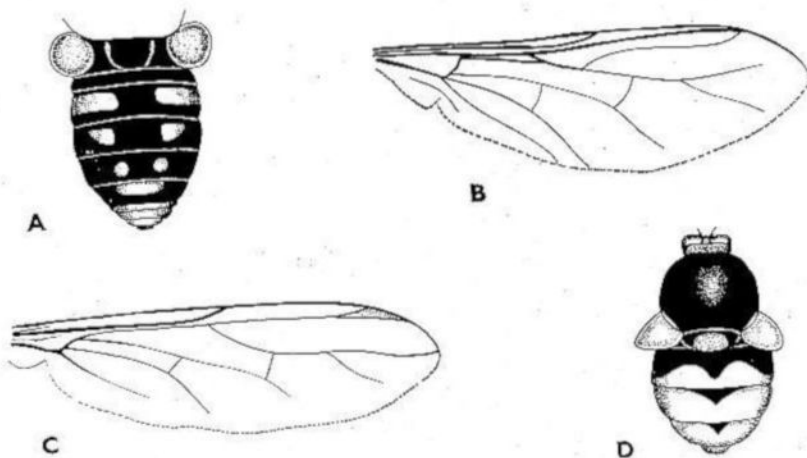
hungaricus SZILÁDY, 1934

3. nem: *Acrocera* MEIGEN, 1803

Jellemző rájuk, hogy csápjuk a fejtető közelében, közvetlenül a pontszemlemez alatt ered (44. ábra: D). A csáp 1. íze rövid, korong alakú, a 2. hengeres, a 3. orsó alakú. A 3. íz végén csápsörte van. Szemük mögött széles szegély látható. Tarkójuk és toruk szőrös. Lábaik karcsúak, a lábfej tölze olyan hosszú, mint az utána következő ízek együttesen. Felfűjt potrohuk hátának változatos mintázata a fajokra jellemző.

Európában a nemet 6 faj képviseli. Többségük melegkedvelő, mediterrán területeken él. Hazánkban 2 fajt találtak, de további 1 faj szintén előfordulhat.

- 1 (2) Torpikkelye fekete. Az r_1 és az r_{2+3} ér villája jól fejlett (46. ábra: B). Feje csillogó fekete, tarkóján aranysárga szőrök vannak. Az előlső pontszem nagy, fényes, vörössárga. Tora fekete. A váll és a szárnytő feletti dudor fehér. Lábai feketék, térdai sárgászörösek.

46. ábra. A: *Oncodes guttatus* A. COSTA ♂ potroha — B: *Acrocera sanguinea* MEIGEN és C: *A. orbicula* FABRICIUS szárnya — D: *A. globula* PANZER teste (SACK nyomán)

Vörössárga potroha szélén és közepén fekete foltok vannak. A potroh középoltjai háromszög alakúak. 5—8 mm.

Ritka közép- és dél-európai faj. Hazánkban eddig 1 példány került elő Pécs környékéről. Lárva zugpókokban (*Tegenaria* sp.) fejlődik (VI.)

sanguinea MEIGEN, 1804

- 2 (1) Torpikkelyük fehér vagy világossárga. Az r_1 és az r_{2+3} ér villája fejletlen (46. ábra: C).
- 3 (4) Csápja fekete, combjai és lábfejízei is feketék. Nagyobb faj, 4—6 mm. Tarkóján vastag fehér szőrök vannak. Tora fekete, a pajzsocska pereme, néha az egész pajzsocska a töve kivételével sárga. A 2. potrohszelvényen széles fekete sáv, a 3. és a 4. szelvények közepén pedig kicsi, háromszög alakú folt van (46. ábra: D).

Közép- Európában és a Földközi-tenger partvidékén él; hazánkban is előfordulhat — K ö z ö n s é g e s g ö m b l é g y

[**globula** (PANZER, 1802)]

- 4 (3) Csápja sárga, combjai és lábfejízei világossárgák, legfeljebb az utolsó lábfejíz fekete. Kisebb faj, 3—3,5 mm. Fekete torán arany-sárga szőrök vannak, duzzadt, felfújtt pajzsocskája és a szárny töve feletti dudor sárga. A potroh mintázata azonos az előző fajéval.

Ritka faj. Hazánkban csak Kelebiáról került elő (VI.)

orbicula (FABRICIUS, 1787)

RÖVIDÍTETT RENDSZERTANI MUTATÓ

„Magyarország Állatvilága” XIV. kötetének 10. füzetéhez

(Dr. Majer József: Katonalegyek — Gömblegyek — Stratiomyidae — Acroceridae — Fauna Hung. 129.)

CSALÁDOK — NEMEK

Acanthomyia SCHINER 2
Acrocera MEIGEN 70, 74
Acroceridae 70
Actina MEIGEN 2, 10, 41
Adoxomyia BEZZI 3, 37, 41
Atherix MEIGEN 46, 49, 69
Atrichops VERRALL 46, 52, 69

Beridinae 2
Beris LATREILLE 2, 6, 42

Chloromyia DUNCAN 2, 14, 42
Chorisops RONDANI 2, 11, 41
Chrysochroma WILLISTON 3, 13, 41
Chrysopilus MACQUART 46, 59, 69
Coenomyia LATREILLE 45, 48, 69
Cyrtus LATREILLE 70

Erinna MEIGEN 45
Exodontha RONDANI 2, 11, 41

Lasiopa BRULLÉ 4, 36, 42

Microchrysa LOEW 2, 15, 42

Nemotelus GEOFFROY 4, 30, 42

Odontomyia MEIGEN 3, 22, 41
Oncodes LATREILLE 70, 71
Oxycera MEIGEN 3, 27, 41
Pachygaster MEIGEN 3, 39, 42
Pachygasterinae 3
Potamida MEIGEN 3, 38, 42
Potamidinae 3, 4
Ptiolina ZETTERSTEDT 46, 66, 69

Rhagio FABRICIUS 46, 52, 70
Rhagionidae 43

Sarginae 2
Sargus FABRICIUS 3, 12, 42
Spania MEIGEN 46, 68, 69
Stratiomyidae 1
Stratiomyinae 3
Stratiomys GEOFFROY 3, 17, 41
Symphoromyia FRAUENFELD 46, 65, 69

Xylomyia RONDANI 2, 4, 42
Xylomyiinae 2
Xylophagus MEIGEN 45, 47, 69

FAJOK ÉS FAJ ALATTI KATEGÓRIÁK

aerosus GIMMERTHAL 31, 35
alpinus LOEW 57
angulata PANZER 26
annulata MEIGEN (*Odontomyia*) 23
annulatus DE GEER (*Rhagio*) 59
argentata FABRICIUS 25
ater MEIGEN (*Xylophagus*) 48
atra PANZER (*Pachygaster*) 40
auratus FABRICIUS 61
aureus MEIGEN 64
aurichalcea BECKER 50

bipunctatum SCOPOLI 14

calva MEIGEN 37
cenisia MEIGEN 22
chalybeata FORSTER 8, 9

chamaeleon LINNÉ 21
cinctus DE GEER 48
cinereofasciata SCHILLING 67
cingulatus LOEW 55
clavipes LINNÉ 6, 8
concinna MEIGEN 18
conspicuus MEIGEN 56
crassicornis PANZER 66
crassipes MEIGEN 52
cuprarius LINNÉ 13
cyanciventris ZETTERSTEDT 16

dahli MEIGEN 37
dubia ZETTERSTEDT 12

ephippium FABRICIUS 39
equestris MEIGEN 20

eritrophthalmus LOEW 62
erythrocerus EGGER 18

femoralis SZILÁDY 55
ferruginea SCOPOLI 49
flavicornis MEIGEN 16
flavipes MEIGEN 13
flavissima ROSSI 24
florentina LOEW 57
formosa MEIGEN (*Oxycera*) 29
formosa SCOPOLI (*Chloromyia*) 15
fumatus ERICHSON 72
furcata FABRICIUS 19
fuscipes MEIGEN 8, 10

geniculata CURTIS 8, 10
gibbosus LINNÉ 72
gibbus FABRICIUS 71
globula PANZER 75
globuliceps LOEW 31, 35
guttatus A. COSTA 72

hahnlei LINDNER 55
helvolus MEIGEN 63
hungaricus SZILÁDY 74
hydroleon LINNÉ 26

ibis FABRICIUS 51
immaculata MEIGEN (*Symphoromyia*) 66
immaculatus MEIGEN (*Rhagio*) 59
infuscatus MEIGEN 13
iridatus SCOPOLI 13

laetus ZETTERSTEDT 60
latipennis LOEW 54
leachi CURTIS 41
leonina PANZER 27
lindneri DUŠEK & ROŽKOŠNÝ 38
lineola FABRICIUS 56
longicornis SCOPOLI 18
luteicornis EGGER 32, 34
luteolus FALLÉN 61

maculata MEIGEN (*Xylomyia*) 5
maculatus DE GEER (*Rhagio*) 58
maerens LOEW 62
marginata FABRICIUS (*Atherix*) 51
marginata MEIGEN (*Xylomyia*) 6
meigeni STAEGER 29
melaena MEIGEN 66
melampogon ZELLER 15
meridionalis BEZZI 64
microleon LINNÉ 25
minutissima ZETTERSTEDT 40
monticola EGGER 56
morrisi DALE 7, 9

nigra MEIGEN 68
nigricans SZILÁDY 57

nigrinus FALLÉN 33, 34
nigripes ZETTERSTEDT 73
nigriventris LOEW 58
nitens LATREILLE 11
notatus MEIGEN (*Rhagio*) 57
notatus ZETTERSTEDT (*Nemotelus*) 33, 36
nubecula FALLÉN 60

obscura FALLÉN (*Ptiolina*) 68
obscura STROBL (*Beris*) 8, 9
orbicula FABRICIUS 75
orbitalis WAHLBERG 41
ornata MEIGEN 25

pallipes LATREILLE 73
pantherinus LINNÉ 32, 35
paradoxa JAENNICKE 67
pardalina MEIGEN 29
polita LINNÉ 16
potamida MEIGEN 20
pulchella MEIGEN 30
pullus LOEW 61
punctatus LOEW 58
pygmaea FALLÉN 29

riparia MEIGEN 19
ruficornis MACQUART 18

sanguinea MEIGEN 75
schineri LINDNER 38
scolopaceus LINNÉ 55
signatus FRIVALDSZKY 31, 35
simplex MEIGEN 58
sintensis PLESKE 20
sordidus LOEW 57
splendens MEIGEN 13
splendidus MEIGEN 64
stigmatus SZILÁDY 55
strigosus MEIGEN 54
sublunata LOEW 18

tarsalis ZETTERSTEDT 40
terminata MEIGEN 28
tibialis MEIGEN 11
tigrina FABRICIUS 23
trilineata FABRICIUS 27
tringarius LINNÉ 58

uliginosus LINNÉ 34, 36

vallata FORSTER 6, 8
varia MEIGEN (*Xylomyia*) 5
varius LATREILLE (*Oncodes*) 72
villosa FABRICIUS 37
viridula FABRICIUS 25
vitripennis MEIGEN 53

zonatus ERICHSON 74